

TSHIVENDA HOME LANGUAGE
GRADE 2 – BOOK 1
TERMS 1 & 2
ISBN 978-1-920458-25-6
THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.
10th Edition

9 781920 458256

a b c d e
f g h i j
k l m n o p
q r s t u
v w x y z

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI – Gireidi ya 2 Bugu!

ISBN 978-1-920458-25-6

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Dzina:

Kilasi:

LWA HAYANI
TSHIVENDA LUAMBO
Bugu ya 1
Themo 1 & 2

Vho Angie Mutshekga
Minista wa Muhasho wa
Pfunzo ya Muteo

Vho Enver Surty
Muthusaminista wa
Pfunzo ya Muteo

Bugu idzi dza u shumela dzo bveledzwa u itela uri dici shumiswe nga vhagudi vha Afurika Tshipembe nga fhasi ha vhurangaphanda ha Minisiya wa Pfunzo ya Muteo, mufumakadzi Vho Angie Motshekga na Muthusaminista wa Pfunzo ya Muteo. Vho Enver Surty.

Bugu dza u shumela dza Rainbow dici vhumba tshipida tsha mbekanyamushumo dza vhudzheneleli dza Muhasho wa Pfunzo ya Muteo wo livhiswaho kha u khwinisa kushumele kwa vhagudi vha Afurika Tshipembe kha gireidi dza rathi dza u thoma. Sa tshinwe tsha zwithu zwa nthesa zwa Pulanetshumisi ya Muvhuso, thandela iyi yo itwa uri i vhe hone nga thusedzo ya masheleni ya Muhasho wa Gwama. Izwi zwo ita uri muhasho u kone u bveledza idzi bugu dza u shumela kha nyambo dzothe dza tshiofisi hu si na mbadelo.

Ri fulufhela uri vhadededzi vha do vhona ndeme ya bugu idzi kha u funza havho ha duvha lirwe na lirwe vha dovha vha ita uri vhagudi vha kone u khunyeledza kharikhu!amu yothe. Ro lingedza nga ndila dzothe u sumbedza vhagudisi kha nyito inwe na inwe nga u dzenisa aikhoni dzine dza sumbedza zwine vhagudi vha fanela u ita.

Ri na fulufhelo lothe ja uri vhagudi vha do diphina nga u shuma nga idzi bugu musi vha tshi khou aluwa na u guda, na uri vhone sa vhadededzi vha do vha na mukovhe kha dakalo ili.

Ri ri kha vhone na vhagudi vhavho, ngavhe zwi tshi vha nakela musi vha tshi shumisa bugu idzi. Zwi pfumbe.

VHUDIFHINDULELI HA VHASWA VHA AFRIKA TSHIPEMBE

Ndingano Farani muthu muñwe na muñwe nga u linganana na u fana. Ni songo ḥalula.	Tshirunzi tsha muthu Thonifhani muthu muñwe na muñwe. Ni vhe na vhuhwavo na u vhavhalela.	Vhutshilo Hulisani na u thonifha vhabebi hanu. Funanani na u fulufhedzea muñani wa hanu. Vhutshilo hothe ndi mpho. Vhu thonifheni.
Hayani Thusani kha mishumo ya hayani.	Pfunzo Dzenani tshikolo, ni gude ni shumese. Tevhedzani milayo ya tshikolo.	U shuma Vhana vha songo kombetschedza u ḥoda mishumo.
Mboholowo na tsireledzo Ni songo vhaisa, u shengedza kana u shushedza vhañwe, nahone ni songo tenda vhañwe vha tshi zwi ita. Tandululani phambano nga mulalo.	Ndaka Thonifhani ndaka ya vhañwe vhatu. Ni songo tshinyadza ndaka nahone ni songo tswa.	Vhurereli, lutendo na mihibulo Thonifhani lutendo na mihibulo ya vhañwe vhatu.
Tsireledzo Vhavhalelan iñhasi. Ni songo tambisa mađi na muđagasi. Tsireledzani zwipuka na zwimela. Kunakisani miđi ya hanu na zwitshavha zwa hanu.	Vhudzulapo Ivhani mudzulapo wa Afrika Tshipembe wa vhukuma na u fulufhedzea. Tevhedzani milayo, ni vhe na vhutanzi uri na vhañwe vha ita ngauralo.	Mboholowo ya u amba Ni songo ḥuwedza mazwifhi na vengo. Ivhanani na vhutanzi uri vhañwe vhatu vha songo nyadziwa kana u vhaísawa.

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street
Pretoria
South Africa

© Department of Basic Education
Tenth edition 2020

ISBN 978-1-920458-25-6

The Department of Basic Education has made every effort to trace copyright holders but if any have been inadvertently overlooked, the Department will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

This book may not be sold.

Gireidi ya 2

L u a m b o
nga TSHIVENDA

TSHIVENDA

Bugu ya

I

Z

W

I

R

E

N

G

O

M

U

Thero ya 1: U humela tshikoloni

1 Ki humela tshikoloni

U vhala khatihini na vhagudi (nganetsheho)
Ngowedzo ya tholokanyongivho (Itani thiki kha ee kana hai)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitoru
tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedza zwihiwane kha mañwalwa e a
vhaliwa
Foniki (Mibvumo): mibvumo ya pfalandothe a e i u
Itani ngowendowe ya u ñwala Jeđere Aa
U ñwala mafhungo buguni dza ñadowedzo a tshi shumisa maipfi a no bva
tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimajivihiwa (o gowellaho)

2 Ndo vhuya tshikoloni

Olaní tshifanyiso tsha zwa ne na ita musi tshikolo tsho vala
U ñwala ndowedzo (dzenisani vhona, dalela, vhazwala, vhothe ni tshi
fledzisa mafhungo)
U ñwala ndowedzo (ñwalaní nga zwe na ita musi tshikolo tsho vala.
Nyito ya u diphina (dzenisani mañluva a vhege a no khou jahele kha
khajenda ni ole tshifanyiso tsha zwine na do ita duvhua ñjewe na ñjewe
ka vhege.

3 Yunifomo

U vhala khatihini na vhagudi (muhindulano)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitoru
tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedza zwihiwane kha mañwalwa e a
vhaliwa
Ngowedzo ya tholokanyongivho (Itani thiki kha ee kana hai)
Foniki: mibvumo ya pfalandothe a e i u
Itani ngowendowe ya u ñwala Jeđere Bb.
Ñwalaní mafhungo buguni dza ñadowedzo ni tshi shumisa maipfi a no
bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimajivihiwa

4 Yunifomo yanga

Dioleni tshifanyiso no ambara yunifomo ya tshikolo.
Ñwalaní zwidodombedza zwanu
Ñwalaní mafhungo nga tshifanyiso tshuanu.
Nyito ya u diphina: ñwalaní madzina kha zwiambaro zwi re zwifanyisoni

5 Mutukana muswa tshikoloni tshashu

U vhala khatihini na vhagudi (nganetsheho)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitoru
tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedza zwihiwane kha mañwalwa e a
vhaliwa
Ngowedzo ya tholokanyongivho (Itani thiki kha ee kana hai)
Foniki: sw, kh, th, n
Itani ngowendowe ya u ñwala Jeđere Dd.
Ñwalaní mafhungo buguni dza ñadowedzo ni tshi shumisa maipfi a no
bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimajivihiwa

Thero 2: Khonani dzanga

17 Mita yo fhambananaho

U vhala khatihini na vhagudi (nganetsheho)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitoru
tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedza zwihiwane kha mañwalwa e a
vhaliwa
Ngowedzo ya tholokanyongivho (Itani thiki kha ee kana hai)
Foniki: ih, sh, zw, nw
Itani ngowendowe ya u ñwala Jeđere Ii.
Ñwalaní mafhungo buguni dza ñadowedzo ni tshi shumisa maipfi a no
bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimajivihiwa

18 Muña wa hashu

Olaní tshifanyiso tsha muña wa hashu.
Lébuñani zwifanyiso zwa masahaka a muñani mugede
Ñwalaní nga muña wa hashu.
Nyito ya u diphina (Nangelaní muñwe na muñwe kha vha muña wa hashu
mpno. Bulani uni muñwe na muñwe u do wana mpno ifhio).

19 Ndo ya munyanyani

U vhala khatihini na vhagudi (nganetsheho)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitoru
tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedza zwihiwane kha mañwalwa e a
vhaliwa
Ngowedzo ya tholokanyongivho (Itani thiki kha ee kana hai)
Foniki: tsh, lw, nzh, th, dz
Itani ngowendowe ya u ñwala Jeđere Jj.
Ñwalaní mafhungo buguni dza ñadowedzo ni tshi shumisa maipfi a no
bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimajivihiwa

20 Ndo diphinesa munyanyani

Itani ñitamba li no amba nga itshi tshitoru.
Nombraní mafhungo ni tshi sumbedza thovhekano ya zwiwo tshitoriní.
Ñwalaní fhungo nga tshifanyiso nga tshithini nga tshithini.

21 Khonani vhukuma

U vhala khatihini na vhagudi (nganetsheho)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitoru
tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedza zwihiwane kha mañwalwa e a
vhaliwa
Ngowedzo ya tholokanyongivho (Itani thiki kha ee kana hai)
Foniki: k, kh, mb, sw, t
Itani ngowendowe ya u ñwala Jeđere Kk.
Ñwalaní mafhungo buguni dza ñadowedzo ni tshi shumisa maipfi a no
bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimajivihiwa

Themo ya 1: Vhege dza 1 - 5

6 No ñanganedzwa tshikoloni tshashu

Itani ñitamba li no sumbedza ura ni ñanganedza hani musidzana kana
mutukana muswa.
Tholokanyongivho: Ñdzenisani madzina a no khou jahele mafhungoni u
ite u sumbedza u pfesesa.
U ñwala mafhungo nga khonani yaþu.
Nyito ya u diphina (Wanani ñjila ya u ya tshikoloni kha meizi (mikwita)

7 Mitambo ya tshikoloni

U vhala khatihini na vhagudi (nganetsheho)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitoru
tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedza zwihiwane kha mañwalwa e a
vhaliwa
Ngowedzo ya tholokanyongivho (Itani thiki kha ee kana hai)
Foniki: mb, pf, nz, f
Itani ngowendowe ya u ñwala Jeđere Dd.
Ñwalaní mafhungo buguni dza ñadowedzo ni tshi shumisa maipfi a no
bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimajivihiwa

8 Ndi pfana na u tambo mitambo

Olaní tshifanyiso tsha zwipotto kana mutambo une na funesa u u tambo
Ñwalaní mafhungo nga mutambo ine na i funesa/ na sa i funese
U ñwala mafhungo a no amba nga mini

9 Muongi u da tshikoloni

U vhala khatihini na vhagudi (nganetsheho)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitoru
tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedza zwihiwane kha mañwalwa e a
vhaliwa
Ngowedzo ya tholokanyongivho (Itani thiki kha ee kana hai)
Foniki: ng, ph, vt, sh, b
Itani ngowendowe ya u ñwala Jeđere Ee.
Ñwalaní mafhungo buguni dza ñadowedzo ni tshi shumisa maipfi a no
bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimajivihiwa

10 Muongi u ri ...

U ñwumba mafhungo o disendeka nga zwifanyiso.
U thoma fhungo nga Ndi fanela u ...
Ñwalaní mafhungo mararu nga kutshileku re na mutakalo ngomu
Ñwalaní mafhungo a no thoma nga Ndi kona u... na A thi koni u ...
U shumisa maiti

11 Ki tshikoloni ri a ja

U vhala khatihini na vhagudi (nganetsheho)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitoru
tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedza zwihiwane kha mañwalwa e a
vhaliwa
Ngowedzo ya tholokanyongivho (Itani thiki kha ee kana hai)

12 Ki humela tshurhwahaya

Foniki: sh, kh, zw, lw
Itani ndowendowe ya u ñwala Jeđere Ff.
Ñwalaní mafhungo buguni dza ñadowedzo ni tshi shumisa maipfi a no
bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimajivihiwa

13 Ki tea u ita tshurhwahaya

U vhala khatihini na vhagudi (nganetsheho)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitoru
tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedza zwihiwane kha mañwalwa e a
vhaliwa
Ngowedzo ya tholokanyongivho (Itani thiki kha ee kana hai)

14 Ndi ita tshurhwahaya yanga tshifinga tshothé

Foniki: nw, nd, d
Itani ngowendowe ya u ñwala Jeđere Gg.
Ñwalaní mafhungo buguni dza ñadowedzo ni tshi shumisa maipfi a no
bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimajivihiwa

15 Thesite

U vhala khatihini na vhagudi (nganetsheho)

U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitoru
tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedza zwihiwane kha mañwalwa e a
vhaliwa
Ngowedzo ya tholokanyongivho (Itani thiki kha ee kana hai)
Foniki: hw, l, s, ng
Itani ngowendowe ya u ñwala Jeđere Hh.
Ñwalaní mafhungo a no amba nga a ita tshurhwahaya.
Nyito ya u diphina: khajaraní ni lebuje tshifanyiso.

16 Peithi

Vhalani khajelanda
Vhudzisani khonani dzanguuri maduvha avho a mabeho ndi a liní ni
ñwale deithi idzo tsini na hwedzi wo teaho afho kha khajelanda.
Itani ngowendowe ya u ñwala duvhua ñjagu ja mabeho.

Themo ya 1: Vhege dza 6 - 8

22 Khonani dzanga

Itani ñitamba li no amba nga u thusa muñwe muthu.
Ñwalaní mafhungo nga zwithu zwine na nga thusa ngazwo hayani na
tshikoloni.
Ñwalaní mafhungo nga muñwe ane a ni thusa
Tambani mutambo wa mibvumo ya maipfi

23 Ki vhavhalela zwifuhwahaya zwashu

U vhala khatihini na vhagudi (nganetsheho)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitoru
tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedza zwihiwane kha mañwalwa e a
vhaliwa
Ngowedzo ya tholokanyongivho (Itani thiki kha ee kana hai)

24 Zwifuhwahaya zwashu

Olaní tshifanyiso tsha tshipuka tshine na vhona u nga tshi nga vha
tshifuhwahaya tshavhu.
Ñwalaní phara nga tshitoru itshi
Dzenisani mibvumo ya m u y a n n tshi fhedzisa maipfi
Lividzisani zwifuhwahaya tshi sumbedza zwifuhwahaya zwa duvhua
(matsheloni, masari na vhusiku)

25 Hayani ha hashu hu dzula ho kuna

U vhala khatihini na vhagudi (nganetsheho)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitoru
tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedza zwihiwane kha mañwalwa e a
vhaliwa
Ngowedzo ya tholokanyongivho (Itani thiki kha ee kana hai)

26 Hayani

Foniki: sh, sw, nz, mm, mv
Itani ngowendowe ya u ñwala Jeđere Mn.
Ñwalaní mafhungo buguni dza ñadowedzo ni tshi shumisa maipfi a no
bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimajivihiwa

27 Roþte ri a ita nyonyoloso

U vhala khatihini na vhagudi (nganetsheho)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitoru
tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedza zwihiwane kha mañwalwa e a
vhaliwa
Ngowedzo ya tholokanyongivho (Itani thiki kha ee kana hai)

28 Nyonyoloso na mitambo

Talutshedzani khonani yaþu zwithu zwine na zwi funesa na zwine na
ni zwi fune.

Fhedzisani mafhungo a no thoma nga Ndi funesa u ... na A thi funesi
u ...

Ñwalaní maduvha a vhege a tshi tou tehevakaná nga ngona.

Olaní tshifanyiso tsha zwine na takaleda u ita kha duvhua ñjihhi
maduvhaní enea.

Nyito ya u diphina (Ambani nga tshifanyiso). Talutshedzani khonani yaþu
uri ndi zwithu zwifuhwahaya re tsini nahone ndi zwifuhwahaya re kule.)

29 Ki lingdedza u ja nga ngona

U vhala khatihini na vhagudi (nganetsheho)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitoru
tshi amba nga mini

U kona u topola zwidodombedza zwihiwane kha mañwalwa e a
vhaliwa

Ngowedzo ya tholokanyongivho (Itani thiki kha ee kana hai)

Foniki: ng, ts, nn, j

Itani ngowendowe ya u ñwala Jeđere Oo.

Ñwalaní mafhungo buguni dza ñadowedzo ni tshi shumisa maipfi a no
bva tshibogisini tsha maipfi.

Maipfimajivihiwa

30 Mbudzi ngadeni

Ni kha phere, itani ñitamba li no amba nga tshitoru itshi.

Nomborani zwifanyiso zwi tshi tehevakaná nga ngona tshitorini.

Ñwalaní fhungo nga tshifanyiso tshifuhwahaya.

Lavelesaní miyahala iyi. Talutshedzani khonani yaþu uri uha ng a bva
muñwala uñho arali na tanganyisa miyahala iyi.

31 Muña wa hashu ndi muñuluwane

U vhala khatihini na vhagudi (nganetsheho)

U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitoru
tshi amba nga mini

U kona u topola zwidodombedza zwihiwane kha mañwalwa e a
vhaliwa

Ngowedzo ya tholokanyongivho (Itani thiki kha ee kana hai)

Foniki: w, dz, fh, v

Itani ngowendowe ya u ñwala Jeđere Hh.

Ñwalaní mafhungo buguni dza ñadowedzo ni tshi shumisa maipfi a no
bva tshibogisini tsha maipfi.

Maipfimajivihiwa

32 Ndi takaleda u thusa

Itani ñitamba li no amba nga u thusa hayani.

Vhudzisani khonani dza 5 ura dzii funesa miyahala ifhio. Nwalaní

muñwala avho na miyahala ifhio u itela ñdadza thebulu.

Ñwalaní tshitoru nga muñu atene u muñu atela.

Wanani ñjila ya uva tshikoloni ni tshi ya mudavhini (hune na tambela
hone)

Thero ya 3: U dalela kule na tsini

33 Mafhundo magifha

U vhala khathihhi na vhagudi (nganetshelo)
Maipfi maambiba
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitiori tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedzwa zwihiwlwane kha mañwalwa e a vhalawa
Njowedzo ya tholokanyondivho (Fhindulani mbudziso nga mafhungo o fhelelaho)
Foniki: fh, bv, bw, nw
Itani njowenwénde ya u hwala Jeđere Qq.
Nwalani mafhuno buguni dza njowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimadivhiwa

34 Lwendo lwashu

Ambani nga fhethu hune na tama u dala hone.
Olani tshifanyiso kha tshikhipiha ni tshi sumbedza zwihiwlwane na do zvi vhona.
Nwalani madzinavukuma ni tshi shumisa majederedanzi.
Nwalani mafhuno nga fhethu hune na ngi tama u dala hone.
Tambani mutambo wa zwihiwlwane ni tshi shumisa maipfi a nnyi, ngani na jítanganyi ngauri.

35 Ro lívha ngafith?

U vhala khathihhi na vhagudi (nganetshelo)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitiori tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedzwa zwihiwlwane kha mañwalwa e a vhalawa
Njowedzo ya tholokanyondivho (Fhindulani mbudziso nga mafhungo o fhelelaho)
Foniki: lw, d, t, bw
Itani njowenwénde ya maipfi a nnyi, ng, lin
Nwalani mafhuno buguni dza njowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimadivhiwa

36 Ndi ūča u vhona ...

Ambani nga fhethu hune na tama u dala hone. Ni ūča u vhona mini henenge?
Nombrani zwifanyiso ni tshi sumbedza u tohevakanu hazwo na ngona tshitiori. Talutshedzani khonani yanu tshitiori tshi re zwifanyisoni izwi.
Nwalani mafhuno nga zwihiwlwane na khou vhona zwifanyisoni.
Olani zwihiatluso zwa vhatuu kha mañasitire ni khajare bisa.

37 Bisi i ndilani

U vhala khathihhi na vhagudi (nganetshelo)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitiori tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedzwa zwihiwlwane kha mañwalwa e a vhalawa
Njowedzo ya tholokanyondivho (Fhindulani mbudziso nga mafhungo o fhelelaho)
Foniki: q, mv, fn, ny, nthw
Itani njowenwénde ya u hwala Jeđere Hh.
Nwalani mafhuno buguni dza njowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimadivhiwa

Thero ya 4: Vhupo hashu

49 Dzubu

U vhala khathihhi na vhagudi (Nganetshelo, maipfi maambiba)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitiori tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedzwa zwihiwlwane kha mañwalwa e a vhalawa
Njowedzo ya tholokanyondivho (Fhindulani mbudziso nga mafhungo o fhelelaho)
Foniki: q, mv, fn, ny, nthw
Itani njowenwénde ya u hwala Jeđere Xx.
Nwalani mafhuno buguni dza njowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimadivhiwa

50 Dzubu

U bvumba kufhelele kwa tshitiori.
U ola tshifanyiso tshi no amba nga tshitiori.
U hwala kufhelele kwa tshitiori.
U vhala kufhelele kwa tshitiori.
U khajara zwifanyiso zwi no amba nga tshitiori.

51 Mvula ya tshifhang

U vhala khathihhi na vhagudi (Nganetshelo, maipfi maambiba)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitiori tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedzwa zwihiwlwane kha mañwalwa e a vhalawa
Njowedzo ya tholokanyondivho (Fhindulani mbudziso nga mafhungo o fhelelaho)
Foniki: nnd, tsw, vha, tsh, bv
Muhrwalo: Nwalululanu fhungo.
Nwalani mafhuno buguni dza njowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimadivhiwa

52 Musi tshifhang tsho no thira

Ambani nga tshitiori tshi.
Nwalani mafhuno ni tshi sumbedza tohevakanu ya zwiwo tshitiori.
Talutshedzani khonani yanu tshitiori tshi.
Nwalani mafhuno nga tshifanyiso tshitiori na tshi.
Fhedzisani maipfi aya ngi adzenisa sh, fh, vh, tsw na bv ni a fanyise na zwifanyiso zwi zwa a tea.
Talutshedzani nyo

53 Ndo vhuaya nda vhona gambogo

U vhala khathihhi na vhagudi (Nganetshelo)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitiori tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedzwa zwihiwlwane kha mañwalwa e a vhalawa
Njowedzo ya tholokanyondivho (Fhindulani mbudziso nga mafhungo o fhelelaho)
Foniki: th, h, g, fh, nd
Muhrwalo: Nwalululanu fhungo.

38 Bulasi na mataka

Nyito ya Kha ri ite nyito (olani zwihiwlwane kha mañwalwa e a vhalawa)
U hwala njowedzo (Nwalani mafhuno nga tshifanyiso itshi)
U hwala njowedzo (dzhenisan i pifi jone)
Nyito ya u giphina (Sumberdani murelli wa bisi njila ya u bva afho gakani i ke meizi)

39 U mona na gororo

U vhala khathihhi na vhagudi (nganetshelo)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitiori tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedzwa zwihiwlwane kha mañwalwa e a vhalawa
Njowedzo ya tholokanyondivho (Fhindulani mbudziso nga mafhungo o fhelelaho)
Foniki: y, nhz, ts, l
Itani njowenwénde ya u hwala Jeđere Tt.
Nwalani mafhuno buguni dza njowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimadivhiwa

40 Ndinde yo shavha

Itani litambwa li no sumbedza ura ni a pefesa tshitiori.
Nombrani mafhuno ni tshi sumbedza thovhekano ya zwiwo tshitiori
Nwalani mafhuno nga tshifanyiso tshirwe na tshinwe
Tambani mutambo wa maipfi ni tshi vesuluzda mibvumo

41 Ki vhone mapuka matanu

U vhala khathihhi na vhagudi (nganetshelo)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitiori tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedzwa zwihiwlwane kha mañwalwa e a vhalawa
Njowedzo ya tholokanyondivho (Fhindulani mbudziso nga mafhungo o fhelelaho)
Foniki: zw, ph, nd, kh
Itani njowenwénde ya u hwala Jeđere Uu.
Nwalani mafhuno buguni dza njowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimadivhiwa

42 Zwiře zwipuka hafhu

U vhala khathihhi na vhagudi (nganetshelo)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitiori tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedzwa zwihiwlwane kha mañwalwa e a vhalawa
Njowedzo ya tholokanyondivho (Fhindulani mbudziso nga mafhungo o fhelelaho)
Foniki: z, zh, v, b, c
Itani njowenwénde ya u hwala Jeđere Uu.
Nwalani mafhuno buguni dza njowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimadivhiwa

43 Ki bitsihini

U vhala khathihhi na vhagudi (nganetshelo)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitiori tshi amba nga mini

Themo ya 2: Vhege dza 1 - 5

U kona u topola zwidodombedzwa zwihiwlwane kha mañwalwa e a vhalawa

vhalawa
Njowedzo ya tholokanyondivho (Fhindulani mbudziso nga mafhungo o fhelelaho)
Foniki: nz, nh, nt, kw
Itani njowenwénde ya u hwala Jeđere Tt.
Nwalani mafhuno buguni dza njowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimadivhiwa

44 Ki tshee Iwanze-bitshini

U hwala mutuvehe.
U hwala posikarađa.
U hwala mađuvha a vhege a tshi tou tevhekana.
Ambani nga zwihiwlwane na ita duvha lihwe na lihwe.
Nwalani mafhuno nga zwihiwlwane na ita duvha lihwe na lihwe.
Tumekanyani zwihiwlwane ni kone u khajara tshifanyiso.

45 Ki tea u huma zwino

U vhala khathihhi na vhagudi (zwiangaredzi)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitiori tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedzwa zwihiwlwane kha mañwalwa e a vhalawa
Njowedzo ya tholokanyondivho (Fhindulani mbudziso nga mafhungo o fhelelaho)
Foniki: n, i, d, ts
Itani njowenwénde ya u hwala Jeđere Ww.
Nwalani mafhuno buguni dza njowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimadivhiwa

46 Nciliyi ya u vhuaya

Olan i tshifanyiso ni tshi sumbedza kufesesele kwaču kwa tshitiori.
Vhumbari mafhuno ngi u tuma zwipida zwivihili.
Nwalani phari na tshi amba nga musi we na pfa no tungsuhufala.
Tambani mutambo wa maipfi ni tshi vesuluzda mibvumo.

47 Ko vhuaya tshikoloni

Olan i tshifanyiso tsha phukya ha daka ine na tama u i vhone. Zwino talutshedzani kijasi tshifanyiso tshirwe.
Nwalani mafhuno ngi tshifanyiso tshirwe.
Talani mutalo ni tshi fhdzisana mafhuno u itela u sumbedza u pefesa tshitiori.
Fhedzisana mafhuno ni tshi shumisa mmbw, j, nngw na ngw. Ni kone u lihanyi ipi na tshifanyiso tsha teaho.
U tevhekana ipi na tshifanyiso tsha teaho.

48 Ko vhuaya hayani

Anetselani mafhunomaitei (nyusi)
Nwalani mafhunomaitei
Vhumbari mafhuno ngi u tuma zwipida zwivihili.
Olan i ndila ye bisi ya tshimbila ngao tshitiori ni tshi itela u sumbedza u pefesa tshitiori.

Themo ya 2: Vhege dza 6 - 8

49 Dzubu

Foniki: ny, nd, v, ng
Muhrwalo: Nwalululanu fhungo.
Nwalani mafhuno buguni dza njowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimadivhiwa

50 U bulu tshifhang

U vhala watshi (kijko)
Dzhenisan i tshifhang kha watschi
Nyito ya u giphina (Gerani watschi kha gwati ja muraha ja bugu ni nambambatedze mapangana khala. Sumberdani khonani yanu zwifhang zwothe zwo fhambananah)

51 Ndi tshifhangade?

U vhala khathihhi na vhagudi (Nganetshelo)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitiori tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedzwa zwihiwlwane kha mañwalwa e a vhalawa
Njowedzo ya tholokanyondivho (Fhindulani mbudziso nga mafhungo o fhelelaho)
Foniki: w, s, y, kw, r
Muhrwalo: Nwalululanu fhungo.

Nwalani mafhuno buguni dza njowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimadivhiwa

52 Nga tshifhangade?

Lihanyani zwifhang zwi re kha watschi idzi.
Nwalani tshifhang, ni kone u ola maganja kha watschi ni tshi sumbedza zwifhang zwoze.
Mutisanano wa maipfi ni tshi ita njowenwénde ya mibvumo

53 U ambarela mutsho

U vhala khathihhi na vhagudi (Guranda)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitiori tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedzwa zwihiwlwane kha mañwalwa e a vhalawa
Njowedzo ya tholokanyondivho (Fhindulani mbudziso nga mafhungo o fhelelaho)
Foniki: vh, d
Muhrwalo: Nwalululanu fhungo.
Nwalani mafhuno buguni dza njowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimadivhiwa

54 Gurandia yanga

Ambani nga mafhunomaitei a inwi muje
Nwalani gurandia ya inwi muje
Gerani mupopi wa bambiri ni u nambatedze

54 Vhukhopu vhotshena ha gambogo

Olan i tshifanyiso tsha zwihiwlwane na vna u ngi Rudzani o ita musi a tshi khou tambo gamboconi. (tsaukanyo)
Nwalani mafhuno ngi tshifanyiso tshirwe.

Dzhenisan i pfarandotje maipfini ni a lihanyane na zwifanyiso zwo zwa a tea.

55 Khalaríwaha nna

U vhala khathihhi na vhagudi (Mufhindulano)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitiori tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedzwa zwihiwlwane kha mañwalwa e a vhalawa
Njowedzo ya tholokanyondivho (Fhindulani mbudziso nga mafhungo o fhelelaho)

Foniki: Mibwano ya ph, mb, k, l, v
Nwalani mafhuno buguni dza njowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.
Maipfimadivhiwa

56 Khalaríwaha ine nda i funesa

Vhudzani khonani yanu ndi zwifhang zwi na zwi takalela na zwiine ni si zwi takalela kha khalaríwaha iwrne na iwrne. Talutshedzani khonani yanu ndi zwifhang zwi na zwi takalela na zwiine ni si zwi takalela kha khalaríwaha iwrne na iwrne.
Tuman i zwipida zwifhang zwi ha phungo.
Nwalani mafhuno ngi khalaríwaha ine na zwi takalela na zwiine ni si zwi takalela kha khalaríwaha iwrne na iwrne.

57 I do na namusi?

Vhalani išati ya mvumbu ya mutsho, ni ambe ura mutsho u do vha u nga ndilaje duvha lihwe na lihwe.
Fhedzisani mbudziso dza tholokanyondivho ya mafhuno a tshati ya mvumbu ya mutsho.
Foniki iši, fh, nw, th, ng
Nwalani mafhuno, buguni yanu ya njowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

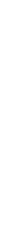
58 Tshati dza mutsho

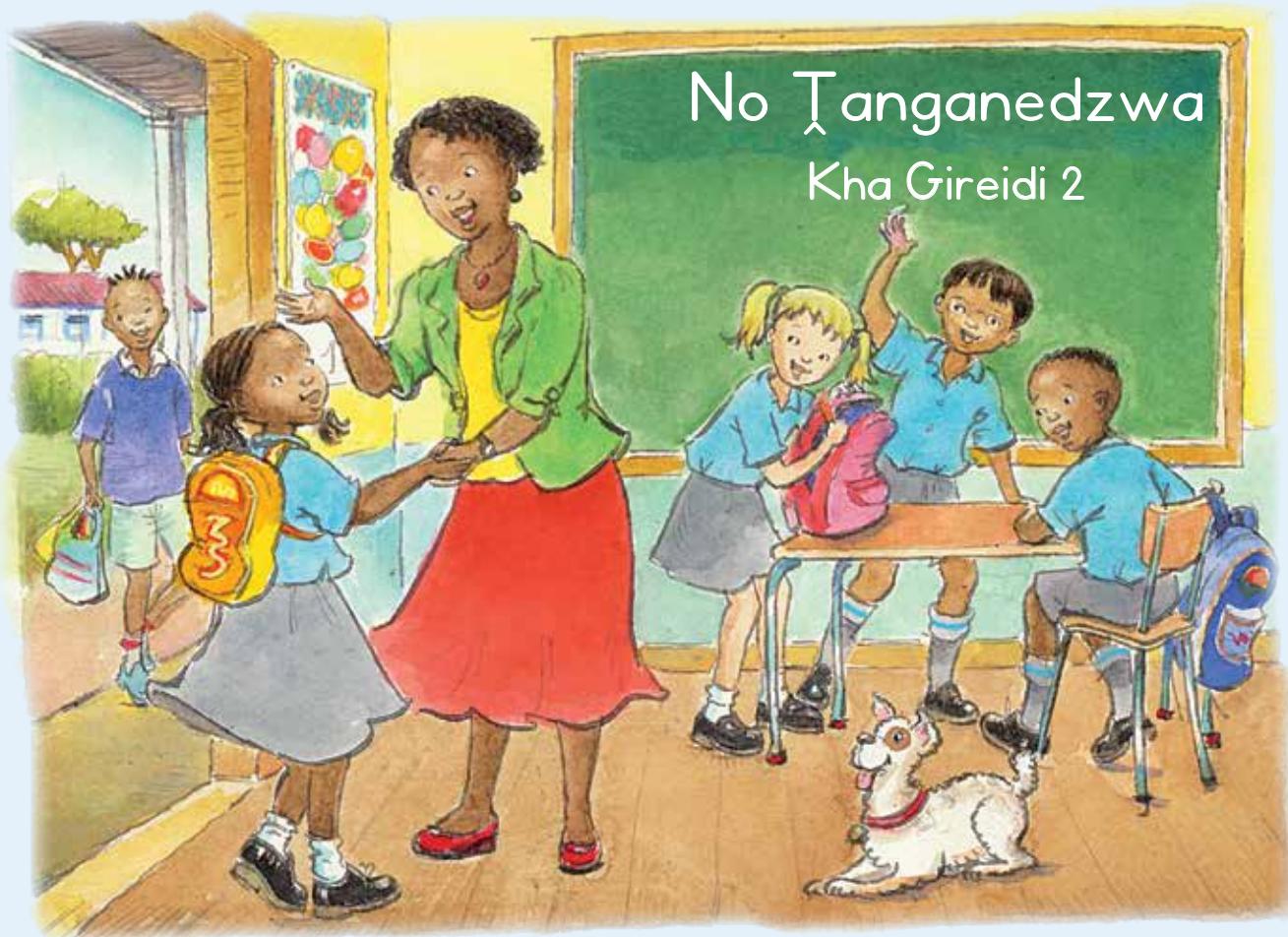
Rekhodani mutsho wa vhege ino
U tevhekana ipa alfabete
Madzinavukuma

59 Ntakadzeni o lenga u ya tshikoloni

U vhala khathihhi na vhagudi (Nganetshelo)
U shumisa vhusevhegi ha u vhona nga maço kha u bvumba uri tshitiori tshi amba nga mini
U kona u topola zwidodombedzwa zwihiwlwane kha mañwalwa e a vhalawa
Njowedzo ya tholokanyondivho (Fhindulani mbudziso nga mafhungo o fhelelaho)

Foniki: th, h, g, fh, nd
Muhrwalo: Nwalululanu fhungo.

Kha ri vhale

Ro vhuya tshikoloni. Ro awela ra
diphina.

Kanakana na Ndumeliso who vhuya.

Vha khou amba nga zwe vha ita musi
tsho vala.

Ndamulelo

Ndo ya nda dala ha
makhulu.

Sam

Ro vha ro ya Iwanzheni.

Duvha:

Ann

A tho ngo ya fhethu.

Huu!
Huu!

Nndinde

Ndalamo

Ndo dalela malume. Nda tamba na vhazwala
vhanga Maluṭa na Tshimangadzo.

Kha ri nwale

Vhalani fhungo nga lithihihi nga lithihihi ni dzenise thiki kha Ee ✓ arali ni tshi tenda
kana ni dzenise tshifhamban kha Hai ✗ arali ni sa tendi.

Vhana vho vhuya tshikoloni.

Ndalamo o ya lwanzheni tshikolo tsho vala.

Ndalamo ha ngo ya fhethu.

Divhamaiſfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi
mavhili kha u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

ha	lwanzhe	fhethu	dalela
hama	lwela	fhasi	dina
hana	lnone	fhola	dondo

Maipfimađivhiwa

dalela
vhazwala
tamba

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maleđere aya.
Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni
tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

A A

a a

2 Ndo vhuya tshikoloni

Themo ya 1 - Vhege dza 1

Kha ri ite nyito

Olani tshifanyiso tsha zwe na ita musi tshikolo tsho vala.

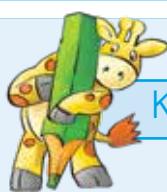
Kha ri nwale

Nangani ipfi jithiki ni fhedzise ngalo fhungo.

vhona	Ndo _____ malume wanga.
dalela	Vhana vha malume wanga ndi _____ vhanga.
vhazwala	Ndo _____ phukha nnzhi zuu.
vhone	Vhana _____ vho vhuya tshikoloni.

Duvha:

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo mararu nga zwe na ita musi tshikolo tsho vala. Shumisani mariwe a aya maipfi uri a ni thuse.

vhona

diphina

Iwanzhe

dalelg

tamba

zuu

tshikepe

Kharidiphine

Zwino no vhuya tshikoloni. Ni do ita mini vhege yothe? Dzhenisani maduvha a vhege. Zwino olani tshifanyiso tsha zwine na do ita duvha linwe na linwe ni kone u talutshedza khonani yanu.

Nqa Musumbuluwo ndi do ...

Nqa Swondaha ndi do ...

Swondaha

Lavhuvhuli

Lavhutānu

Swondaha

3 Yunifomo

Kha ri vhale

Mudededzi

Muñwe na muñwe u tea u
ambara yunifomo.

Sam

Yunifomo yanga yo no vha t̄hukhu.
Ndo hadzima ya Maluṭa ya kale.

Vhonani

Yunifomo yanga ndi ntswa.
Yo khwath̄ha u fhira ya mahola.

Duvha:

Ann

Yunifomo yanga i a pata.

Ntakadzeni

N̄ne a thi athu rengelwa yunifomo.
Khotsi anga vha do renga vha tshi hola.

Kha ri nwale

Vhalani fhungo nga lithihi ngalithihi ni dzenise thiki kha Ee ✓ arali ni tshi tenda
kana ni dzenise tshifhamban kha Hai ✗ arali ni sa tendi.

Yunifomo ya Kanakana i a mu pata.

Ndamulelo u na zwiambaro zwiswa.

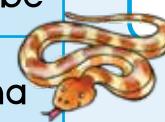
Ndalamo u do rengelwa yunifomo musi khotsi awe vha
tshi hola.

Divhamaipli

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi
mavhili kha u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

thukhu	hadzima	pata	hadzima
tharu	hola	pota	kudzembe
thonono	huma	puta	madzina

Maipfimadivhiwa

pata
rengela
hadzima

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.
Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni
tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

B B

b b

Kha ri ite nyito

Dioleni no ambara yunifomo ya tshikolo.

Kha ri nwale

Fhedzisani garaṭa ni diole tshifanyiso.

Dzina langa ndi _____.

Ndi kha Gireidi _____.

Ndi na miwaha ya _____.

Tshikolo tshanga tshi pfi _____.

Duvha:

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo mararu nga yunifomo yanu ya tshikolo.
Shumisani mariwe a haya maipfi uri a ni thuse.

thai

zwienda

hemmbe

badzhi

vhurukhu

soqisi

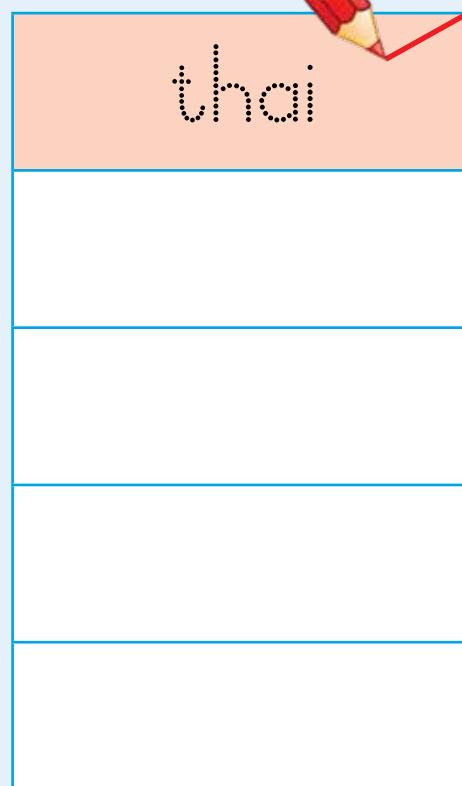
tshikete

dzhesi

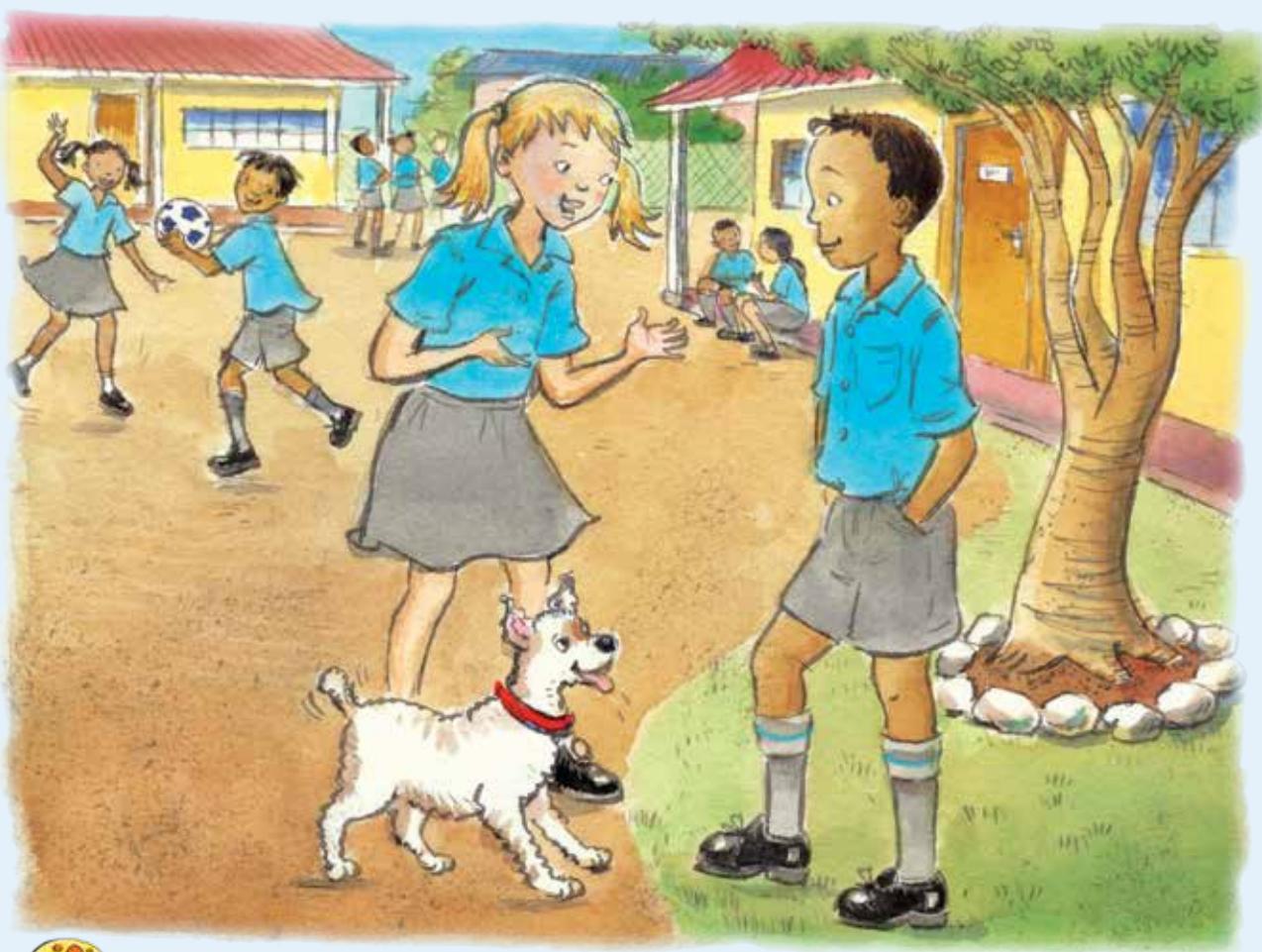
Kharidiphine

Leibulani zwiambaro izwi.

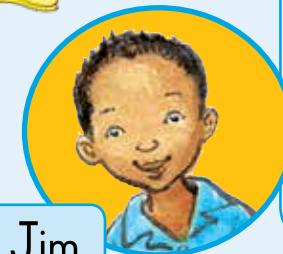

MUDEDEDZI: Tsaino |

Duvha:

Kha ri vhale

Jim

Nndinde

Ann

Ndi pfi Jim. Ndi muswa fhano. A thi na khonani. Ndi bva kha tshiñwe tshikolo.

"Ndi nga tamba na nnyi?" ndi Jim a no ralo.

Takalani na Kanakana vha vhona Jim o ima e e^{the}. Vha ya khae.

Hee, Jim, "ni khou ^{to}dou tamba na rine?" hu vhudzisa Kanakana.

"Idani Jim ri tambe ro^{the}," hu amba Kanakana.

Duvha:

Ann

"Ni do tamba na rine," ha
dadzisa Takalani.

Jim

Kha ri nwale

Vhalani fhungo nga lithihi nga lithihi ni dzenise thiki kha Ee ✓ arali ni tshi tenda
kana ni dzenise tshifhamban kha Hai ✗ arali ni sa tendi.

Jim ndi muswa tshikoloni.

Takalani na Kanakana vho ya vha amba na Ndamulelo.

Jim o no takala zwino.

Divhamaipli

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi
mavhili kha u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

muswa	khonani	e <u>t</u> he	ri <u>n</u> e
maswole	khokho	n <u>t</u> ha	vhan <u>a</u>

Maipfimadivhiwa

muswa
nnyi
khonani

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.
Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni
tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

D D

d d

No ḥanganedzwa tshikoloni tshashu

Musi ni kha tshigwada, itani litambwa line khalo na sumbedza uri ni ḥanganedza hani musidzana kana mutukana muswa.

Vhudzisani khonani ḥanu uri ndi bugu ifhio ine vha nga tama u i vhala ni sumbedze tshivhalo nga khalara zwidanga zwi re tsini na bugu iyo.

Khonani dzaṇu dzo sumbedza u takalelesa bugu ifhio?

Khonani dzaṇu dzo sumbedza u sa takalelesa bugu ifhio?

Nwalani mafhungo mavhili nga muñwe musi we na pfa ni tshi nga a ni na khonani shangoni. Shumisani mañwe a aya maipfi uri a ni thuse.

ushaya

khonani

ṭungufhala

u sa

divha

muthu

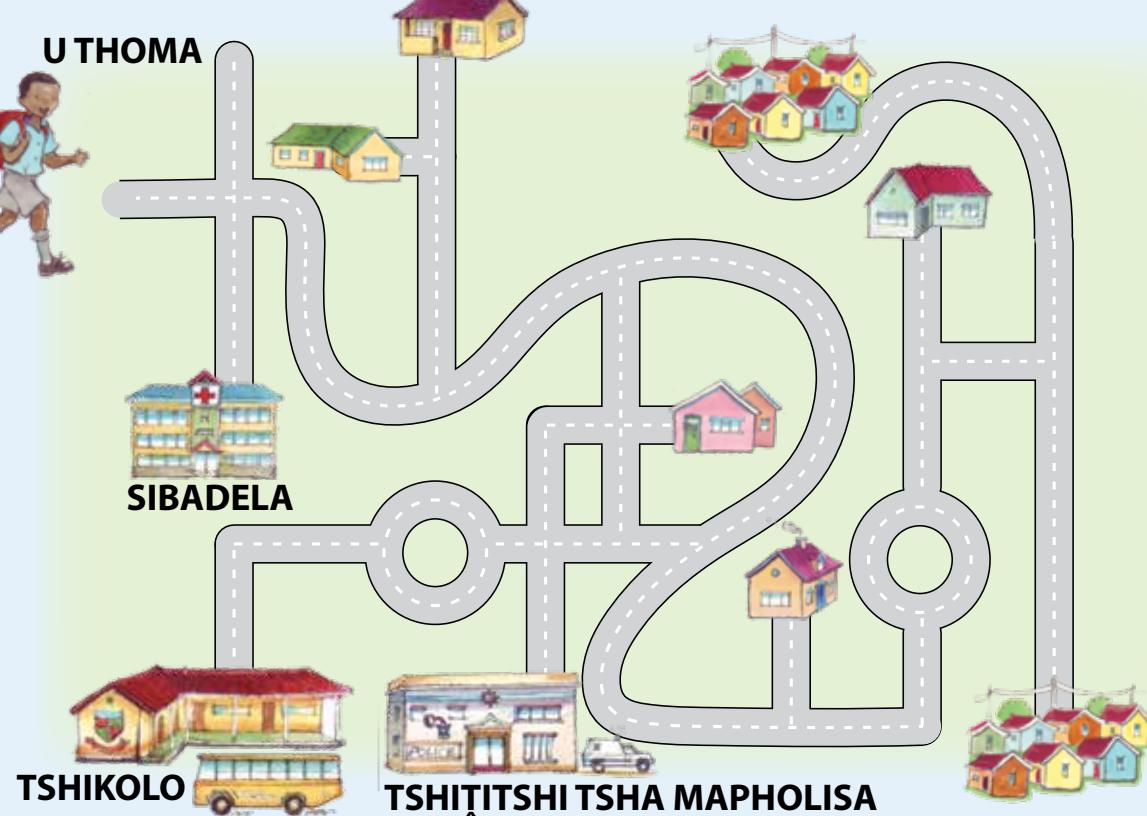

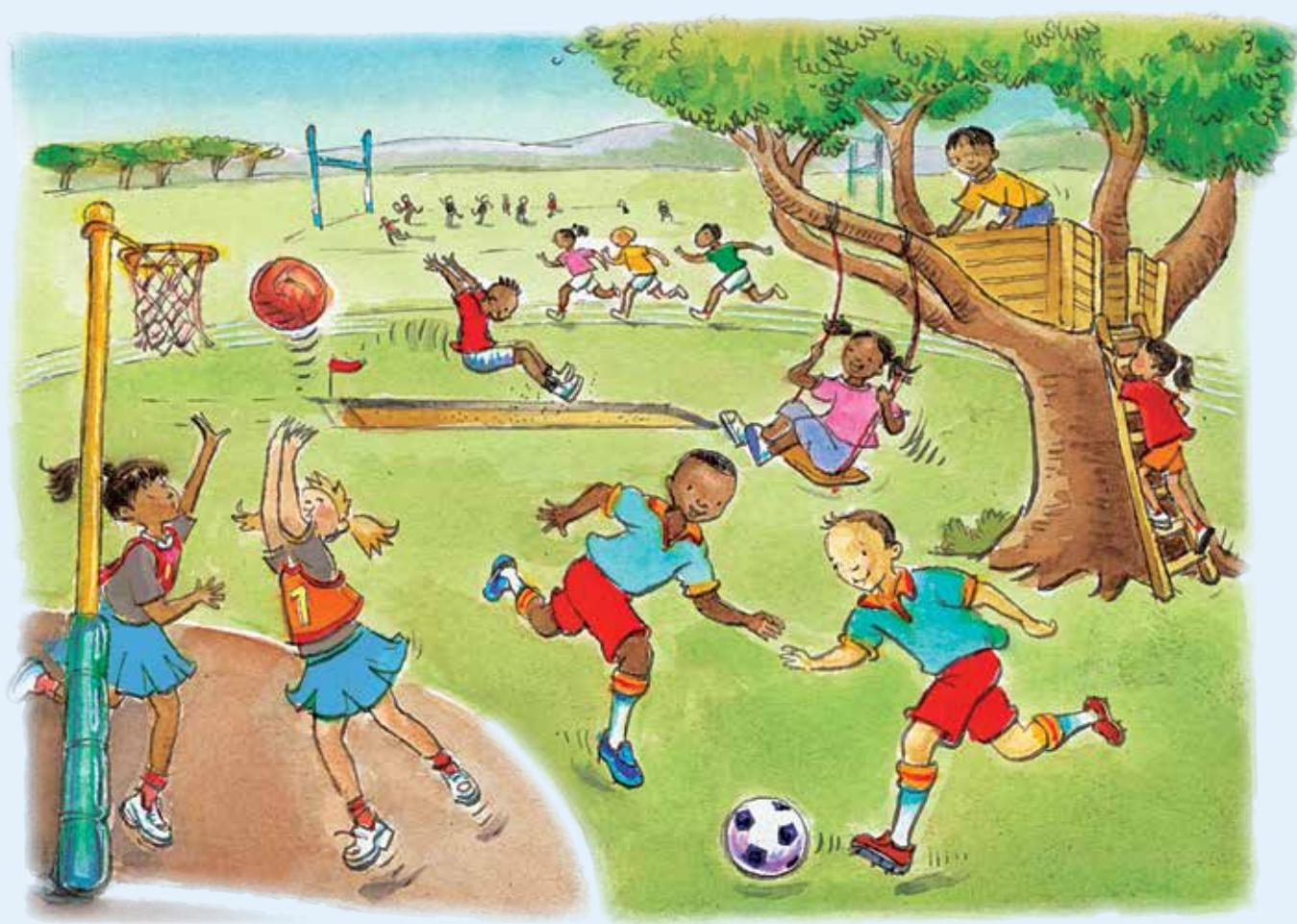

Duvha:

Kha ri diphine

Thusani mutukana uyu muswa uri a wane ndila ya u ya tshikoloni.
Talutshedzani uri u khou fhira ngafhi na ngafhi.

Kha ri vhale

Ann

Ndi pfana na u
tamba netibolo.

Vhonani

Ndi pfana na u
dembetita na u
tambela kudunji ku re
ntha ha muri. Kudu
ku ntha murini.
Ndi songo wa.

Jim

Ri tamba bola
ya milenzhe.

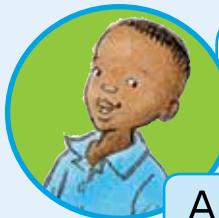
Jabu

Ndi funesa
mbambe. U
fhufha nzambo
zwi a takadza.

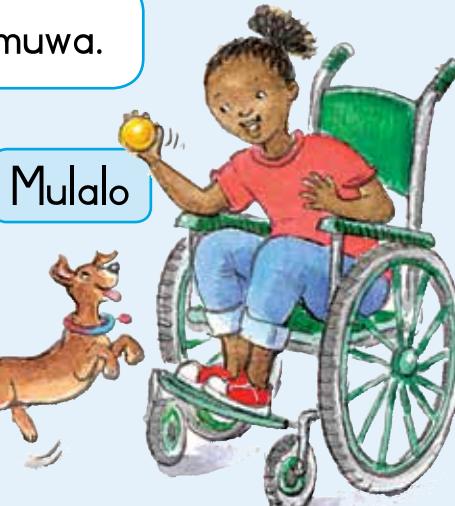

Duvha:

Ndi fhufha nga maga ndi tshi thamuwa.

Andrew

Mulalo

Mulalo ha tambi ngauri ha koni u tshimbila.

Ri a mu kunga ra tamba nae.

Kha ri nwale

Vhalani fhungo nga !ithihi nga !ithihi ni dzenise thiki kha Ee ✓ arali ni tshi tenda kana ni dzenise tshifhambano kha Hai ✗ arali ni sa tendi.

Mulalo u tshimbidza mmbwa yawe.

Ndalamo u pfana na u tamba netibolo.

Andrew na Mashudu vha tamba bola ya milenzhe.

Divhamai^fi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi mavhili kha u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

tamba	pfana	nzambo	funesa
tumba	pfela	nzenene	fana
thumbu	pfuka	muru ⁿ zi	founu

Maipfimadivhiwa

kuduni
mbambe
fhufha

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya malede^de aya.
Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

D D

d d

Kha ri ite nyito

Olani tshifanyiso tsha mutambo une na funesa u u tamba.

Kha ri nwale

Fhedzisani maipfi aya. Nangani maipfi kha mutesvhe.

khekhe

netibolo

u fhufha

mbambe

khovhe

mafhi

u dzhena
tshikolo

Ndi takalela

A thi takaleli

Ndi takalela

A thi takaleli

Duvha:

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo mararu nga ha mutambo wa zwipotso kana mutambo une na funesa u u tamba. Shumisani manwe a haya maipfi ura ni thuse.

gidima

tamba

takalela

mutambo

f'huf'ha

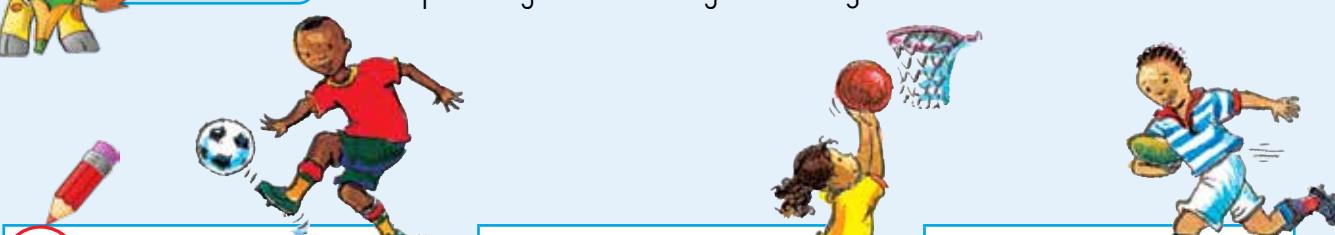
diphina

Kha ri nwale

Vha khou tamba mitambo ifhio?

Wanani phindulo yo teaho tshifanyisoni ni i tangedzele.

- A bola ya milenzhe
B khirikhethé
C ragibii
D thenisi

- A u bambela
B khirikhethé
C u f'huf'ha
D netibolo

- A ragibii
B khirikhethé
C judo
D netibolo

- A thenisi
B u bambela
C khirikhethé
D nzambo ya maga

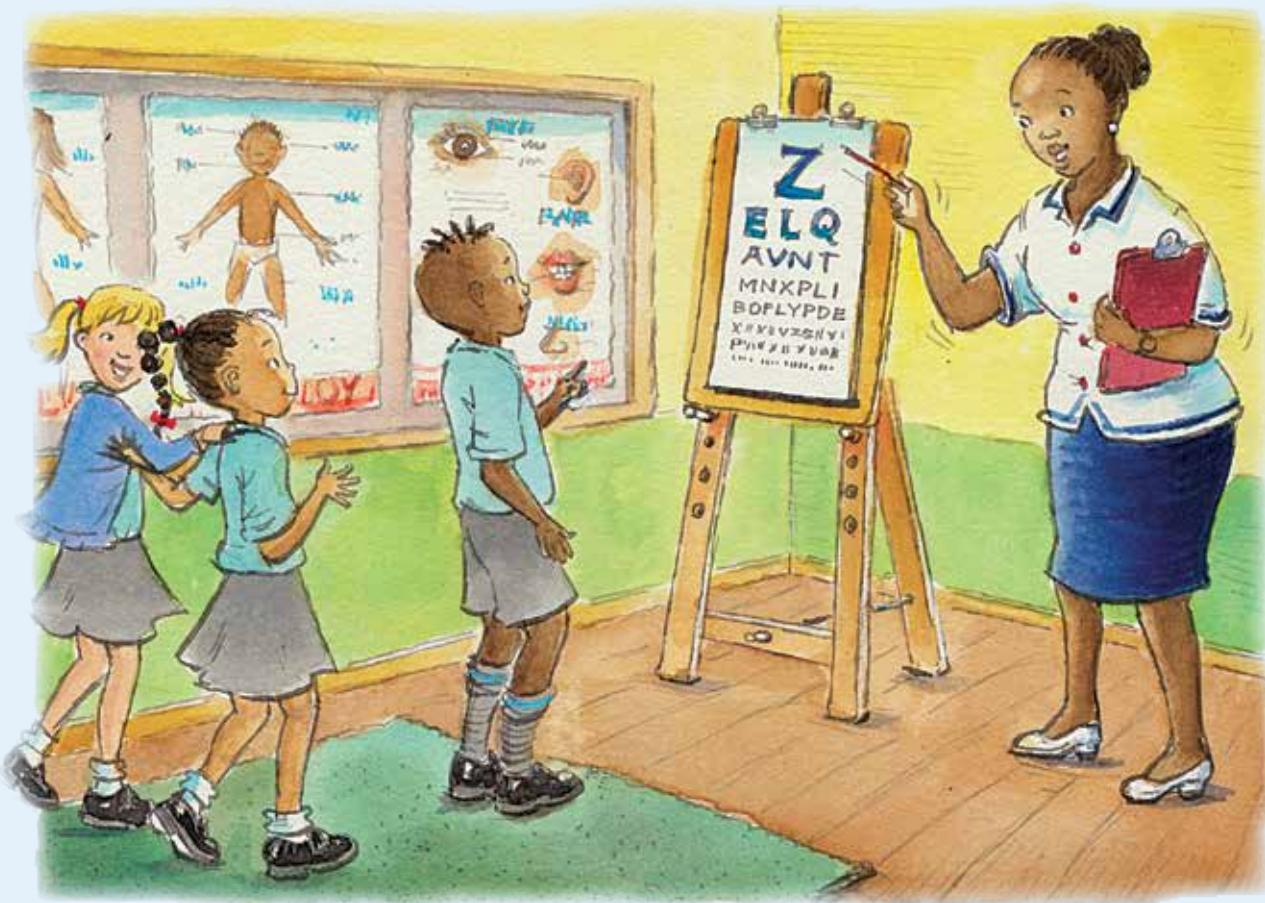

- A u bambela
B khirikhethé
C ragibii
D netibolo

- A thenisi
B ragibii
C netibolo
D u bambela

Muongi u da tshikoloni

Namusi tshikoloni ho vha ho da muongi o da u ri sedza mato.

Fulufhelo u fanela u wana ngilasi ngauri ha koni u vhona zwavhudi. U tea u dzula phanda kilasini.

Duvha:

Ann

Namusi tshikoloni ho vha ho da muongi o da u ri sedza mato. Fulufhelo u fanela u wana ngilasi ngauri ha koni u vhona zwavhudi. U tea u dzula phanda. Muongi vho ri humbela uri ri whale tshati i re kha luvhondo.

Kha ri nwale

Wanani phindulo yo teaho mafhungoni ni a tangedzele.

Muongi o vha o da u ri tola:

A	zwanda
B	mat <u>o</u>
C	milenzhe
D	n <u>dev</u> he

Ndi nnyi a no tea u wana ngilasi?

A	Mary
B	Jabu
C	Susan
D	Mandu

Ndi nnyi we a da tshikoloni?

A	Dokotela
B	Mudzimamulilo
C	Muongi
D	Mureili wa ambulentse

Thoho yavhudi ya tshitori itshi ndi ifhio?

A	Mandu u wana ngilasi.
B	Dokotela u dalela tshikolo tshashu.
C	Mat <u>o</u> ashu a a <u>toliwa</u> .
D	Ni a kona u pfa?

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese milvumo, ni kone u shumisa maipfi mavhili kha u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

muongi	phand <u>a</u>	luvhondo	tshati	bofu
mulingo	phuphu	luvhone	tshika	bapu

Maipfimadivhiwa

muongi
ngilasi
vhona

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.
Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

E E

e e

Kha ri ite nyito

Lavhelesani zwifanyiso ni vhudze khonani yanu uri muongi vha ri ni ite mini.

Ndi ṫambe zwanda.

Ndi ṫambe mano.

Ndi ḥe mitshelo na miroho.

Ndi ṫavhanye u edela.

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo mararu nga zwine muongi vha ri ni ite.

Ndi fanela u

Ndi fanela u

Ndi fanela u

Duvha:

Kha ri nwale

Fhedzisani mafhungo aya.

bambela

tshina

reila

imba

bika

pennda

A thi koni u

Ndi kona u

A thi koni u

Ndi kona u

Kha ri diphine

Livhanyani maipfi na zwifanyiso zwo teaho.

muongji

phuphu

tshati

bola

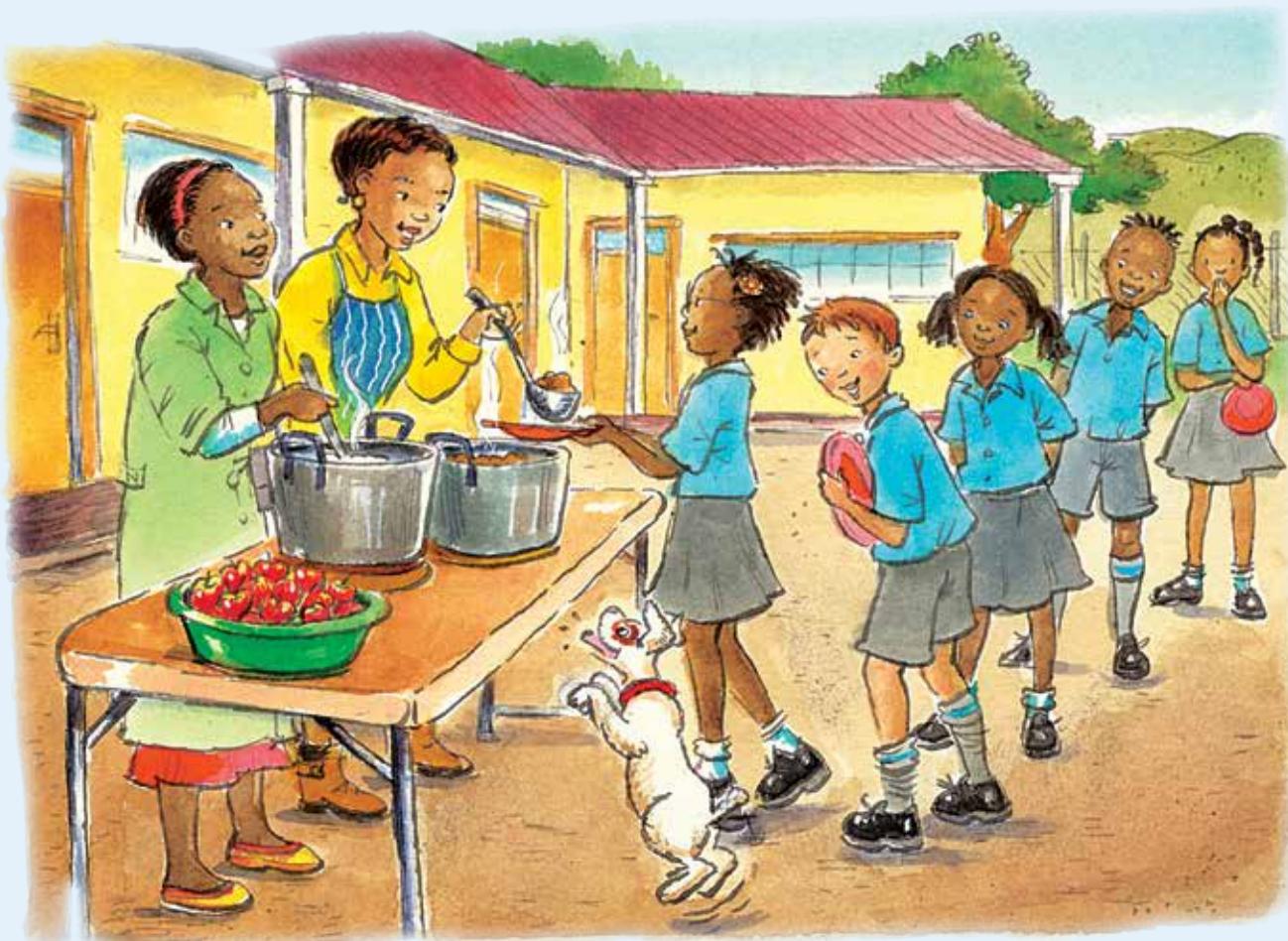
luvhone

MUDEDEDZI: Tsaino

Duvha:

11 Ri tshikoloni ri a la

Kha ri vhale

Vhalani mafhungo aya ni tangedzele maipfi a re na mubvumo **lw**.

Ngoho ri^{ne} ri na mashudu.
Ri phakhelwa zwiliwa tshikoloni.
Izwi zwiliwa ri zwi la nga bureiki.

Duvha:

Sam

Zwi^liwa zwa pfushi zwi ita uri ri si lwale.

Malindi o newa mishonga ngauri u khou lwala.

Ni a pfana na miroho?

Nomsa

Kha ri nwale

Vhalani fhungo nga l^lithihi nga l^lithihi ni dzenise thiki kha Ee ✓ arali ni tshi tenda kana ni dzenise tshifhambano kha Hai ✗ arali ni sa tendi.

Malindi u khou lwala.

Ri l^la zwiliwa nga bureiki.

Masindi u lesa mitshelo na miroho.

Divhamai^ffi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi mavhili kha u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

Maipfi madivhiwa

mashudu	phakhelwa	zwiliwa	lwala	newa
mashango	khokhonya	zwino	lwendo	nala
mushumo	khukhulwa	zwanda	lwone	nukala

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.

Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

F F

f f

Kha ri ite nyito

Olani tshifanyiso tsha tshithu tshine na nga kona u tshi ita:

nukhedza	thetshela	vhona	
pfa	phuphuledza		

Kha ri nwale

Dzhenisani ipfi lo teaho tsini na tshiliwa tshiñwe na tshiñwe.

vhurotho   nama   khovhe   khekhe
 mafhi   tshizi   makumba   apula   nawa   vhukhopfu

Duvha:

Kha ri nwale

Nwalululani mafhungo ni tshi shumisa zwiga zwa u vhala zwo teaho. Ni elelwé u shumisa lederedanzi mathomoni a fhungo na kha madzina a vhathu kana a fhethu.

?, ., !,

ntakadzeni u funesa tshizi

Ntakadzeni u funesa tshizi.

vhonani u la nama mitshelo na miroho vhege iñwe na iñwe

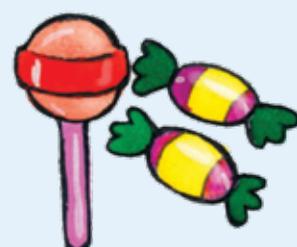
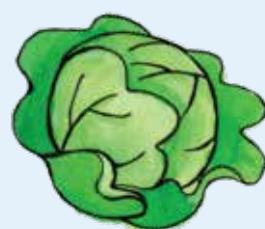
ni a pfana na nawa

yowee ndo wisa makumba

Kha ri diphine

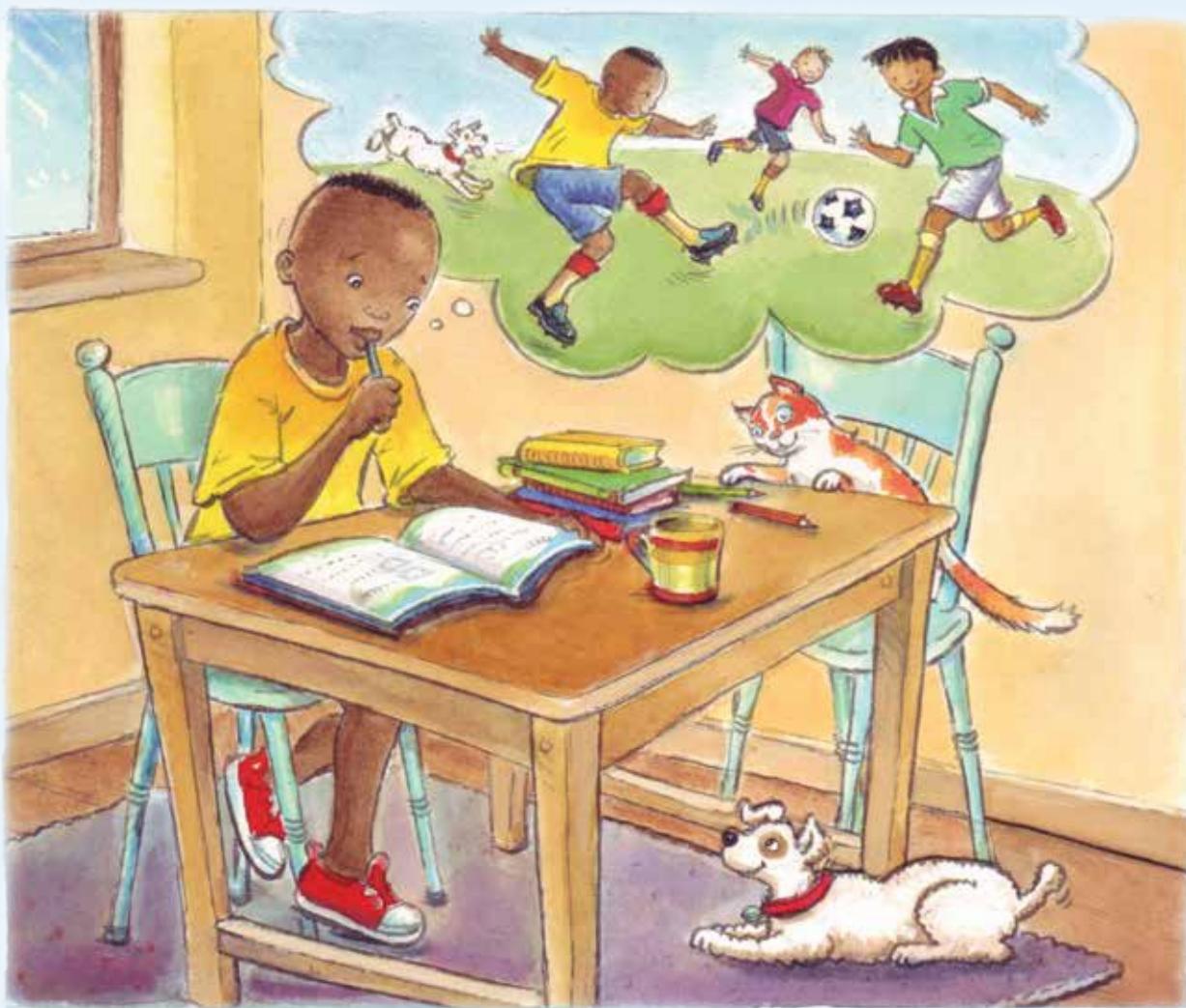
Khañarani tshibulocho ni tshi sumbedza zwiliwa zwine na zwi funesa.
Itani zwenezwovho musi ni tshi sumbedza zwine khonani yangu ya zwi funesa.

	matshipisi	tshizi	mitshelo	malegere	miroho
Ndi funesa					
Khonani yanga u funesa					

MUDEDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri vhale

Ndi pfì Andrew. A thi pfani na u ita tshunwahaya.

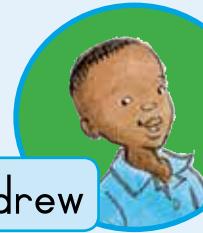
Ndi vhenga nga maanda u dzulela tshunwahaya. Ndi funesa u tamba duvha lothe.

Mudededzi washu vha ri ri fanela u vhala ri hayani duvha linwe na linwe.

Duvha:

Andrew

Vha ri ndi fanela u ita tshunwahaya yanga
yo^{the} musi ndo no fhedza u tamba bola.

Ndi pfana na u gidimagidima ndi tshi raha bola.

Ndi a vha vhalela na vhone vha mmbalela.

Kha ri nwale

Vhalani fhungo nga lithihi nga lithihi ni dzhenise thiki kha Ee ✓ arali ni tshi tenda
kana ni dzhenise tshifhambanu kha Hai ✗ arali ni sa tendi.

Upfana na u gidimagidima a tshi raha bola.

Andrew u pfana na u ita tshunwahaya.

Khotsi awe vha a sedza uri u khou ita tshunwahaya naa.

Divhamai^fi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi
mavhili kha u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

nwana	maanda	duvha	lo ^{the}	yanga
nwedzi	phanda	dola	lino	yone
tshunwahaya	vhand ^a	dala	langa	yawe

Maipfimadivhiwa

tshunwahaya
duvha
fhedza

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.
Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni
tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

G G

g g

Ndi ita tshuiwahaya yanga tshifhinga tshoṭhe

Kha ri ite nyito

Nga vhavhilivhavhili, itani litambwa la Andrew a sa tendi u ita tshuiwahaya yawe. Muňwe wa vhoiwe a vhe mudededzi wawe. Ni mu vhudze uri ndi nga mini a tshi tea u ita tshuiwahaya.

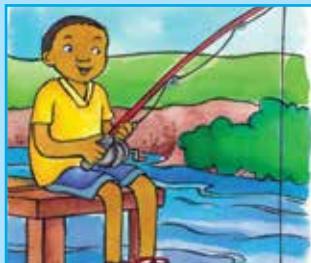

Kha ri ambe

Nomborani zwifanyiso zwi tshi tevhekana nga ngona. Ni kone u ḥalutshedza khonani yanu tshitiori tshazwo.

3

2

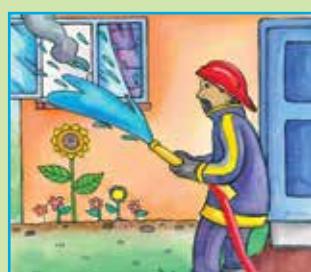
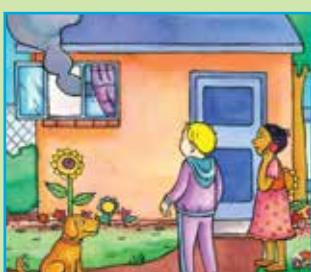
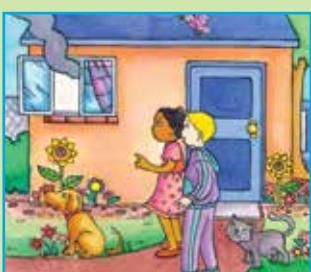

1

1

2

3

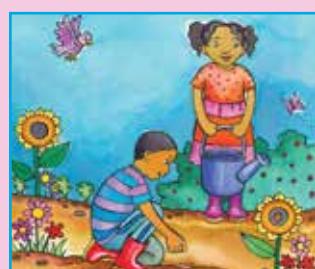
1

2

3

Duvha:

1

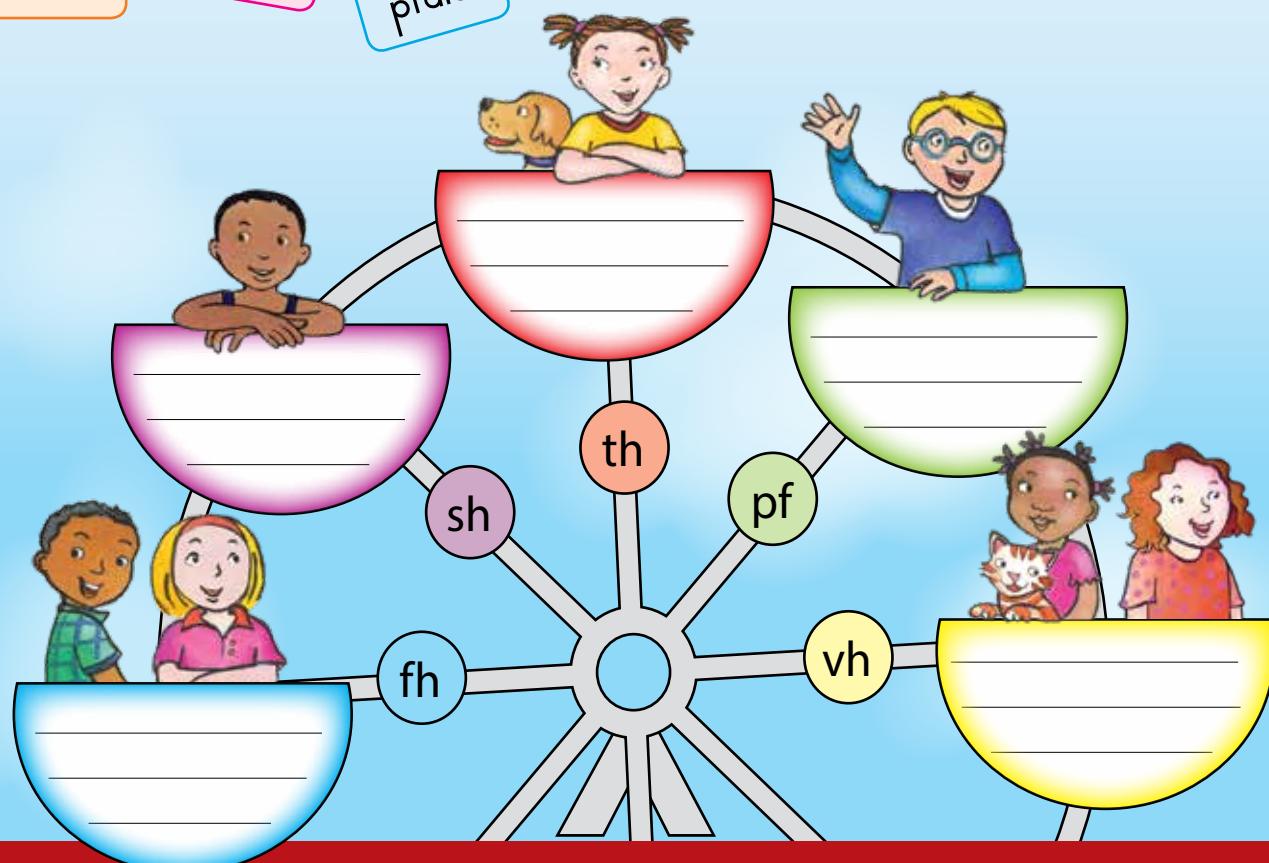
2

3

Kha ri nwale Nwalani maipfi aya mitani yone ya mibvumo.

fhanda   shashe   vhanda   thatha   vhula   vhenga
thebvu   pfufhi   fhasi   fhefha   shenga   pfuma   fhula
pfala

MUDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri vhale

Vhalani mafhungo aya ni tangedzele maipfi a re na mubvumo y.

Namusi ndi la 20 la
Thafamuhwe.

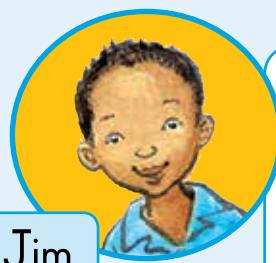
Ri khou ḥwala thesite.

Nndinde yo dzula yo ri sedza.

Ndi a kona u ḥwala na u vhalā
ngauri ndi ita tshunwahaya
yanga misi yothe.

Duvha:

Jim

Mudededzi wanga vha ri mushumo wanga wo naka.

Thesite dzi ita uri vha konevho u nthusa.

Kha ri ñwale

Vhalani fhungo nga l̄ithihi nga l̄ithihi ni dzenise thiki kha Ee ✓ arali ni tshi tenda kana ni dzenise tshifhambano kha Hai ✗ arali ni sa tendi.

Kilasi i khou ñwala thesite.

Nndinde yo dzula yo sedza vhana.

Thesite dzi thusa vhadededzi uri vha kone u thusa vhana.

Divhamaiſfi

Vhalani maipfi ni thetshelene mibvumo, ni kone u shumisa maipfi mavhili kha u ñwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

mu <h>we</h>	ñwala	sedza	kona	n <small>ne</small>
d <small>ihwa</small>	pala	sale	kanda	n <small>nu</small>
hwivha	ñala	sola	kumba	n <small>na</small>

Maipfimadivhiwa

ñwala
thesite
thusa

Kha ri ñwale

Itani ndowendowe ya maleđere aya.
Ni kone u ñwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

H H

h h

Kha ri ite nyito

Khalenda

Vhudzisani khonani dzanu uri maduvha avho a mabebo ndi a lini. Dzenisani madzina avho kha nwedzi wo teaho afho kha khalenda.

Kha ri nwale

Vhudzisani khonani dzanu nna uri maduvha avho a mabebo ndi a lini ni nwale maduvha avho o vhambelana madzina.

Dzina la khonani	Duvha la mabebo
Vhonani	la 15 Thangule

Kha ri nwale

Nwalani duvha lanu la mabebo.

Duvha

Nwedzi

Khalenda

Phando

Luhuhi

Thafamuhwe

Lambamai

Shundunthule

Fulwi

Fulwana

Thangule

Khuvumedzi

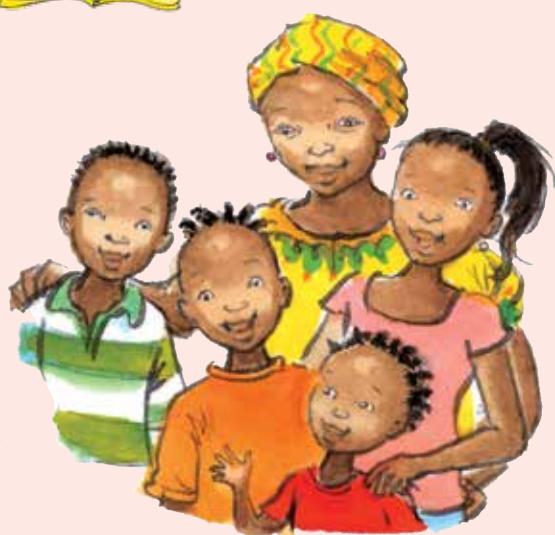
Tshimedzi

Lara

Nyendavhusiku

Kha ri vhale

Muṭa wa ha Kanakana ndi
muṭuku. Wa ha Ntakadzeni ndi
muhulwane.

Ha hashu ri a funana.

Ntakadzeni u dzula na makhulu
wawe na vhazwala vhawé.

Duvha:

Nndinde

Vhanwe vhana a vha na vhabebi. Ri tea u vha thusa.

Nndinde i linda muṭa wa hashu vhusiku ro edela. Miñwe midini vha fuwa khovhe na zwiñoni kana nngu.

Kha ri ñwale

Vhalani fhungo nga jithihi nga jithihi ni dzenise thiki kha Ee ✓ arali ni tshi tenda kana ni dzenise tshifhambano kha Hai ✗ arali ni sa tendi.

Muṭa wa ha Kanakana ndi muhulwane.

Muṭa wa ha Ntakadzeni ndi muhulwane.

Nndinde ndi tshimange.

Divhamaiḍfi

Vhalani maipfi ni thetshelene mibvumo, ni kone u shumisa maipfi mavhili kha u ñwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

muhulwane	hashu	vhazwala	vhanwe
mulwadze	vhashu	vhazwimi	miñwedzi
mulweli	mashango	tshizwa	miñwenda

Maipfimadihvhiwa

muṭuku
dzula
vhawe

Kha ri ñwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.

Ni kone u ñwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

I I

i i

Muṭa wa hashu

Kha ri ite nyito

Olani tshifanyiso tsha muṭa wa hanu.

Kha ri nwale

Nwalani maipfi aya mitšani yone ya milvumo.

ndele

tshizwa

phukha

ndima

kwana

phuphu

ndede

tshizi

tshina

Duvha:

Kharinwale

Nwalani fhungo nga muta wa hanu.
Shumisani manwe a aya maipfi uri a ni thuse.

lufuno

muta

murathu

khaladzi

mulala

muswa

This image shows a red-bordered rectangular frame designed for handwriting practice. Inside the frame are five horizontal blue lines spaced evenly apart, intended for writing letters or words.

Kha ri diphine

Nangelani muñwe na muñwe kha vha muñwa hanu mpwo.
Hwayani mpwo musi no no i fha muthu.
Mpho dzothé dzi tea u t̄anganya vhathu.

Bulgari urjai

Ndi do nea mme anga bege ngauri
yavho yo tahala.

MUDFEDZI: Tsaino

Duyha:

Kha ri vhale

Vhalani mafhungo aya ni tangedzele maipfi a re na mubvumo **th**.

Vhonani

Malume Vho Mamatho vho tshata nga
Mugivhela.

Rothe ro pembela na u imba na u tshina.

Muselwa o vha o naka tshothe. Ho vha hu na
zwiliwa zwinzhi zwa vhatu vhothe.

Na Nndinde yo vha i hone i tshi khou ri linda.
Kanakana a lesa zwiliwa zwinzhi a lwala. Vha mu
isa kiliniki.

Duvha:

Ri tshi fhedza vhatu vha dobela
tshika yo^{the} ha sala ho naka.
Vhonani a mbo di vha isala. O vha
a tshi khou gidimedza Nndinde.
A piringedzwa nga danda a wa a
vha isala tshanda. Vha mu isa kiliniki.

Kha ri nwale

Vhalani fhungo nga lithihi nga lithihi ni dzenise thiki kha Ee ✓ arali ni tshi tenda kana
ni dzenise tshifhamban kha Hai ✗ arali ni sa tendi.

Muselwa o vha o vhifha.

Malume Vho Mamatho vho tshata nga Mugivhela.

Ri tshi fhedza ro sia hu na tshika.

Divhamai^{pfi}

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u
shumisa maipfi mavhili kha u nwala mafhungo buguni
yanu ya ndowedzo.

tshina	muselwa	zwinzhi	tsho ^{the}	fhedza
tshika	dobelwa	Iwanzhe	vho ^{the}	sedza

Maipfimadivhiwa

muselwa
shira
mashika

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.
Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni
tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

Dzh Dzh

dzh dzh

Ndo diphinesa munyanyani

Kha ri ite nyito

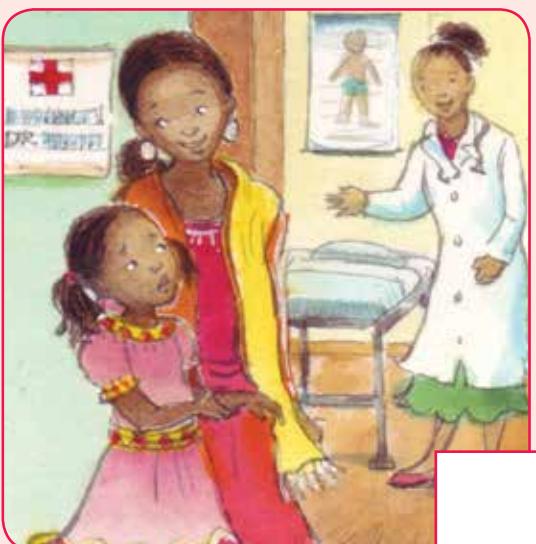
Itani litambwa ja zwe zwa bvelela kha Kanakana munyanyani.
Shumisani vhatambi vha tehelaho:

- Takalani
- Nndinde
- Mme
- Dokotela

Kha ri nwale

Nwalani nomboro kha zwifanyiso izwi u thoma kha l u swika kha 4 zwi tshi tovhekana nga ngona. Talutshedzani khonani yanu tshitoro tshi re zwifanyisoni izwi.

Duvha:

Kha ri nwale

Ñwalani fhungo nga tshifanyiso nga tshithihi nga tshithihi.
Shumisani maipfi aya uri a ni thuse.

dokotela

munyanya

a wa

tshanda

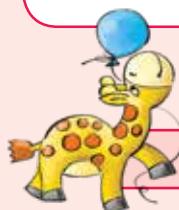
pombiwa

danda

gidima

kiliniki

(Handwriting practice area)

Kha ri diphine

Wanani ni tangedzele phindulo yo teaho.

A tungufhala

A takala

A mulala

A i khouna

B takala

B sinyuwa

B muswa

B duvha lo bva

C sinyuwa

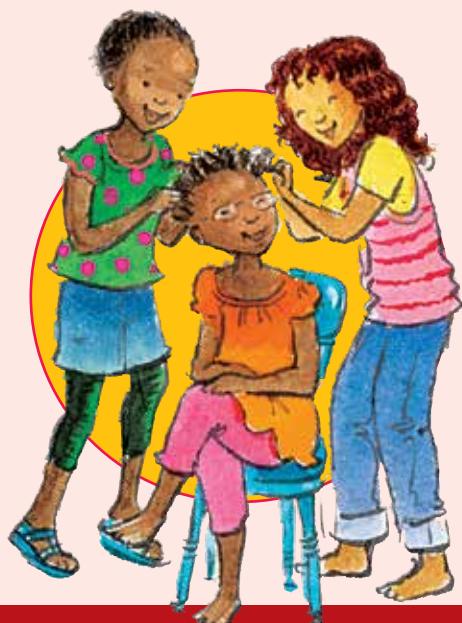
C tungufhala

C ñwana

C vhuria

Kha ri vhale

Khonani vhukuma ndi tshithu
tshihulwane.

Ni na khonani?

Khonani yanu ndi nnyi?

Tshililo na Matodzi vha tamba
vhothe sa khonani vhukuma.

Duvha:

Vha tamba vha tshi
vhumbuluwa vha tshi sea na u
swat̄hana.

Khonani vhukuma dzi a thusana
nga mihumbulo i no fhaṭa.

Kha ri nwale

Vhalani fhungo nga lithihi nga lithihi ni dzenise thiki kha Ee ✓ arali ni tshi tenda
kana ni dzenise tshifhamban kha Hai ✗ arali ni sa tendi.

Tshililo na Mat̄odzi ndi khonani vhukuma.

Vha tamba vha tshi vhumbuluwa.

Khonani vhukuma dzi fundedzana u tswa.

Divhamaiḍfi

Vhalani maipfi ni thetšelesé mibvumo, ni kone u shumisa maipfi
mavhili kha u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

Maipfimadivhiwa

thusa
funana
khonani

vhukuma	khonani	tamba	swat̄hana	fhaṭa
vhakoma	khokhonya	tumba	miswaswo	tata

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.
Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni
tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

K K

k k

Kha ri ite nyito

Musi ni kha tshigwada, tambani litambwa ja khonani ine ya khou lila thuso yanu.

Bulani tshi no khou mu dina na uri inwi na khonani dzanu ni nga mu thusa hani.

Kha ri nwale

Nwalani uri ni nga thusa nga ndilade hayani na tshikoloni.

1

Zwine nda nga thusa ngazwo tshikoloni

Handwriting practice lines for sentence 1.

2

Zwine nda nga thusa ngazwo hayani

Handwriting practice lines for sentence 2.

U thusa

3

Zwine nda nga thusa ngazwo khonani dzanga

Handwriting practice lines for sentence 3.

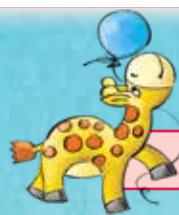
4

Ndi vhonnyi vha no nthusa?

Handwriting practice lines for sentence 4.

Duvha:

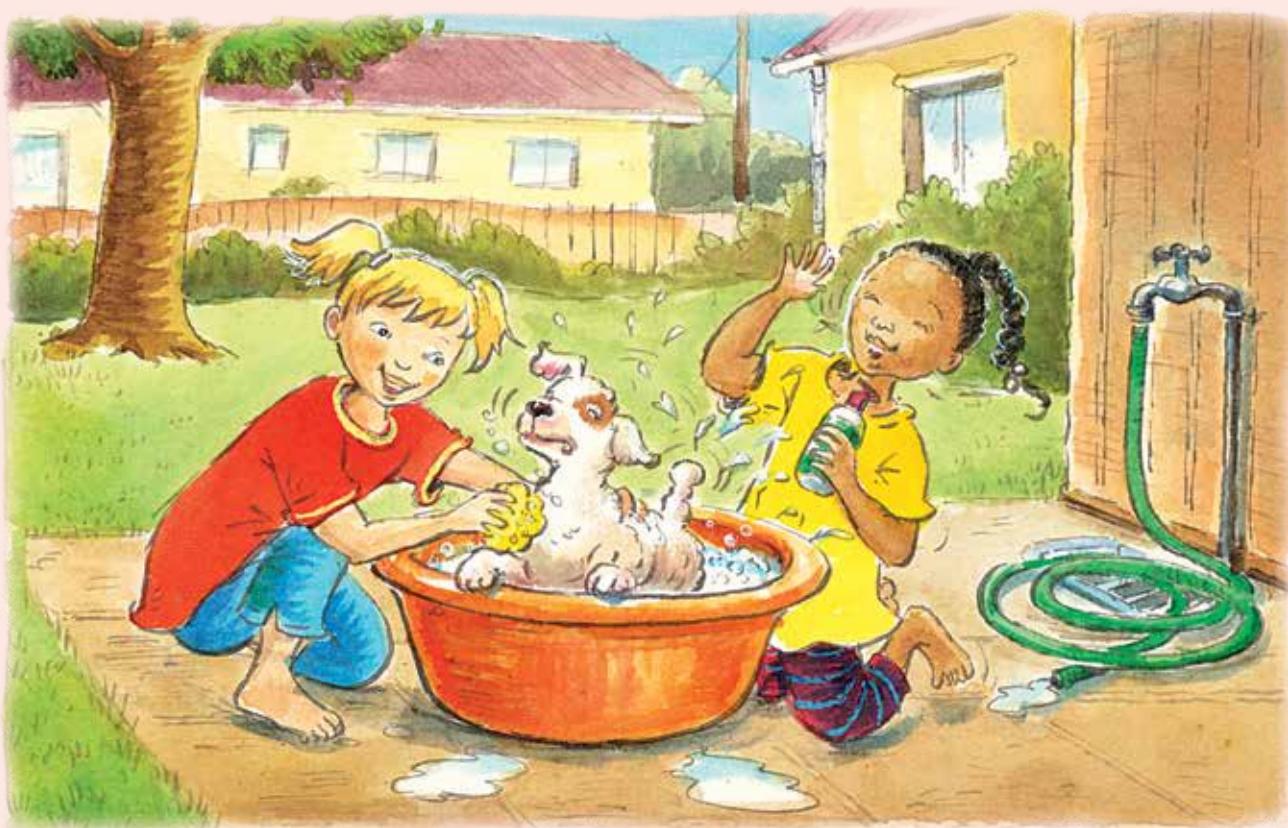
Kha ri diphiñe

Ri gidiñela hayani ha Tshililo.

Ndi nnyi a no ño vha wa u thoma u swika ha Tshililo? Thosani nga khoini. Ya wa nga tshoho ni pfuka zwibuloko zwivhili ni tshi ya phanda. Ya wa nga mutshila ni tshimbila tshibuloko tshithihi fhedzi ni tshi ya ha Tshililo. A no thoma u swika ha Tshililo ndi ene we a wina. Ipfì line na swika khalo ni a li vhala.

Kha ri vhale

Nndinde i dzulela u pandamedza tshimange.

Liñwe ḫuvha yo tshi pandamedza tsha gonya muri hune Nndinde a sa swikele.

Tshimange tsha hana u tsa.

Duvha:

Ndo shumisa leri u tshi tsitsa ndi tshi thuswa
nga Sosana.

Ra tshi fha mafhi na zwiñwe zwiliwa.
Tsha la tsha edela.

Kha ri ñwale

Vhalani fhungo nga lithihi nga lithihi ni dzenise thiki kha Ee ✓ arali ni tshi tenda
kana ni dzenise tshifhambanu kha Hai ✗ arali ni sa tendi.

Tshimange tsho pandamedza mmbwa.

Tshimange tsho gonya muri.

Vhonani o tsitsa tshimange murini.

Divhamai^fi

Vhalani maipfī ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfī
mavhili kha u ñwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

pandamedza	swikela	tsa	<u>edela</u>
tshiputo	swiswi	tsitsa	<u>bodelo</u>
posa	swika	vhutsi	<u>disa</u>

Maipfimadivhiwa
mathakheni
gonya
tsitsa

Kha ri ñwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.
Ni kone u ñwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni
tshi shumisa maipfī a no bva tshibogisini tsha maipfī.

L L

I I

Kha ri ite nyito

Olani tshifanyiso tsha tshipuka tshine na vhona u nga tshi nga vha tshifuohaya. Nwalani mafhungo mararu ni tshi amba uri ndi nga mini tshipuka itshi ni tshi tshi funesa.

Kha ri nwale

Nwalani masala one.

Ene

Inwi

Yone

Vhone

Rine

_____ o ya hayani nga bisi.

_____ ro nukadzwa nga mvula khulu.

_____ yo ri huvha.

_____ vha khonani dza mbiluni.

_____ ro lindela bisi vhuimabisi.

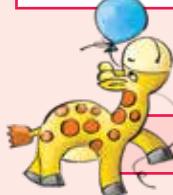
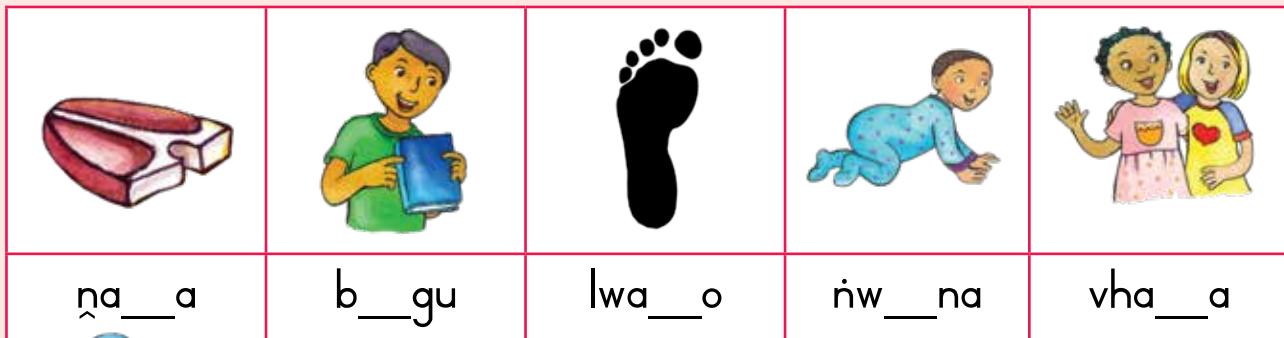
Duvha:

Kha ri nwale

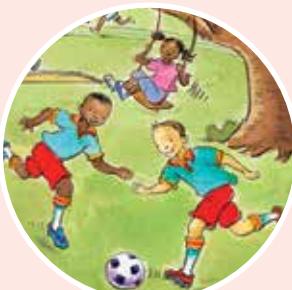
Dzhenisani mibvumo yo t̄ahelaho ni fanyise ipfi na tshifanyiso tsho teaho.

m u y a n

Kha ri diphine

Livhanyani zwifanyiso ni tshi sumbedza zwine na ita nga matsheloni, nga masiari na nga madekwana.

matsheloni
masiari
madekwana

Kha ri vhale

Vhalani tshitiori ni tangedzele maipfi o he a re na mibvumo ya sh na th. |

Ri tea u kunakisa midi na mahaya ashu.

Ha hashu ndi a swiela nda tanzwa thundu.

Matope a a dina musi ho na mvula. Ri kupula matope getheni ri sa athu swika mutzani.

Duvha:

Lutendo u dzulela u shulula zwithu,
nda koropa.

Mudi wo dalaho mabammbiri a u
kuni na u naka.

Kha ri nwale

Vhalani fhungo nga lithihi nga lithihi ni dzenise thiki kha Ee ✓ arali ni tshi tenda
kana ni dzenise tshifhambano kha Hai ✗ arali ni sa tendi.

Matope a a dina musi ho na mvula.

Ri kupula matope nduni.

Ndo no fhedza u shuma ndi ya nda ka madzi.

Divhamaiipi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi
mavhili kha u nwala mafhongo buguni yanu ya ndowedzo.

Maipfimadivhiwa

ashu	swiela	tanzwa	mabammbiri	mvelele
hashu	swika	kanzwa	bommbini	mvuvhu
shulula	swaswa	tanzwu	mmbidza	mvula

shuma
matope
kuna

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.

Ni kone u nwala mafhongo buguni yanu ya ndowedzo ni
tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

M M

m m

Kha ri ite nyito

Olani tshifanyiso tsha mishumo ine na vhenga u i shuma hayani.

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo mavhili a zwithu zwine na vhenga u shuma.

A thi pfani na u

A thi pfani na u

Duvha:

Kha ri nwale

Dzhenisani maledere magumoni a ipfi ni fanyise ilo ipfi na tshifanyiso tsho teaho.

iela

ura

ole

enda

SW _____	SW _____	SW _____	SW _____

Kha ri diphine

Olani tshifanyiso
tsha zwine na ita nga
matsheloni, nga masiari na
nga madekwana.

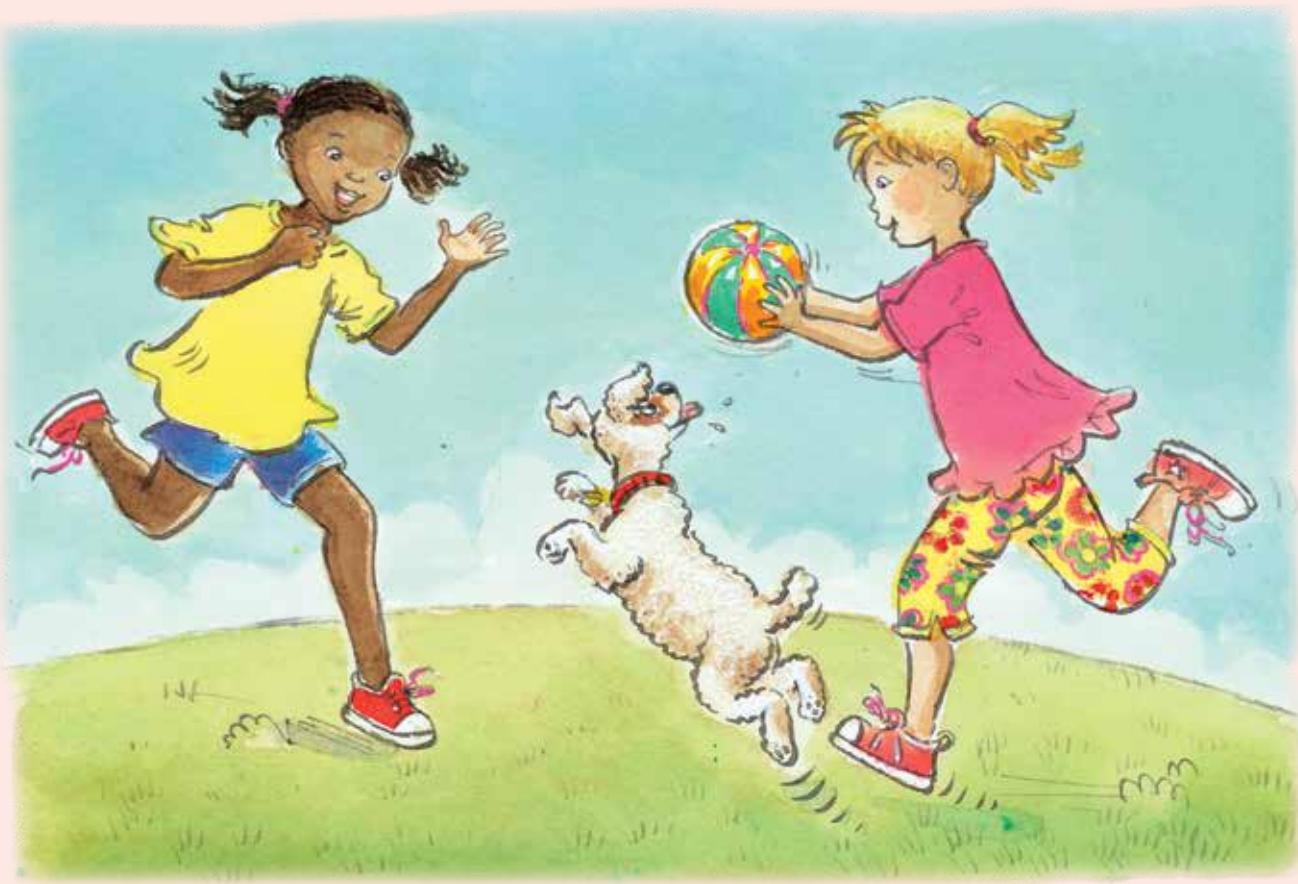
Matsheloni

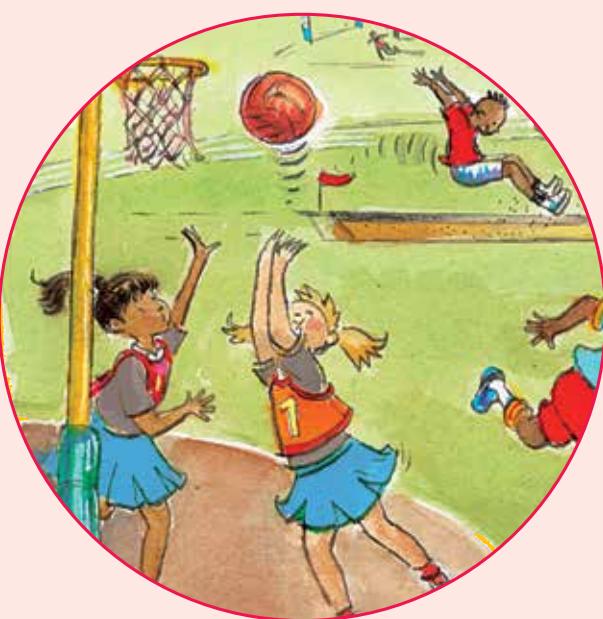
Masiari

Madekwana

Kha ri vhale

Tshikoloni hu pfi muñwe na muñwe u fanela u tamba mitambo.

Nñe ndi pfana na mbambe na bola na thenisi.

Ndo pfa hu tshi pfi hu na muñatñisano wa mbambe ya u gidima. Ndi do mbo di ya nda talela.

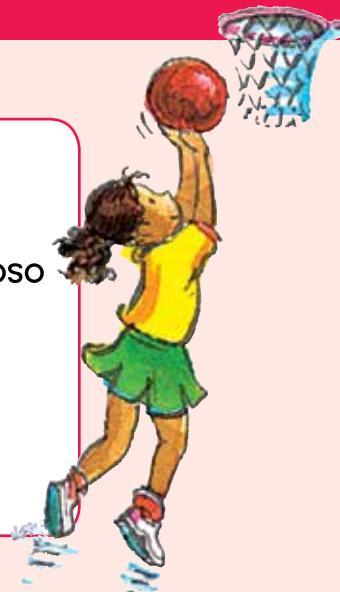

Duvha:

Kanakana u funesa u tamba netibolo.

Kha ri tambe mitambo ngauri ndi nyonyoloso yavhuđi.

Ri litshe u ṫwa ro gogodela mbondo mavhengeleni.

Kha ri ᶻwale

Vhalani fhungo nga lithihi nga lithihi ni dzenise thiki kha Ee ✓ arali ni tshi tenda kana ni dzenise tshifhambanu kha Hai ✗ arali ni sa tendi.

Kanakana u funesa u tamba khirikhethé.

Mitambo a si nyonyoloso yavhuđi.

Nñe ndi pfana na mbambe, bola na thenisi.

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi mavhili kha u ᶻwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

hupfi	mitambo	nyonyoloso	muñwe
pfana	mbambe	nyala	miñwenda
pfuma	mbondo	lunyunu	muñwali

Maipfimadivhiwa

mbambe
nzambo
thenisi

Kha ri ᶻwale

Itani ndowendowe ya maleđere aya.
Ni kone u ᶻwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

N N

n n

Nyonyoloso na mitambo

Kha ri ite nyito

Elekanyani nga mutambo une na u funesa. Talutshedzani khonani yanu zwithu zwine na zwi funesa na zwine na si zwi fune.

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo mararu nga mitambo ine na i takalela na ine ni si i takalele.

Ndi takalela

A thi takaleli

_____ bola.

_____ netibolo.

_____ u bambela.

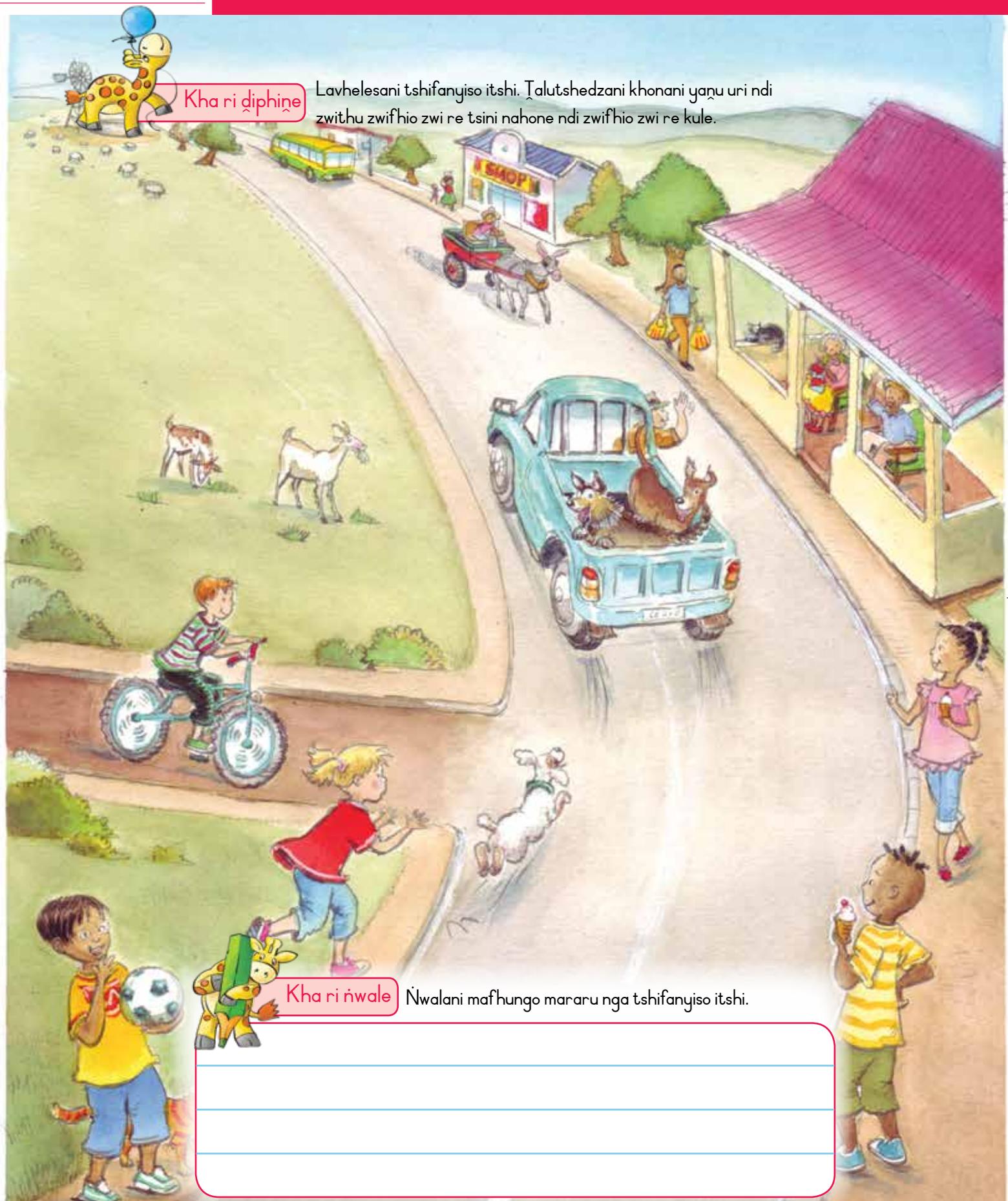
Kha ri nwale

Nwalani maduvha a vhege a tshi tou tevhekana, ni thome nga Swondaha.
Olani tshifanyiso tsha zwine na ita nga Musumbuluwo.

Swondaha	
Musumbuluwo	
Lavhuraru	
Lavhuvhili	
Lavhučanu	
Mugivhela	
Lavhuča	

Duvha:

MUDEDZI: Tsaino

Duvha:

57

Kha ri vhale

Vhalani mafhungo aya ni tangedzele maipfi a re na mubvumo **kh**.

Ndi funesa u la miroho ya ngadeni ya hashu. Ri lima ngade tsimuni murahu ha nndu.

Ndi takalela u dzula nnda tsini na miroho ndi tshi khou i vhona.

Ro lima khavhishi, kherotsi, magabula, mutshaini na matgamat $\bar{u}$ si.

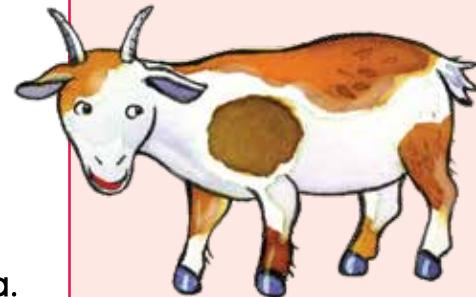

Duvha:

Malume vho nndela na mbeu uri ndi
ṭavhe. Miroho a i naki yo tsitsikana.

Hu dina mbudzi dzi no dzhena nga
tshivhana.

Ri ḋo tshi vala nga ḋarat̄a dza shona.

Kha ri ḋwale

Vhalani fhungo nga lithihi nga lithihi ni dzenise thiki kha Ee ✓ arali ni tshi tenda
kana ni dzenise tshif'hambano kha Hai ✗ arali ni sa tendi.

Miroho yo liwa nga mmbwa.

Ndi takalela u dzula nnda tsini na miroho ndi tshi khou i
vhona.

Miroho i naka yo tsitsikana.

Divhamaipfī

Vhalani maipfī ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfī
mavhili kha u ḋwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

Maipfī madivhiwa

ngadeni	tsimuni	nndu	dzhena
nguvho	tsini	nnda	dzhia
mafhungo	tsitsikana	nndela	badzhi

Kha ri ḋwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.

Ni kone u ḋwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni
tshi shumisa maipfī a no bva tshibogisini tsha maipfī.

O O

O O

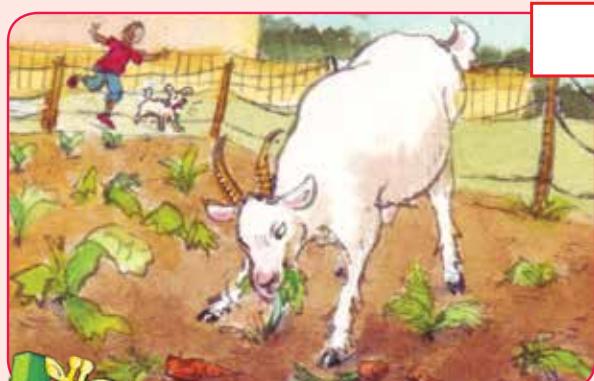
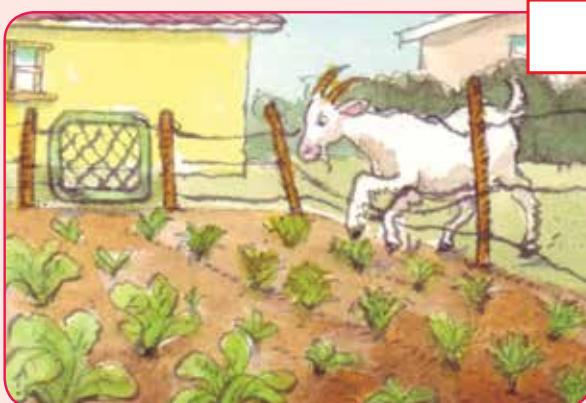
Kha ri ite nyito

Nga vhavhili nga vhavhili (phere), itani litambwa la musi mbudzi mbili dzi tshi dzhena ngadeni ya hanu dza la miroho. Ndi vhonnyi vhane vha do vha dzimbudzi ?

Kha ri vhale

Inwi na khonani yanu lavhelesani zwifanyiso izwi ni kone u nwala nomboro dzazwo dzi tshi tevhekana nga ngona.

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo mavhili nga zwine na khou vhona tshifanyisoni itshi.
Shumisani marwe a aya maipfi uri a ni thuse.

mbudzi

yo la

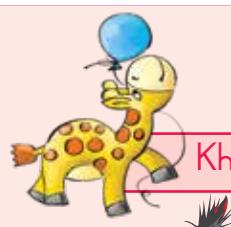
miroho

pandamedza

kugethe

Duvha:

Kha ri diphine

Lavhelesani mivhala iyi.

Talutshedzani khonani yanu uri hu nga bva muvhala ufhio arali na tanganyisa mivhala iyi.

Uvanganya mivhala

Mivhala mihulwane ndi:

mutswuku

ṭada

lutombo

Bulani uri:

Arali nda ṭanganyisa mutswuku na wa ṭada
ndi wana wa tshitopana _____.

mutswuku

+

ṭada

=

tshitopana

lutombo

+

ṭada

=

mudala

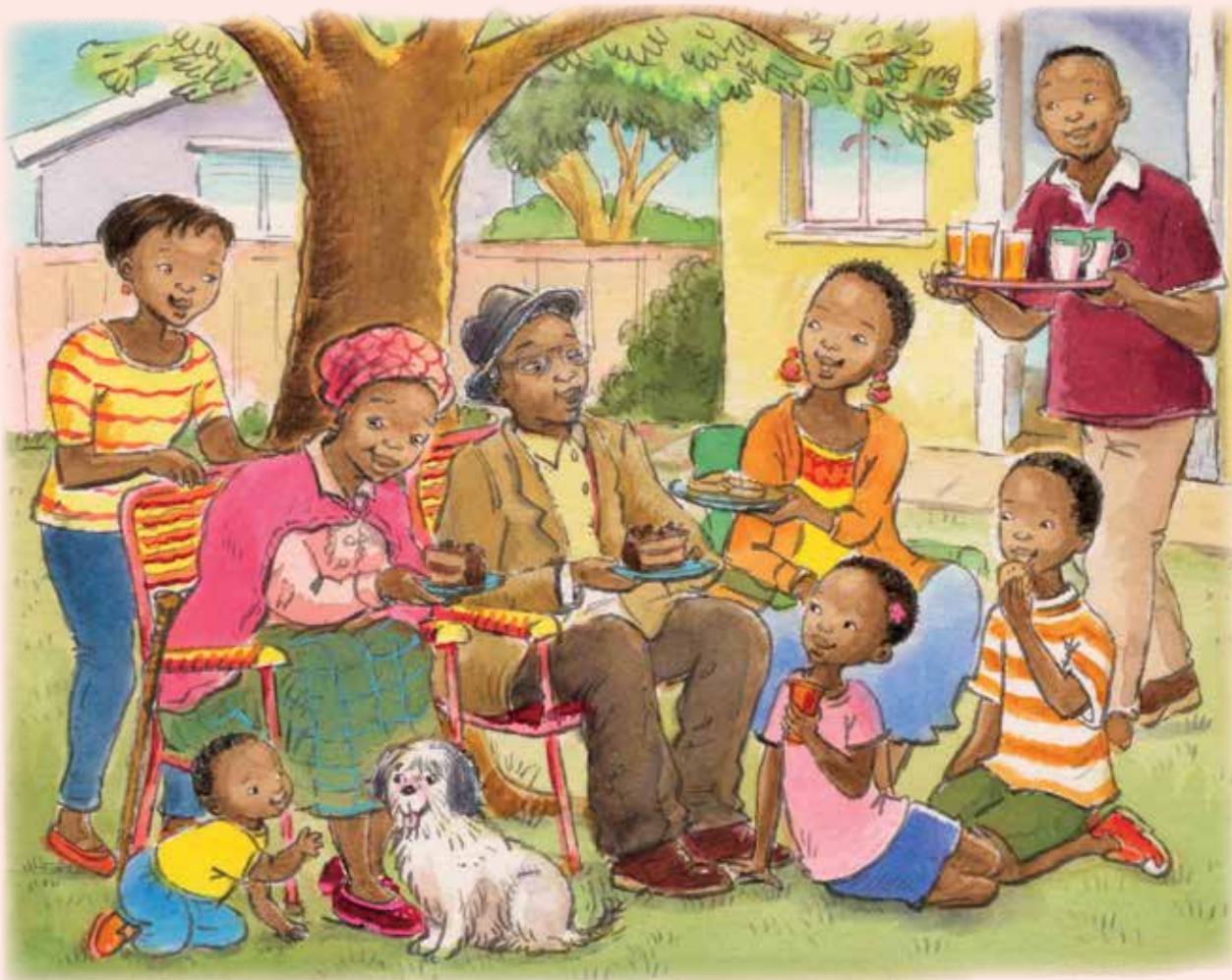
mutswuku

+

lutombo

=

phephulu

Kha ri vhale

Makhulu wanga vha mukegulu vho no aluwesa. Ndi a vha dedengedza tshifhinga tshoṭhe.

Vha gogodela nga mugo nda vha dzudza fhasi.

Vha tshi vuwa vha a mmbidza nda ḫa nda vha vusa.

Duvha:

Vha tshi **ṭoda** u **edela** ndi a vha ladza
nda vala vothi.

Zwi a takadza u dzula mudini u re na
lufuno.

Kha ri ḥwale

Vhalani fhungo nga **ḥihihi** nga **ḥihihi** ni dzenise thiki kha Ee ✓ arali ni tshi tenda
kana ni dzenise tshifhambano kha Hai ✗ arali ni sa tendi.

Makhulu vho no aluwesa.

Makhulu wawe vha gogodela nga luswielo.

Ha hashu a ri thusani.

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi
mavhili kha u ḥwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

wanga	dedengedza	tshif ḥinga	vuwa
aluwesa	dzudza	fhasi	vala
vuwa	takadza	fhelī	vothi

Maipfimadivhiwa

mukegulu
lalama
dzula

Kha ri ḥwale

Itani ndowendowe ya maleđere aya.

Ni kone u ḥwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni
tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

P P

p p

Kha ri ite nyito

Ndamulelo ha pfani na u thusa vharîwe. Itani litambwa ni sumbedze uri ni do mu eletshedza hani.

Kha ri nwale

Wanani uri vhathu vha funesa mivhala ifhio. Vhudzisani vhana vhatanu kîlasini yanu uri mivhala ine vha i funesa ndi ifhio.

Dzina	Muvhala une a u funesa

Kha ri nwale

Shandulani mafhungo aya a bve kha tshifhinga tsha zwino a ye kha tshifhinga tsho fhiraho.

Ndi a thusa hayani

Mulovha

Dan na Sam vha tou fhufha vha tshi tsa bisini

Mulovha vho

Ri tamba phakhani

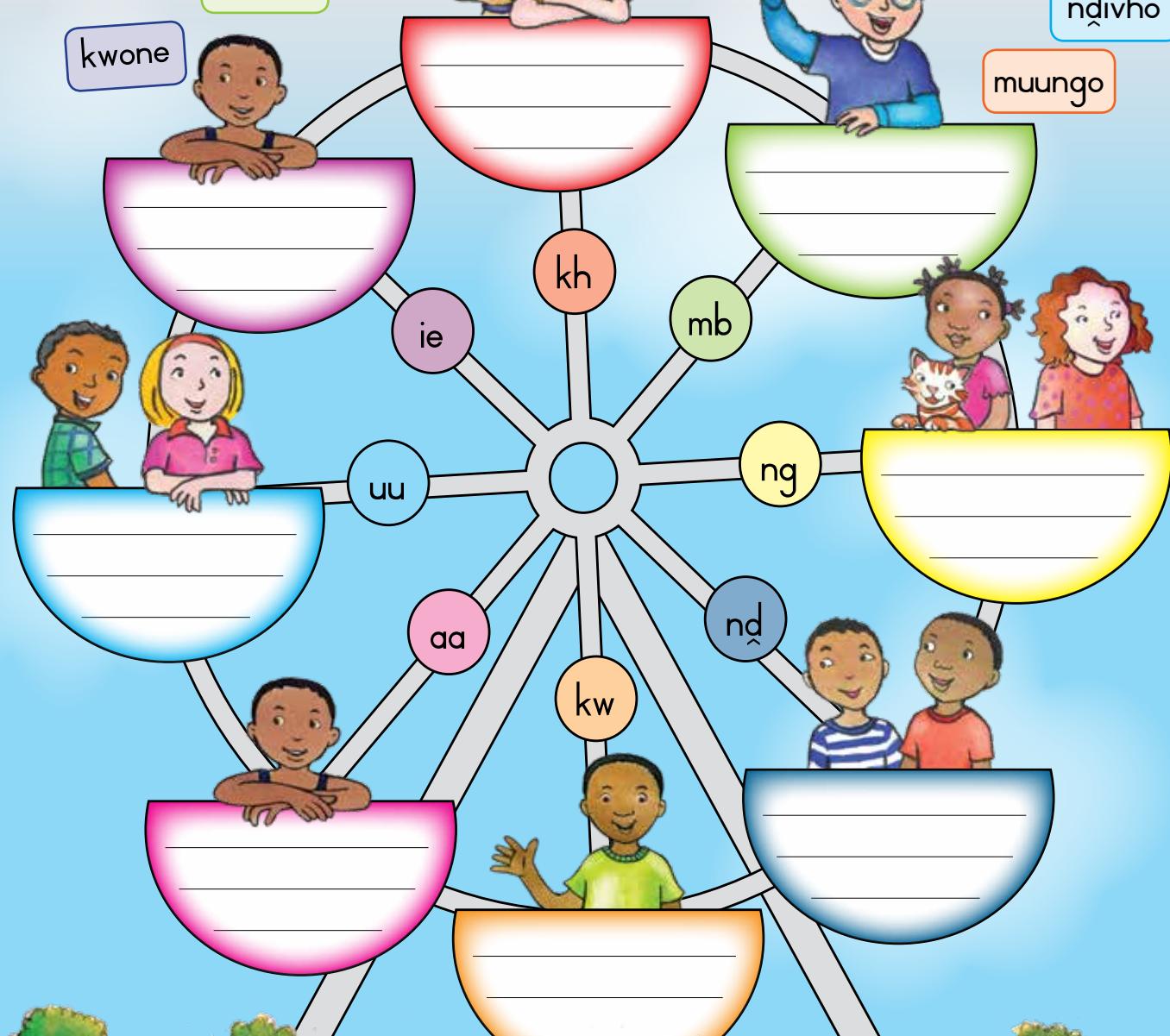
Mulovha ro

Kha ri diphine

Nwalani maipfi aya zwibogisini zwo teaho zwa mibvumo.

khani   maano   mielo   khokho   nguvho   maanga
 mbilu   muumo   mbuvha   ngalavha   mbula   kwanga
 ngona   miedzi   ndala   khana   ndivho
 ndila   kwone   muungo

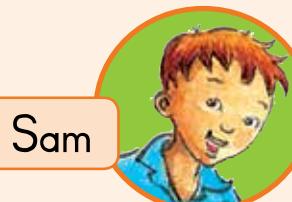
Kha ri vhale

Namusi ro pfa mafhundo madifha a tshi bva
kha mudededzi washu.

Vhonani

Vho ri vhudza uri ri do fara Iwendo nga bisi.
Hapfi ri do tuwa vhege yothe. Ro pfa ro takala
na zwikunwane.

Sam

"Ndo vha ndi sa lori uri ndi do fara
Iwendo," ndi Sam a no ralo.

"Ndi khou tama u ya bitshini", hu
amba Ndamulelo.

Duvha:

Ntakadzeni

"Ndi khou tama u vhona phukha dza daka.
Ro vha ro takalesa," hu amba Ndalamo.

Ndi todou bwa dindi lo tsaho musi ri
bitshini, hu amba Ntakadzeni.

Kha ri nwale

Vhalani itsho tshi $\ddot{\text{t}}$ ori ni fhindule mbudziso.

Ann

Ri do tuwa ro ambara zwikhipha zwiwa
zwi no fana. Ro takalesa sa zwibwanana.

Samu o vha a tshi tama u ya ngafhi?

O vha a tshi tama u ya

Ndalamo o vha a tshi tama u vhona mini?

O vha a tshi tama u vhona

Avha vhana vha do dala tshifhinga tshingafhani?

Vha do dala

Divhamai $\ddot{\text{f}}$

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi
mavhili kha u nwala mafhundo buguni yanu ya ndowedzo.

mafhundo	bva	zwibwanana	zwikunwane
madifha	bvuma	tibwa	munwe
fhethu	bvula	thubwa	nwisa

Maipfimadi $\ddot{\text{v}}$ hiwa

takala
dala
phukha

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.

Ni kone u nwala mafhundo buguni yanu ya ndowedzo ni
tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

Q Q

q q

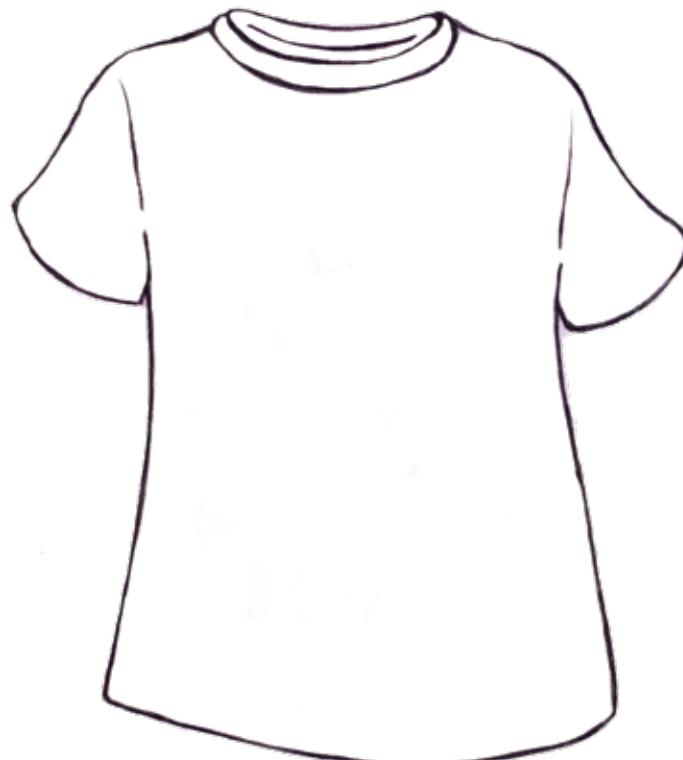
Mafhungo madifha

Kha ri ite nyito

Ambani na khonani yanu nga fhethu hune na tama u dala hone na uri ni tama u vhona mini.

Ni ole tshifanyiso kha tshikhapha ni tshi sumbedza zwithu zwine na do zwi vhona.

Kha ri nwale

Nwalani dzina lanu.

Nwalani madzinavhukuma aya ni tshi shumisa malegeredanzi.

vhonani	sam	ndalamo	ndumeliso	kanakana

Nwalani madzina a khonani dzanu nna.

Duvha:

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo mavhili nga hune Ntakadzeni, Kanakana na Vhonani vha do dala hone.

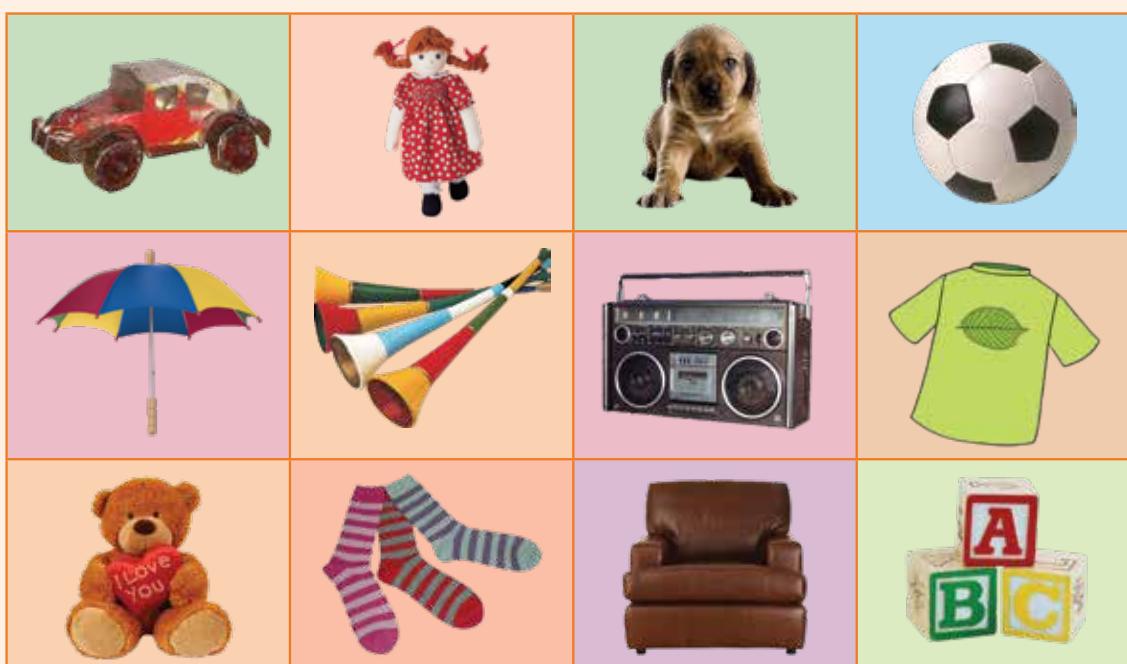

Kha ri diphine

Ri kovha zwifhiwa. Bonyani maṭo ni vhee munwe kha tshiñwe tsha zwifhiwa izwi. Bulani uri tshifhiwa itshi ni ḋo tshi fha nnyi, nahone ndi nga mini tsho mu fanela. Ni elelwe u ḋinangelavho tshifhiwa tshanu. Nwalani thiki kha tshifhiwa musi no no tshi fha muthu. Ane a do vha wa u thoma u kovha zwifhiwa zwothe o wina.

Bulgari urij

Ndi do fha mudededzi wanga tshisambureni ngauri vha
twa vho ima duvhani duvha lothe. Ndi do fha khonani yanga
tshibwanana tshanqa nqauri u funesa zwifuwo.

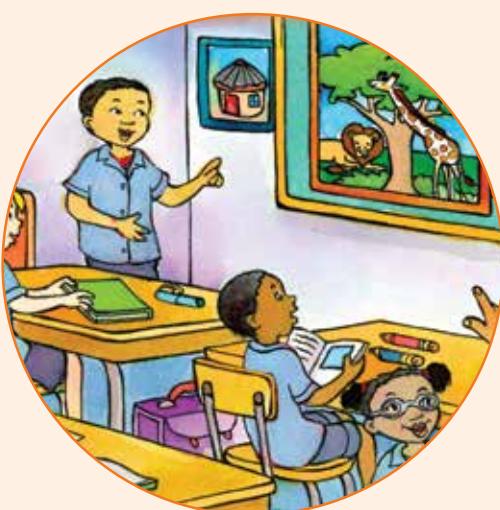

MUDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri vhale

Ro livha ngafhi?

Ri ḍo thoma nga u ya u vhona phukha dza ḫaka.

Ra tevhela nga u ya bitshini, Iwanzheni.

Ri ḍo tshimbila nga bisi khulwane ya tshikolo.

Mepe wo ri sumbedza f'hethu hune ra khou ya u dala hone.

Duvha:

Ndalamo

"Ndi khou ṭoda u pala na u bwa muṭavha bitshini," hu amba Ndalamo.

Ann

"Ndi khou ṭoda u vhona shaka yo at̄ama mulomo," hu amba Ann."

Vhonani

"N̄e ndi khou ṭoda u vhona lidau lo at̄ama mulomo na u ruda maṭo," hu amba Vhonani.

Kha ri nwale

Vhalani itsho tshiṭori ni fhindule mbudziso.

Ann o ri u khou ṭoda u vhona mini?

Ann u khou ṭoda u vhona

Ndalamo o ri u khou ṭoda u vhona mini?

Ndalamo u khou ṭoda u vhona

Vhonani o ri u khou ṭoda u ita mini?

Vhonani u khou ṭoda u

Divhamapfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi mavhili kha u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

Iwala	dala	ṭota	bwa	pala
khulwane	dindi	at̄ama	bwebwet̄ela	paka
Iwanzhe	bada	maṭo	bwere	peta

Maipfimadivhiwa

vhona
shaka
bitshini

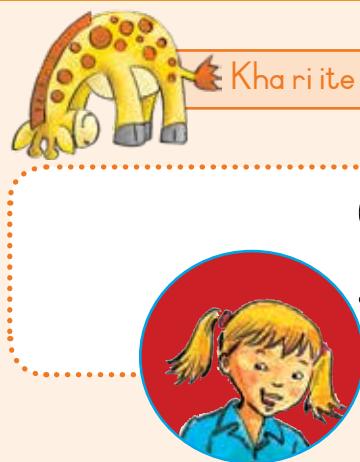
Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.

Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

R R

r r

Vhudzani khonani yanu nga fhethu
hune na tama u dala hone.
Ni ḫoda u vhona mini henengei?

Tevhedzelani mitaladzi nga munwe ni wane uri avha vhana vha khou ḫodou vhona mini.

Ndalamo

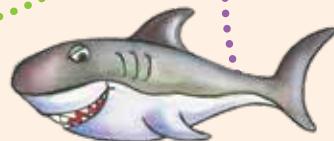
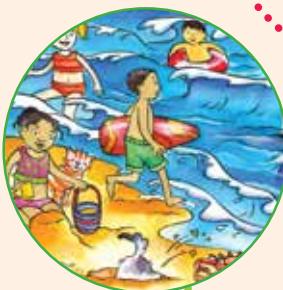
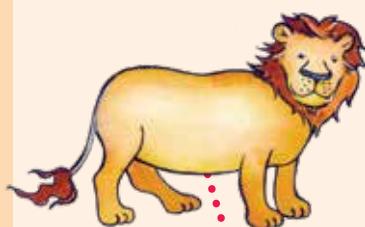
Vhonani

Andrew

Ann

Duvha:

Kha ri nwale

Nwalani fhungo nga tshifanyiso nga tshithihi nga tshithihi.
Shumisani maipti aya uri a ni thuse.

edela

dzhena

ngomu

bege

takuwa

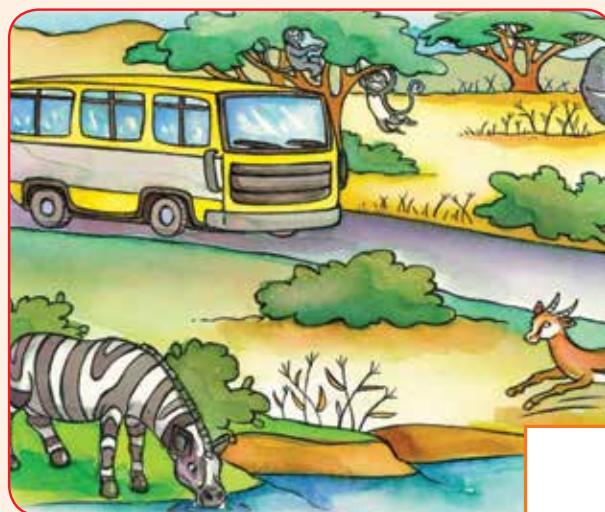
vhana

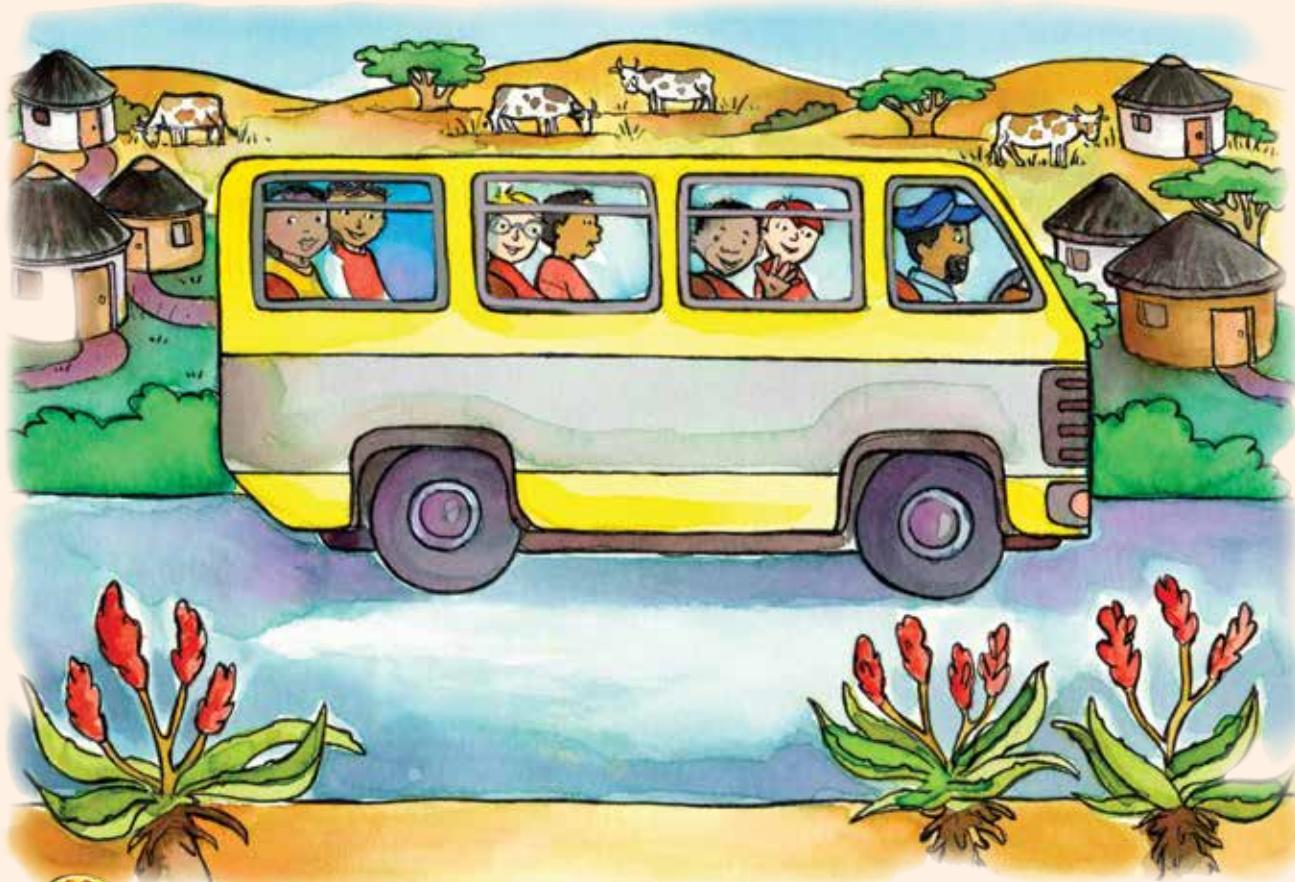
takalesa

Kha ri nwale

Nwalani nomboro kha zwifanyiso izwi u thoma kha l u swika kha 3 ni tshi sumbedza u tovhekana hazwo nga ngona. Talutshedzani khonani yanu tshitiori tshi re zwifanyisoni izwi.

Kha ri vhole

Vhalani tshi^ɔri ni tangedzele maipfi o^ɔhe a re na mibvumo ya n na kh.

Ndi Musumbuluwo

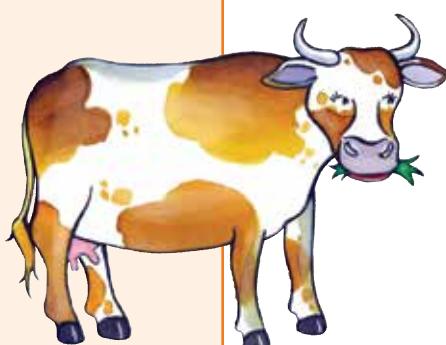
Ro no fhelela ro^ɔhe bisini zwino.

Ro livha getheni la Punda Maria.

Ri ya vhugalaphukha u vhona phukha.

Ri enda ri tshi sedza nnda nga mafasit^ɔere ri tshi vhona miri, kholomo na vhatu.

Hupfi kholomo dzi fana na nari. Nndinde na yone yo dzula na rine. I enda i tshi huvha kholomo.

Duvha:

Takalani u kaidza Nndinde.
I ṭoda u fhufhela nn̄da.

Ntakadzeni a ri, "Kha i do
dzula fhasi Nndinde!"

Kha ri nwale Vhalani itsho tshiṭori ni fhindule mbudziso.

Bisi i khou tshimbila ngafhi?

Bisi i khou tshimbila ndilani ya u ya

Ndi ngani Nndinde i tshi khou ṭoda u fhufhela nn̄da?

Ngauri i khou vhona

Vhana vha vhona mini ndilani?

Vha vhona

Vhugalaphukha hu dzula mini?

dzi dzula vhugalaphukha.

Divhamaiſfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi
mavhili kha u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

zwino	phukha	dzula	fana	huvha
fana	kholomo	sedza	funa	huma

Maipfimadivhiwa

dzula
fhufhela
kholamo

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.
Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni
tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

S S

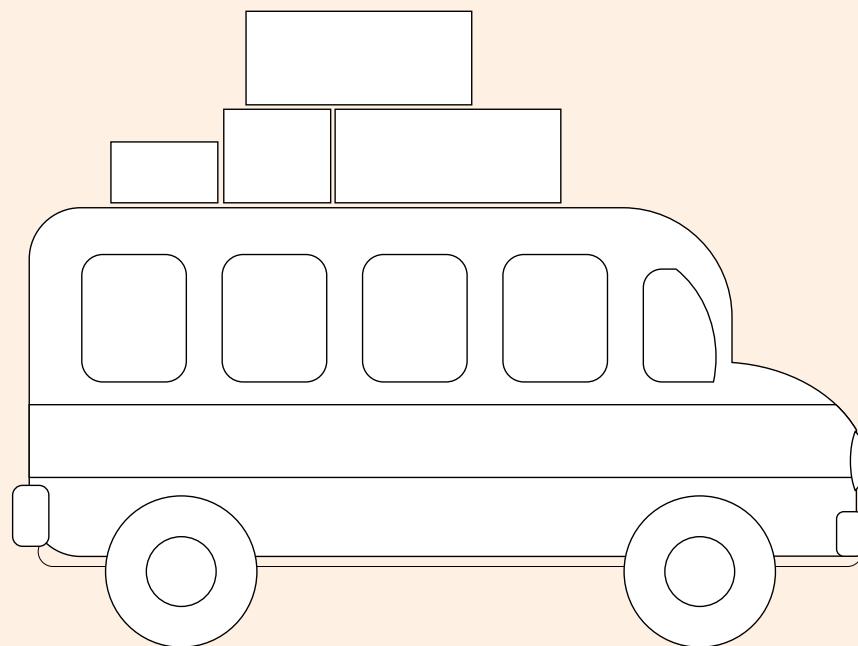
S S

Bulasi na mañaka

Kha ri ñiphine

Olani zwifhañuwo zwa vhatu
kha mafasitere ni khalare bisi.

Kha ri ñwale

Nwalani mafhungo mavhili nga itsho tshifanyiso tshañu tshe na ola.

Kha ri ñwale

Tagedzelani maipfi one fhungoni linwe na linwe.

Riñe	u	ri	do lenga u swika tshikoloni.
Ene	u	ri	a konesa mitambo.
Ene	ri	u	kona mbalo nga maanda.
Inwi	ri	ni	mulapfu.
Vhone	vha	ri	na ndala.
Nñe	ndi	ri	khou ñwala.

Mapfanisi a vhuthihi
na vhunzhi ha fani.
Tsumbo: Muthu **u** na
vhatu **vha**.

Duvha:

Kha ri nwale

Dzhenisani ipfi lo teaho.

ngomu

nnda

kha

Mmbwa i khou ṭoda u fhufhela _____ ha bisi.

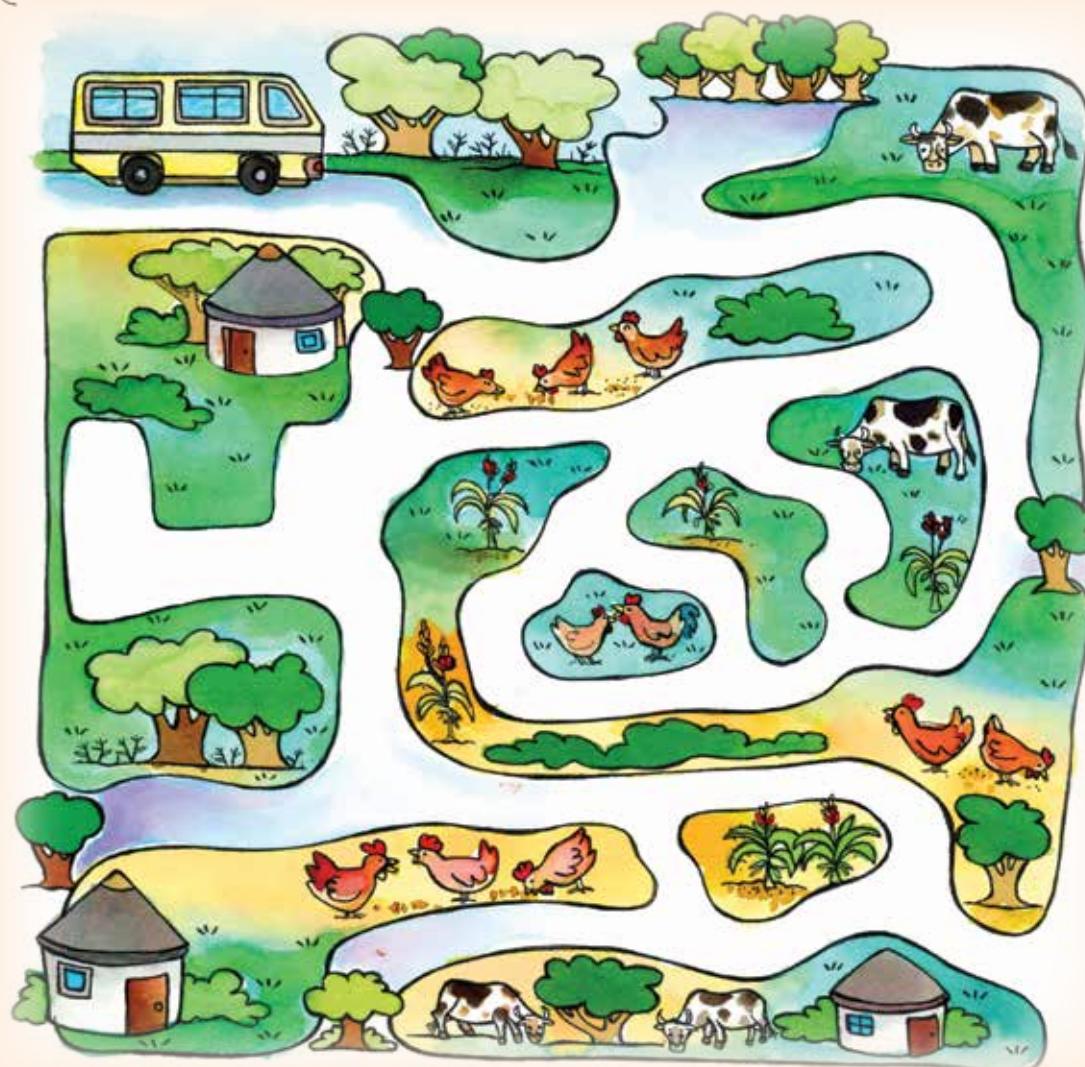
Vho dzula _____ bisini.

Nndinde yo dzula _____ tshidzulo.

Kha ri diphine

Sumbedzani mureili wa bisi ndila ya u ya vhugalaphukha.

MUDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri vhale

Bisi yashu i khou dzhena Johannesburg.

Ri vhona mimodoro minzhi na mutsi munzhi.

Vhathu vhanzhi vha khou tsa vha tshi gonya.

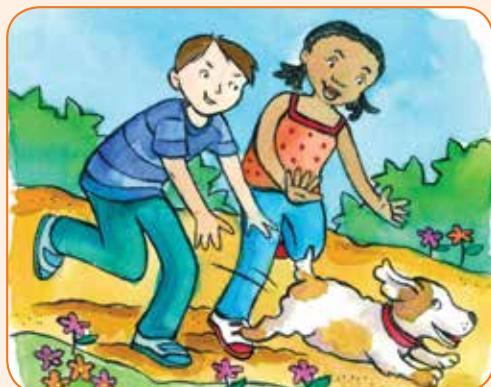
Nndinde ya tsa bisini ya gidimela dziñwe mmbwa.

Ntakadzeni a ri, "Kha i vhuye Nndinde."

Duvha:

Ri ḫo vhuya ra i fara lini
Nndinde?

"Nndinde kha i hume wee!"
hu vhidzelela Vhonani.

Kha ri ḫwale Vhalani itsho tshitor ni fhindule mbudziso.

Vho vhona mini ?

Vho vhona

Ndi nga mini Nndinde yo fhufha bisini?

Ngauri yo vha i tshi khou ṫoda u

Ndi nnyi we a vhidzelela uri Nndinde i hume?

Divhamajpfī

Vhalani maipfī ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfī
mavhili kha u ḫwala mafhundo buguni yanu ya ndowedzo.

yashu	minzhi	mutsi	gidimela
ya	munzhi	tsa	vhidzelela
vhuya	vhanzhi	tsini	tolela

Maipfimadivhiwa

vhurwa
dzhena
swika

Kha ri ḫwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.

Ni kone u ḫwala mafhundo buguni yanu ya ndowedzo ni
tshi shumisa maipfī a no bva tshibogisini tsha maipfī.

T T

t t

Nndinde yo shavha

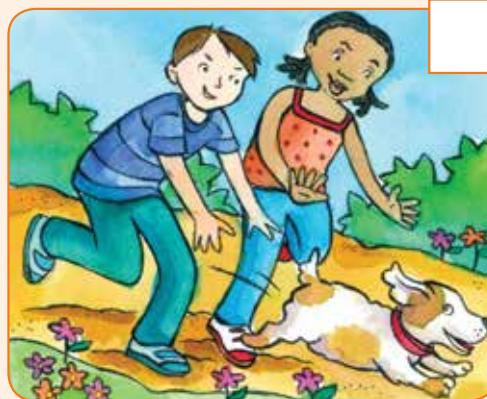
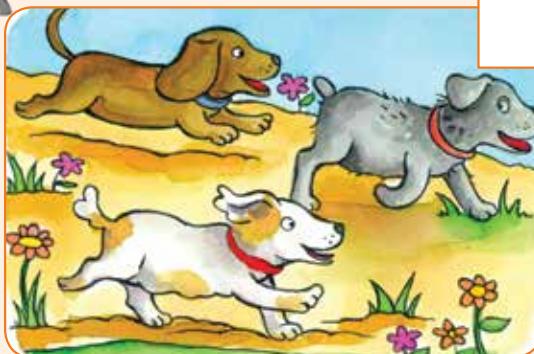
Kha ri ite nyito

Itani litambwa ja mmbwa ye ya fhufha bisini ya shavha. Ni sumbedze uri Vhonani u i vhidzelela hani uri i vhuye.

Kha ri nwale

Talutshedzani khonani yanu tshitori tshi re zwifanyisoni izwi.

Kha ri nwale

Nwalani tshitori nga zwine na khou vhona zwifanyisoni izwo.

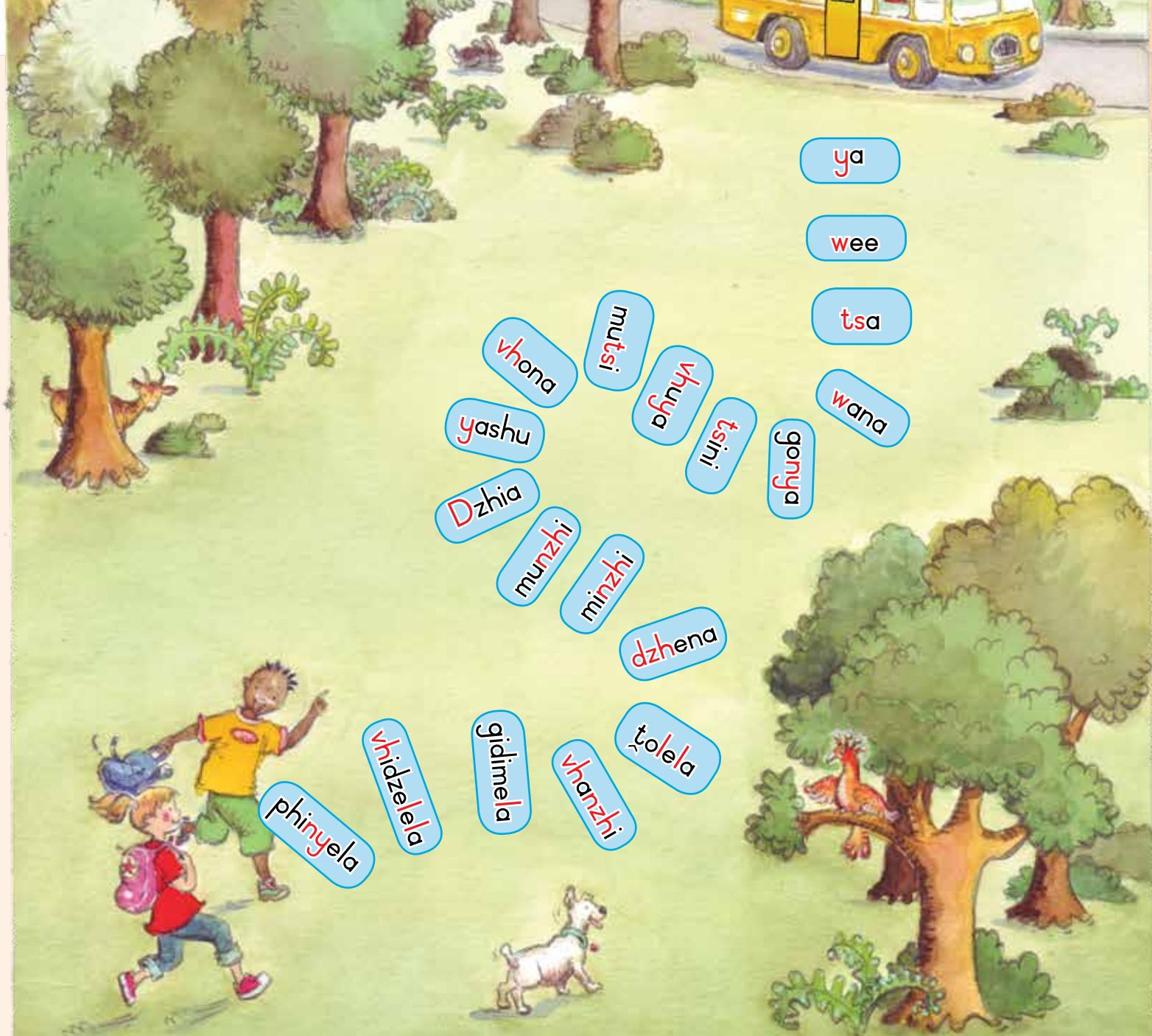

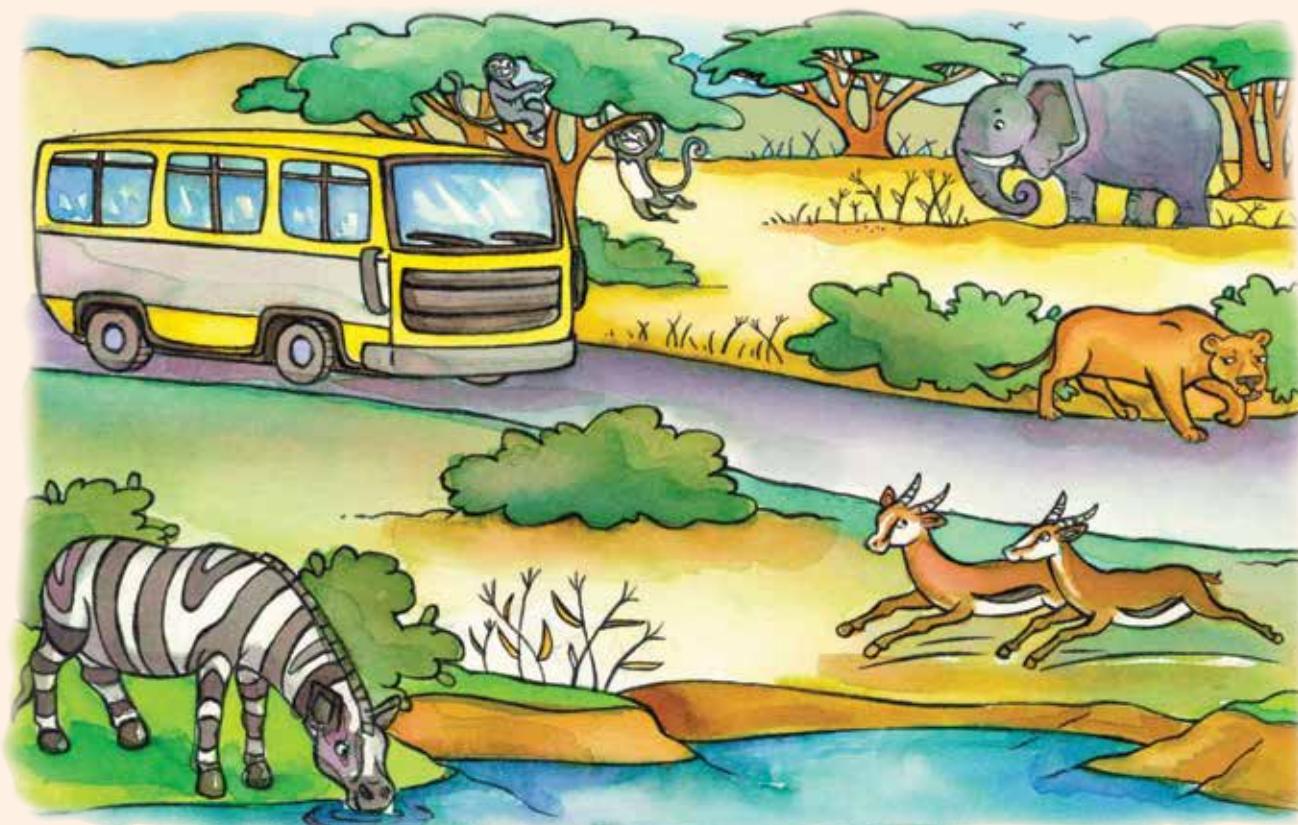
Duvha:

Kha ri diphine

Kha ri vhone uri ndi nnyi ane a nga swika bisini u thoma.
Thosani nga khoini. Ya wa nga t̄hoho ni pfuka zwibuloko zwivhili
ni tshi ya phanda. Ya wa nga mutshila ni tshimbila tshibuloko tshithihi
fledzi ni tshi ya bisini. A no thoma u swika bisini ndi ene we a wina.
Ni vhale ipfi li re kha tshibuloko tshine na swika khatsho.

Kha ri vhale

Ro swika Vhugalaphukha ha Khuruga.

Zwipuka zwo ñala. Ri khou vhona zwipuka
zwiñuku na zwiñuwane.

Hu na phala, ndou na ndau.

Ndamulelo o vhona ndau khulukhulu.

Vhonani o vhona ndou ya ndevhe khulu.

Ntakadzeni u vhona mañoni mahulu a
khani o dzula nñha ha phukha yo faho.

Duvha:

Hezwila ndi zwinoni zwi no la zwipuka zwo faho," hu amba Ntakadzeni.

Kha ri nwale Vhalani itsho tshiitori ni fhindule mbudziso.

Vhana vha do vhona zwipuka zwifhio Vhugalaphukha ha Khuruga?

Vha do vhona

Manoni mahulu a la mini?

A la

Ndi nnyi we a vhona ndau khulu?

o vhona ndau khulu.

Divhamaipli

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi mavhili kha u nwala mafhundo buguni yanu ya ndowedzo.

zwipuka	phala	ndou	khulukhulu
zwituku	phukha	ndala	khulwane
zwihiwlwane	phakhuphakhu	ndevhe	khani

Maipfimadivhiwa

manoni
ndau
nama

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.

Ni kone u nwala mafhundo buguni yanu ya ndowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

U U

u u

Kha ri ite nyito

Olani tshifanyiso tsha phukha ine na tama u i vhona.

Kha ri ñwale

Nwalani mafhungo mavhili nga tshifanyiso tshanu.

Kha ri ñwale

Vhumbani mafhungo mararu. Talani mutalo ni tshi sumbedza u yelana ha zwi re kha tshibogisi tsha muvhala wa pinki na zwi re kha zwibogisi zwa muvhala mudala.

Ndou i na
Ntakadzeni o vhona
Vhana vho vha vho dzula

manoni mahulu.
ngomu bisini.
musingo mulapfu.

Duvha:

Kha ri nwale

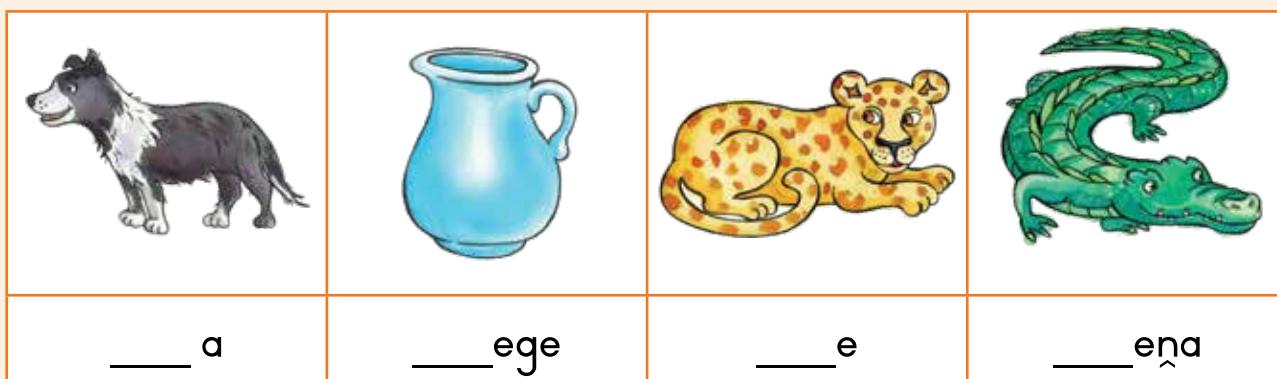
Dzhenisani maleđere mathomoni a ipfi.
Ni kone u livhanya ipfi na tshifanyiso tsho teaho.

mmbw

dzh

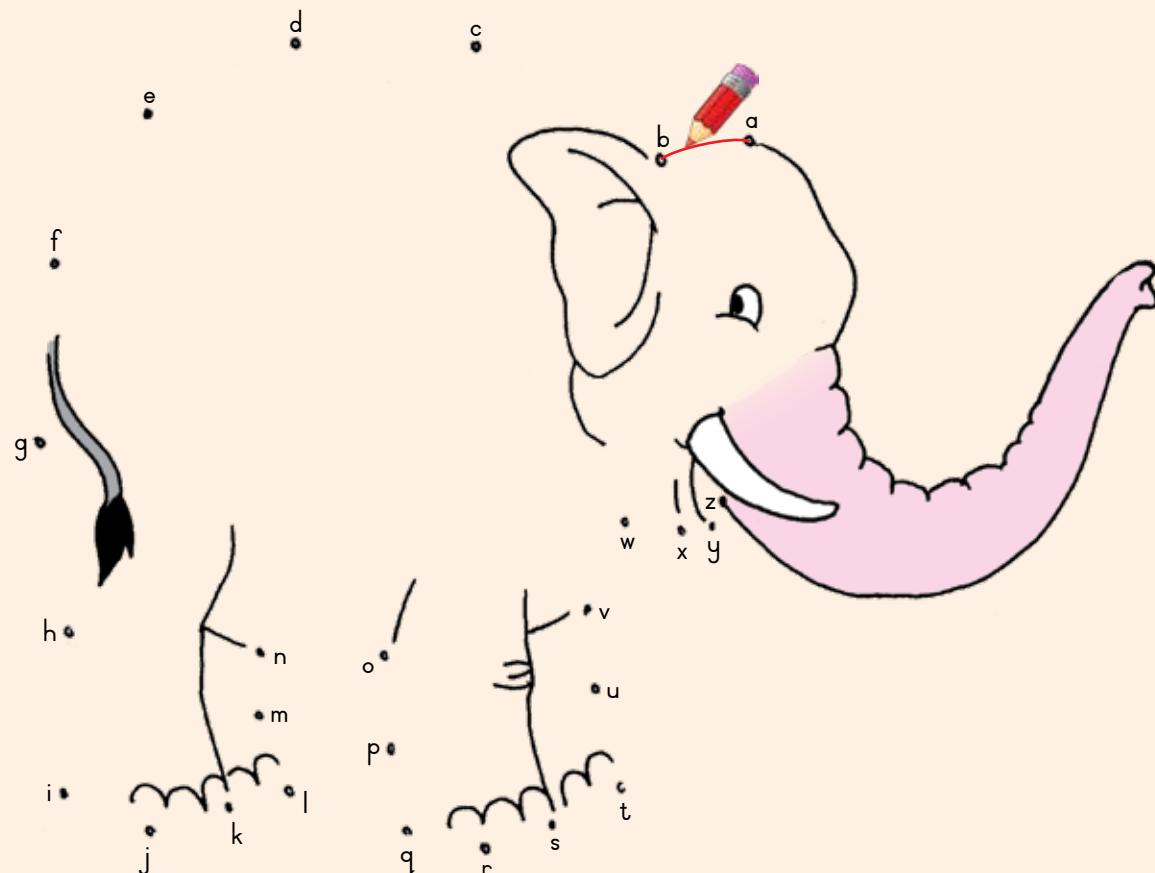
nngw

ngw

Kha ri diphine

Ndi phuka ifhio iyi?
Fhedzisani u ola tshifanyiso ni tshi khalare.

Kha ri vhale

Vhalani mafhungo aya ni tangedzele maipfi a re na mubvumo **nz.**

Zwino ri ndilani ya u ya khunzikhunzini ya lwanzhe.

Ri ya bitshini. Muṭavha u a fhisa. Lwanzhe lwo tsa, lwa hula. Magabelo a ya nt̄ha na fhasi. Madi a lwanzhe a a dunga. A na mun̄o munzhi.

Dziňwe khovhe dzi fhufha tuyani sa nzie. Ra vhona zwikepe zwihiwlane zwa mashango manzhi.

Ri tshimbila nga milenzhe muṭavhani ri tshi vhona khovhe dza vhimbi dzi kule.

Nga madekwana ro vhona mulilo u tshi nzhangama.

Duvha:

Nndinde i pala mučavha nga milenzhe ya phanda.

Ri songo tenda Iwanzhe lu tshi dala makukwe.

Kha ri nwale

Vhalani itsho tshitor ni fhindule mbudziso.

Vhana vho vha vhe ngafhi?

Vho vha vhe

Nndinde yo ita mini?

Yo bwa mulindi nga

Vhana vho vhona mini?

Vho kona u vhona

Divhamaiſfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi mavhili kha u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

Maipfimadivhiwa

nzie	Iwanzhe	n <small>th</small> a	madekwana
khunzikhunzi	milenzhe	n <small>th</small> u	tshikukwana
nzambo	nzhangama	n <small>th</small> uvhela	makukwe

makukwe
dindi
mučavhu

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.

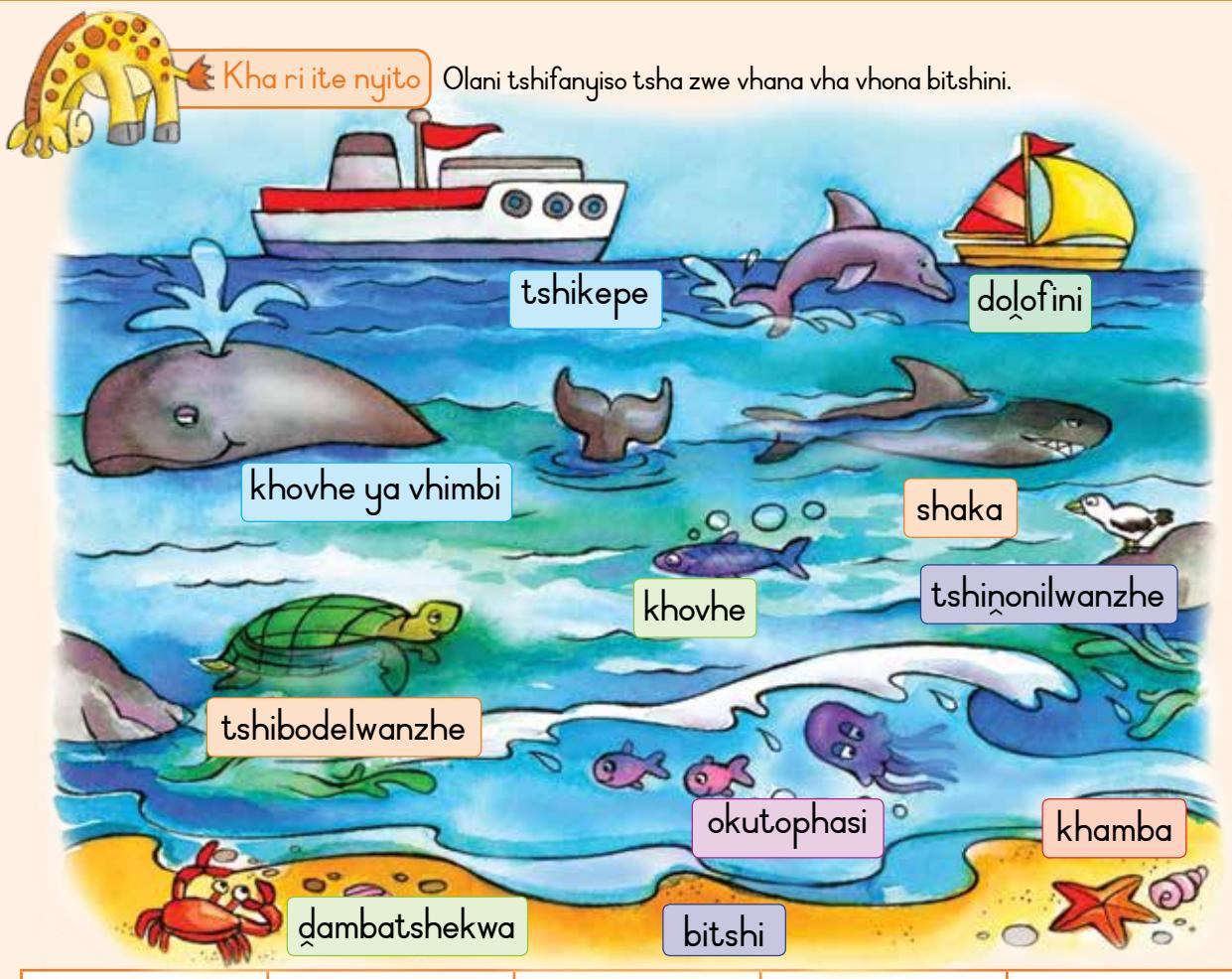
Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

V V

V V

Ri tshee lwanzhe-bitshini

Kha ri nwale

Nwalani posikaraṭa ni tshi vhudza khonani yanu zwe na vhona musi ni lwanzhe.

Duvha:

Kha ri nwale

Nwalani maduvha a vhege a tshi tou tevhekana, ni thome nga Swondaha.

Lavhuna

Swondaha

Lavhutanu

Lavhuvili

Mugivhela

Lavhuru

Musumbuluwo

Duvha

Zwine nda anzela u ita

Swondaha

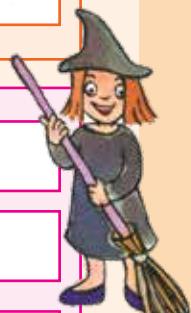
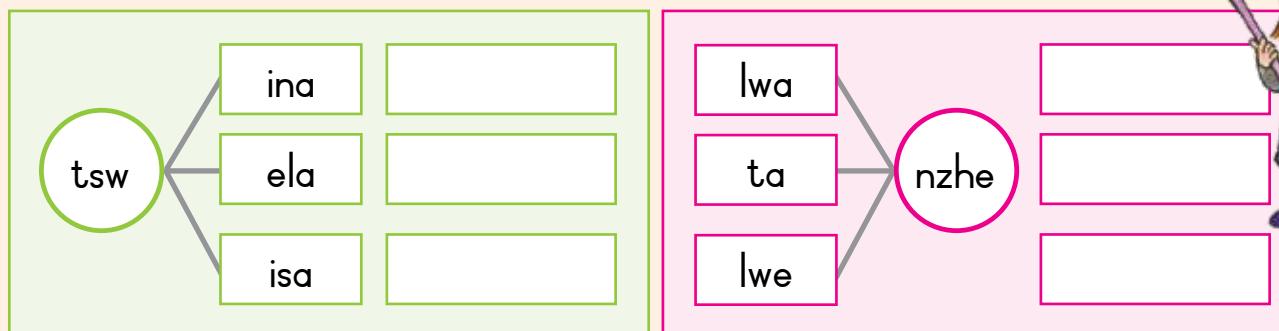
Duvha	Zwine nda anzela u ita
Swondaha	

Kha ri nwale

Shumani mbalo dza maipfi ni nwale maipfi one zwikhlanu.

Ro dzula ro ni itela la u thoma.

Kha ri vhale

Vhalani mafhungo aya ni tangedzele maipfi are na mubvumo **n**.

Ri tea u humela hayani
namusi. Mbilu dzashu dzi khou
vhavha.

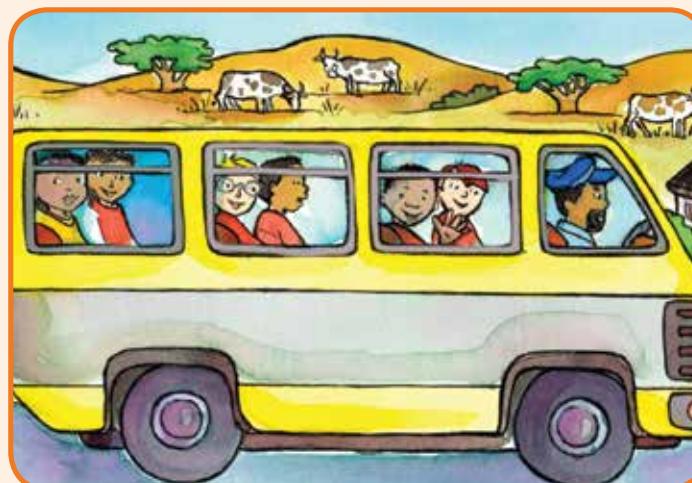
Ro diphina Iwanzheni.

Takalani o lila na mitodzi ya
bva.

Ra paka bege dzashu dza
dala.

Ra dzhena bisini ro
tungufhala.

Nndinde ya dzula tsini na
Takalani ya edela.

Ra elelwa zwa murahu bitshini
na zwa musi dolofini dzi tshi
khou bambela na u tamba
dzothe.

Duvha:

Ri ndilani Nndinde ya vuwa ya
vhona kholomo.

Ya huvha i tshi ṭoda u bva nga
fasit̄ere.

Kha ri nwale Vhalani itsho tshitor ni fhindule mbudziso.

Ndi ngani vhana vho ṭungufhala?

Ngauri

Ndi nnyi we a lila?

Ho lila

Nndinde yo vha yo dzula na nnyi?

Yo vha yo dzula na

Divhamaiſfi

Vhalani maipfi ni thetshelene mibvumo, ni kone u shumisa maipfi
mavhili kha u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

namusi	mit̄odzi	dala	tsimbi
nana	tot̄a	edela	tsela
diphina	ṭungufhala	edana	tsira

Maipfimadivhiwa

ṭungufhala
huvha
lila

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.

Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni
tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

W W

W W

Ndilani ya u vhuya

Kha ri ite nyito

Olani tshifanyiso tshi no sumbedza uri vhana
vho diſfa hani vha tshi tea u humela hayani.

Kha ri ñwale

Vhumbani mafhungo maña. Livhanyani u yelana ha zwi re kha tshibogisi tsha muvhala wa
pinki na zwi re kha zwibogisi zwa muvhala mudala.

Nndinde yo dzhena bisini

Vhana vho dzhena

Vho vha vha si tsha ḥoda

Vhana vho vha

bisini.

ya edela.

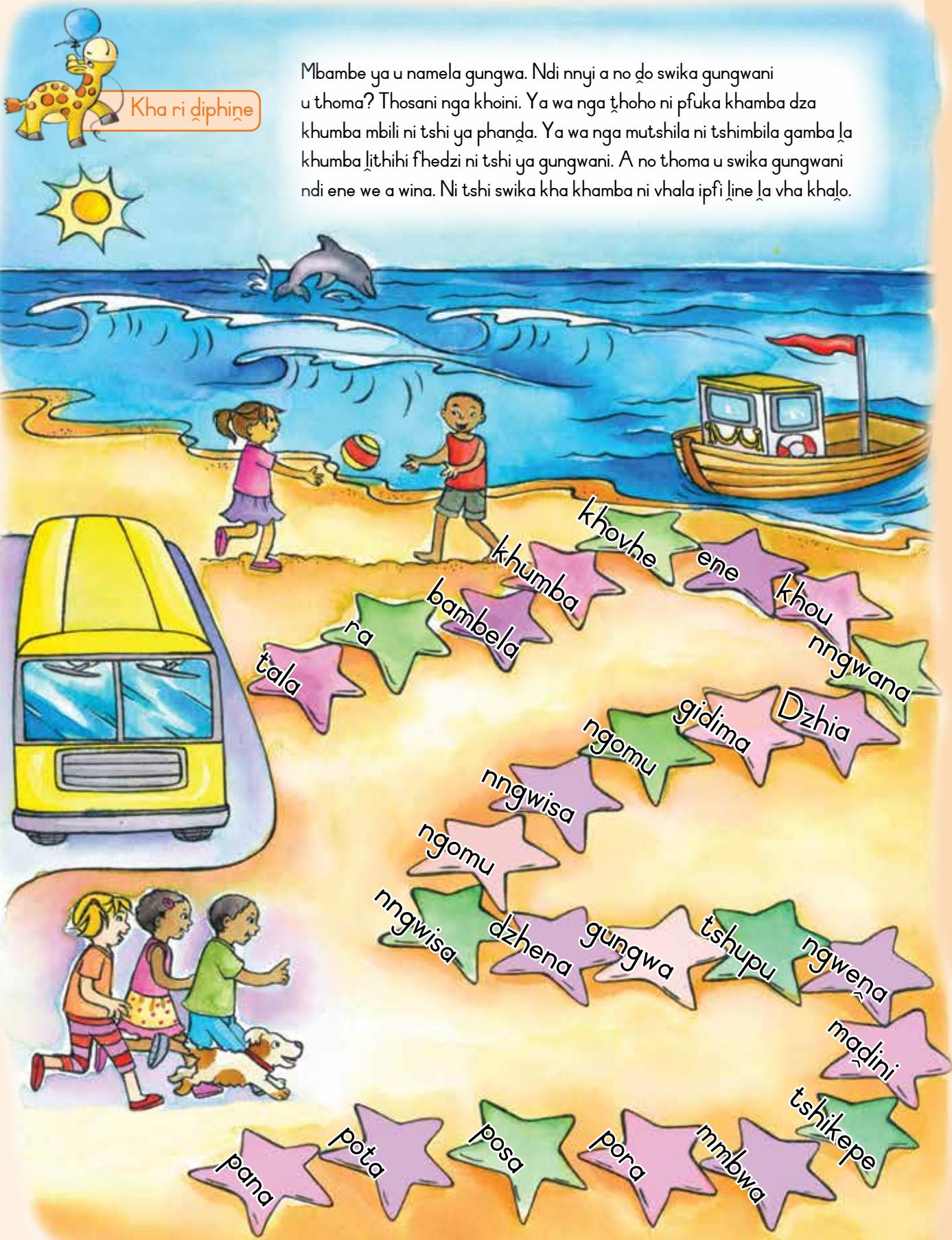
vho takalesa vhe lwanzeni.

u humela hayani.

Kha ri ñwale

Zwino ñwalani mafhungo e na livhanya.

Ro vhuya tshikoloni

Kha ni vhale

"Ee, ndi tou tama arali ndo vha ndi tshee lwanzeni, bitshini," ndi Vhonani a no ralo.

Vhonani

Mudededzi

"Namusi ni do nwala tshitiori nga lwendo lwa vhoiwe," mudededzi vha ralo.

Sam

"Ndi nwala nga phuka dza daka dze nda vhona," hu amba Sam.

Ndalamo

"Ndi do nwala nga zwifuwo zwe nda zwi vhona bulasini," hu amba Ndalamo.

Duvha:

Ann

Kha ri nwale

Ann a ri, "Tshikolo tshi tshi bva ndi do dalela khonani dzanga nda vha anetshela nga Iwendo Iwashu." Nda vhuya nda edela. "Nndinde yo lora i tshi khou bambela Iwanzheni."

Vhalani itsho tshitɔri ni fhindule mbudziso.

Ndi nnyi ane a do nwala tshitɔri nga phukha dza daka?

u do nwala tshitɔri nga phukha dza daka.

Ndi nnyi ane a do nwala tshitɔri nga zwifuwō zwa bulasini?

u do nwala tshitɔri nga zwifuwō zwa bulasini.

Kanakana u do ita mini a sa athu edela?

U do

Ann u khou todou lora nga mini?

U khou todou lora nga

Divhamaiipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi mavhili kha u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

nwala	Iwendo	vhone	bva	bambela
vhanwe	Iwashu	vhala	vh ib va	bode <u>lo</u>
nwan <u>a</u>	Iw <u>av</u> ho	vhudza	vh <u>ub</u> va	badani

Maipfimadivhiwa

lora
takala
anetshela

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.

Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

X X

X X

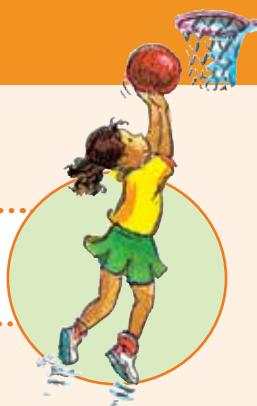
Kha ri ite nyito

Ambani nga mafhungomaitei (nyusi) a inwi muñé. Vhudzani khonani dzanu mafhungomaitei anu a no bva hayani.

Kha ri ñwale

Ñwalani mafhungo mavhili nga mafhungomaitei anu a no bva hayani.

Kha ri ñwale

Vhumbani mafhungo mararu. Sumbedzani u yelana ha zwi re tshibogisini tsha muvhala wa pinki na zwi re zwibogisini zwa muvhala mudala.

Namusi ndi

Mulovha Ndamulelo o

Matshelo

Vhana vho vha

vha o ya ha Vhonani.

ndi ðo ya tshikoloni.

vho tungufhala.

khou vhala bugu yanga.

Kha ri diphine

Olaní bada ni tshimbile khayo nga bisi. Thomani tshikoloni.

1 I takuwa tshikoloni.

5 I ya Vhugalaphukha ha Khuruga.

2 Ya fhira dzibulasi.

6 I ya bitshini (lwanzhe).

3 Ya fhira midi.

7 I humela tshikoloni.

4 Ya ya Johannesburg.

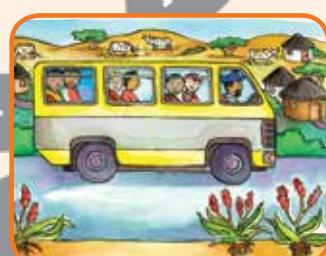
Duvha:

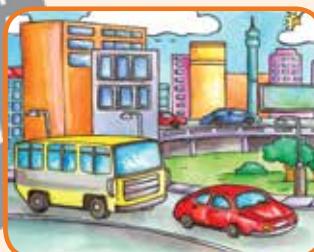
Tshikolo

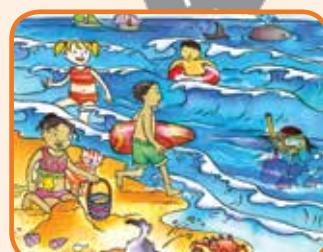
Daka

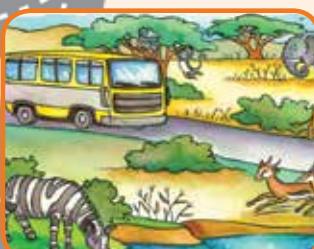
Bulasi

Dorobo

Bitshi

Khuruga

Kha ri vhale

Vhalani mafhungo aya ni tangedzele maipfi are na mubvumo **tsh**.

Tshitori tsha Vhonani tsha madumbu

Mulovha madumbu o thoma ndi tshi khou vhuya tshikoloni nga milenzhe. Ha na mvula khulu. Ya na nga maanda nda nukala na lukanda.

Marotha madenya a nthwa hafha kha tshifhatuwo. Nda tetemela ndi tshi ofha lupenyo. Nda lila ngauri ho vha hu tshi khou rothola.

Nda vhona kuñwe kusidzana kwo nukala. Na kwone ku tshi khou lila. Ra tshimbila rothe ri tshi ya mahayani ashu.

Duvha:

Kha ri nwale

Vhalani itsho tshitoro ni fhindule mbudziso.

Vhonani o vha a tshi khou ya ngafhi?

O vha a tshi khou ya

Vhonani o dipfa hani?

O pfa

Vhonani o tshimbila na nnyi?

O tshimbila na

Kha ri nwale

Neani tshitoro itshi thoho iñwevho.

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo.

Maipfimadivhiwa

madumbu	mvula	tshifhat <u>u</u> wo	lupenyo	nthwa
madabula	mvuvhu	tshifhinga	nyambo	nthwela
maduvha	mvumbo	tshifhiwa	nyimbo	nthwisa

nukala
maduvha
ashu
lila

Kha ri nwale

Fhedzisani maipfi ni a livhanye na zwifanyiso zwo teaho.

_upenyo   _ila   ma__abula   _evha   tshi__atuwo

Kha ri ite nyito

Ni vhone u nga ho bvelela mini kha Vhonani?
Talutshedzani khonani yanu zwe zwa bvelela kha Vhonani.
Olani kufhelele kwavhuđi na ku si kwavhuđi kwa tshitɔri itshi.

Tsho fhela zwavhuđi

A tsho ngo fhela zwavhuđi

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo mavhili nga kufhelele kwavhuđi kwa tshitɔri tshanu.
Shumisani maipfi aya uri a ni thusé.

lila

tshimbila

mvula

ndo tshuwa

mmbwā

Kha ri vhale

Vhalani magumo a tshitɔri.

Tshitɔri
tsho fhela
hani?

Nda vhone Nndinde i tshi ða kha
nne. Yo vha yo fara tshisamburenī
nga mulomo. Nda pfa ndo takalesa.

Duvha:

Nda atha tshisambureni.
Ra gidimela hayani.

Ndo pfa ndo tsireledzwa
nga maanda. Ndi livhuha
Nndinde.

Khałarani tshifanyiso.

Kha ri diphine

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya. Ni kone u riwala mafhungo buguni yanu ya
ndowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

Y Y

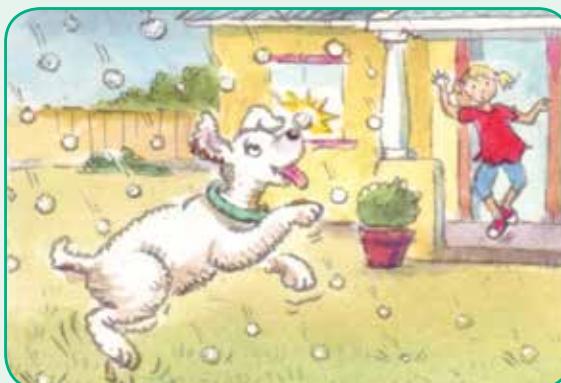
y y

MUDEDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri vhale

Mvula ya tshifhangoo

Ndo vha ndi hayani ndi na Nndinde.
Ro vha ri tshi khou tamba nn̄da. Ra
vhona makole matswu. Zwo vha zwi
sa sumbedzi uri mvula i do na.

Hu si kale ya thoma u bvuma na
tshifhangoo tsha thoma.

Ra shavhela ngomu nduni.

Tsha wa nga matombo a no lingana
na bola dza golofu. Ra pfa tshi tshi ri
phwaa, khwaa!

Nda pfa ndo tshuwa.

Nndinde ya lila u bvela nn̄da. Nda i
kaidza.

Ra sera fhasi ha mmbete ro lindela
tshi tshi fhira.

Musi tsho no fhira ra wana matombo
a hone a tshi lingana na bola dza
golofu.

Madi o ita mativha.

Duvha:

Kha ri nwale

Vhalani itsho tshitiori ni fhindule mbudziso.

Ann u amba tshithu nga madumbu?

Hai, u ri vhudza nga

Matombo a tshifhangoo vha e mangafhani?

O vha a tshi lingana na

Ann na Nndinde vho ita mini musi vho tshuwa?

Vho

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelene mibvumo.

n <small>nd</small> a	mat <small>sw</small> uku	tivha	tshifhangoo	bvela	shavhele
n <small>nd</small> u	mat <small>sw</small> u	thivha	tshifhinga	bvula	shavha
n <small>nd</small> ivha	ntswa	vhavha	lufhangaa	bvuma	shula

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya. Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

Matombo a tshifhangoo

Kha ri nwale

Fhedzisani maipfi ni a livhanye na zwifanyiso zwo teaho.

i __ a

kuti ____ a

mu ____ avha

tsha ____ a

ran ____ a

Kha ri ite nyito

Nwalani nomboro kha zwifanyiso izwi u thoma kha l u swika kha 3 ni tshi sumbedza u tovhekana hazwo nga ngona. Talutshedzani khonani yanu tshitiori tshi re zwifanyisoni izwi.

Kha ri nwale

Nwalani fhungo nga tshifanyiso nga tshithihi nga tshithihi.

Shumisani maipfi aya uri a ni thuse.

u tamba nn̄da

phosho

tshifhangon

bola dza golofu

tshuwa

fhasi

Duvha:

Kha ri nwale

Fhedzisani maipfi aya ni a livhanye na zwifanyiso zwe zwa a tea.
Shumisani maipfi aya uri a ni thuse.

sh

fh

vh

tsw

bv

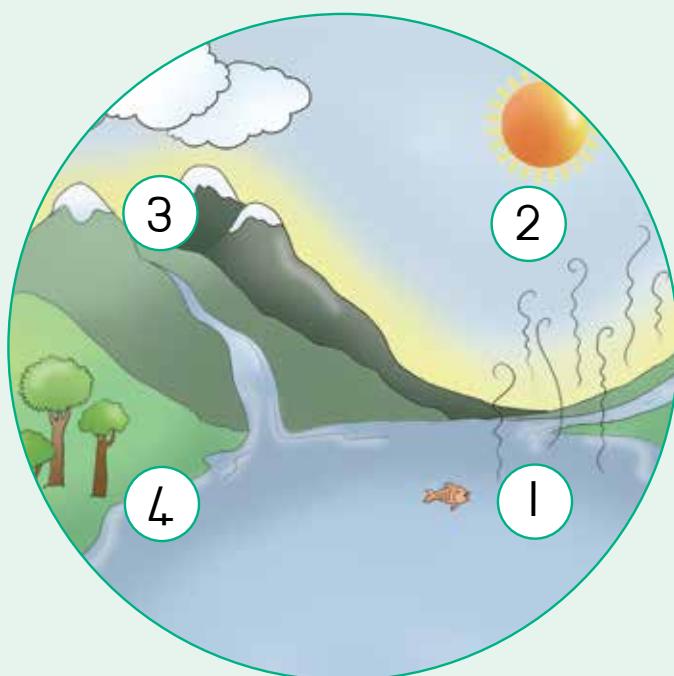
_ambo	tshi_ango	lu_one	_ina	_ani

Kha ri diphine

Lavhelesani tshifanyiso itshi ni ṭalutshedze khonani yaṇu uri hu khou itea mini.

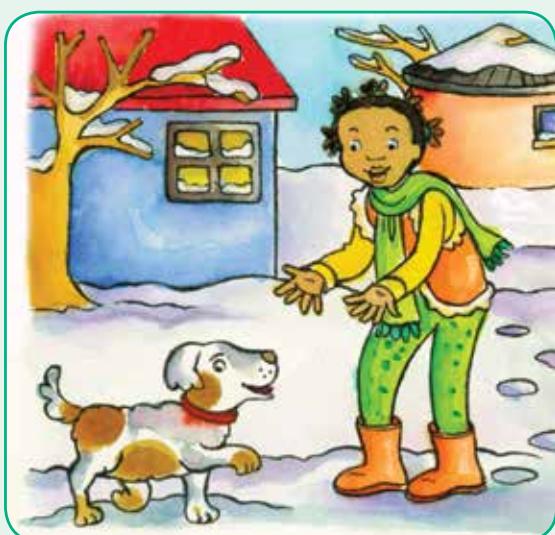
Mađi a ita tshitendeledzi

1	Duvha li vhotshela lwanzhe na milambo.
2	Mađi a dimuwa a ya makoleni.
3	Mađi a ita makole.
4	Makole a ita mvula. Mađi a mvula a dzhena milambomi na lwanzeni.

Kha ri vhale

Ndo ya nda dalela makhulu wanga.

Ndo vha ndo ya u dalela makhulu wanga vha no dzula nt̄ha ha thavha dza Khashamba (Ekhahlamba).

Fhethu ha hone hu rothola nga maanda.

Ro edela nga nguvho nnzhi.

Nga matsheloni ri tshi vuwa ra wana thavha dzo tshena dzothē.

Hōthe hu na gambogo.

Nt̄ha ha miri, nt̄ha ha thanga, nt̄ha ha hatsi na zwit̄arat̄ani.

Nda i fara ndo mangala nga maanda.

Nda pfa i tshi khou tshea tshanda tshanga nga u rothola.

Na Nndinde zwo i kondela u tshimbila.

Makhulu wanga vha ri ndi ambare masogisi zwandani uri zwi dudelwe.

Ndo vha ndi tshi khou t̄oda u tamba nn̄da gambogoni.

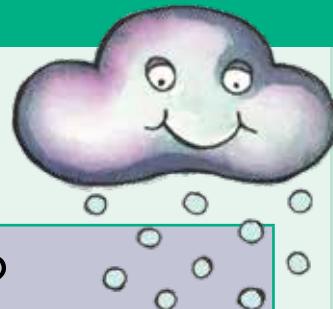

Duvha:

Kha ri nwale

Vhalani itsho tshitoro ni fhindule mbudziso.

Rudzani o vha e ngafhi musi we a vhona gambogo?

O vha e

Rudzani o ambara mini zwandani?

O ambara

Rudzani o vhona mini musi a tshi vuwa?

O vhona

Divhamaipfī

Vhalani maipfī ni thetshelese mibvumo.

Maipfimadivhiwa

thavha	hone	gambogo	dzo ^{the}	tshanda
thivha	hatsi	goloi	thanga	maanda
thutha	hana	govha	thase	zwandani

tshena
nguvho
ambara
gambogo

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya. Ni kone u nwala
mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni tshi shumisa
maipfī a no bva tshibogisini tsha maipfī.

Ndo ya nda dalela makhulu wanga.

Ndo

Kha ri ite nyito

Olani tshifanyiso tsha zwine na vhona u nga Rudzani o ita musi a tshi khou tamba gambogoni.

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo mavhili nga tshifanyiso itscho tshanu.

tamba

magilavu

muya

nukala

gambogo

rothola

Duvha:

Kha ri nwale

Fhedzisani maipfi uri a livhane na tshifanyiso tsho teaho.

ha ___ i	fasi ___ re	muse ___ a ___ adzimu	lu ___ no	magi ___ vu

Kha ri nwale

Dzhenisani a, e, i, o, u maipfini aya ni a fanyise na zwifanyiso zwe zwa a tea.

b __ isigiri				shamb __
vhuts __				kh __ kh __
mavh __				b __ la
la __ __ ala				kh __ mba
v __ wa				kh __ d __
zw __ liwa				b __ vhi
b __ t __				

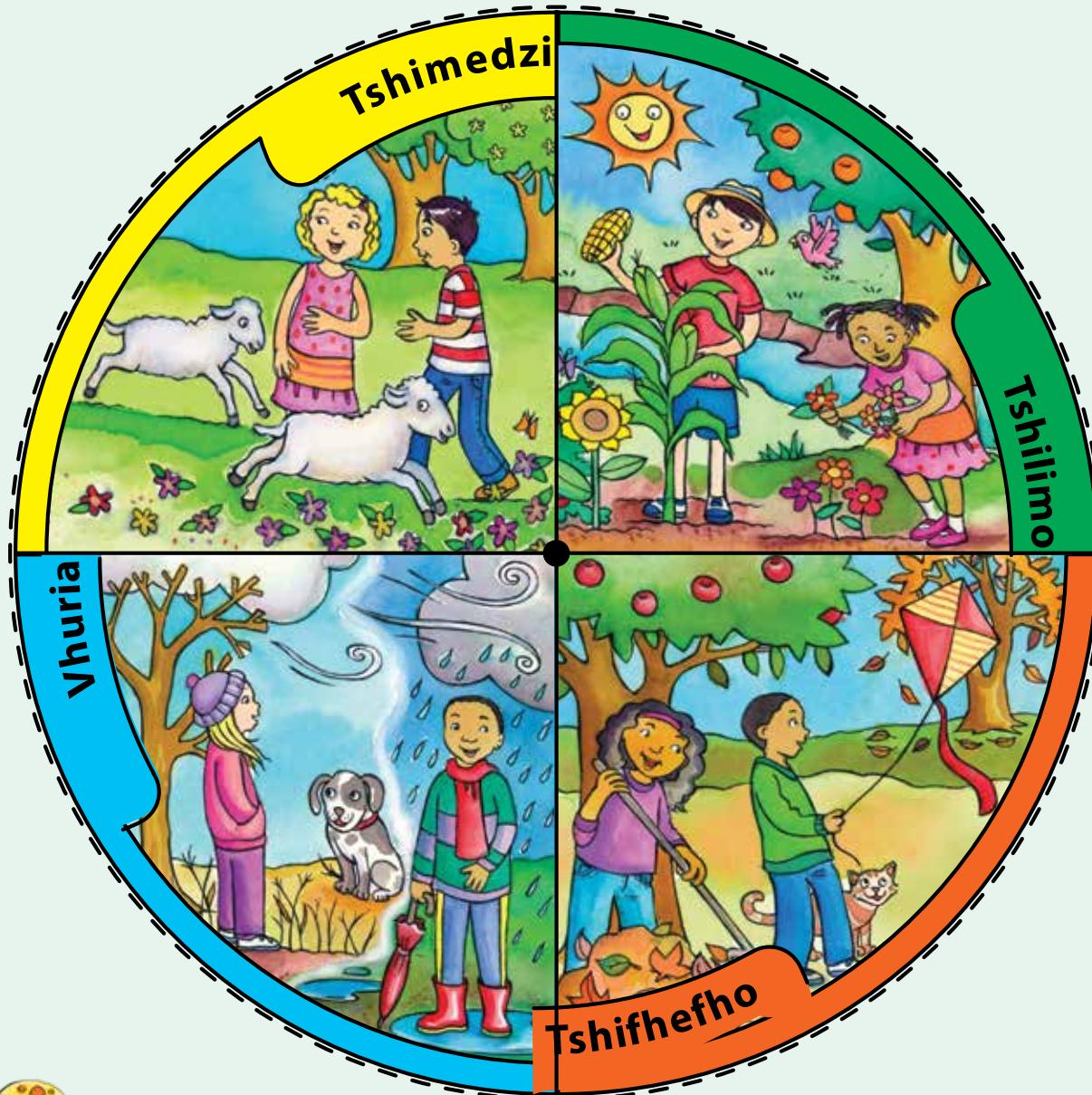

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya. Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

Z Z

z z

Kha ri vhale

Ntakadzeni

Ann

Vhuria a thi hu funi. Hu na phepho.
Ndi vhenga u tshimbila phephoni ndi
tshi ya tshikoloni.

Nne ndi funesa tshilimo ngauri ri a bambela.
Notshi dzi maluvhani. Miri i midala.

Sam

Ndi funesa tshimedzi ngauri ri
tamba na zwidula mulamboni.

Duvha:

Kha ri nwale

Vhalani itsho tshitor ni fhindule mbudziso.

Ndi nnyi ane a vhenga phepho?

Ndi nga mini Tshamaano a tshi funesa tshiliimo

Ngauri u

Ndi nga mini Ndumeliso a tshi funesa tshimedzi?

Ngauri u

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelene mibvumo.

phepho	tshimbila	tshikoloni	bambela	lutavula
phapha	tamba	makoko	mela	vula
phukha	imba	zwikoli	rothola	luaviavi

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.

Maipfimadivhiwa

phepho
maluvhani
tshimbila
midala

Khalariwaha

Kha ri nwale

Fhedzisani maipfi ni a livhanye na zwifanyiso zwo teaho.

pha__a

_ikoli

lu__v__avi

i__a

zwi__ula

MUDEDDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri ite nyito

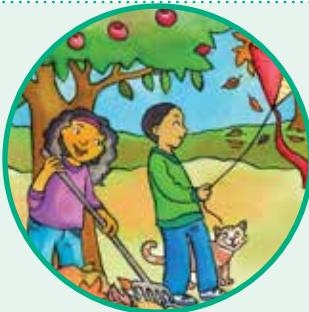
Lavhelesani zwifanyiso izwi ni ɏalutshedze khonani yanu uri ndi zwifhio zwine na zwi funa na zwine na sa zwi fune kha khalañwaha inwe na inwe. Vhudzani khonani yanu uri ndi zwiambaro zwifhio zwine ra tea u ambara nga khalañwaha inwe na inwe. Ni bule uri ngani.

Tshimedzi

Tshilimo

Tshif'hefho

Vhuria

Kha ri ñwale

Vhumbani mafhungo maña. Talani mutalo ni tshi sumbedza u yelana ha zwi re kha tshibogisi tsha muvhala wa pinki na zwi re kha zwibogisi zwa muvhala mudala.

Tshif'hefho

Ri tamba na zwidula mulamboni

Ndi funesa tshilimo ngauri

Vhuria a thi vhu funi ngauri

nga Tshimedzi.

ndi a bambela.

hu na phepho.

miri i wisa matari nahone ri ja zwikoli.

Kha ri ñwale

Zwino ñwalani fhungo nga khalañwaha ine na i funa na ine na sa i fune.

Ndi funa

A thi funi

Duvha:

Kha ri ambe

Talutshedzani khonani yanu uri tshidula tshi aluwa hani u bva kha gumba u ya kha buluvhulu u swika kha kugula ku re na mutshila u vhuya u swika kha tshidula.

makumba

buluvhulu

kugula

tshidula

Kha ri diphine

Khalarani tshifanyiso tsha tshidula.

MUDEDDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri vhale

Vhalani tshati ya mutsho, ni ambe uri mutsho u do vha u nga ndilade duvha linwe na linwe.

Tshati ya Mutsho wa Fulwi

Swondaha	Musumbuluwo	Lavhuvhili	Lavhuraru	Lavhuna	Lavhutanu	Mugivhela

Duvha:

Kha ri nwale

Vhalani itsho yo tshati ya mutsho ni fhindule mbudziso.

Iyi tshati ya mutsho ndi ya nwedzi ufhio?

Hu na maduvha mangana kha nwedzi uyu?

Ndi maduvha mangana hune duvha la do vha lo tsha zwavhudzi?

Ndi maduvha mangana hune ha do vha na makole fhalala na fhalala?

Ndi maduvha mangana hune ya do na?

Ndi maduvha mangana hune ha do vha na madumbu na mithathabo?

Ndi maduvha mangana hune ha do vha na muya?

Divhamaiſfi

Vhalani maiſfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maiſfi matanu kha u nwala mafhungo buguni yanu ya nadowedzo.

mutsho	ufhio	nwedzi	mithathabo	mangana
tshisibe	fhefheeda	nwando	thuthuthu	mangala
tshilimo	tshifhefho	nwala	thanga	muungo

Maipfimadivhiwa

mutsho
tshifhefho
maduvha
nwala

Kha ri nwale

Itani nadowendowe ya maledere aya.

Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya nadowedzo ni tshi shumisa maiſfi a no bva tshibogisini tsha maiſfi.

Mutsho

Kha ri ite nyito

Olani luswayo lwa mutsho wa ñamusi.

Olani zwiambaro zwine na tea u ambara ñamusi.

Kha ri ñwale

Shumisani ledere linwe na linwe kha u nwala dzina la nwana a re kilasini ya vhoiwe line la thoma nga ledere lenelo. Ni elelwe uri madzina a shumisa malederedanz tshifhinga tshothe.

B

L

D

M

G

T

H

S

R

K

Duvha:

Kha ri nwale

Dzhenisani zwiga zwa u vhala mafhungoni aya. Ni tea u dzhenisa malederedanzi, zwiga tsha u awela kana zwigambudziso.

ndi pfana na u tamba na Ntakadzeni musi

duvha lo tsha zwavhuđi

ni a takalela phepho

Kha ri nwale

Fhedzisani tshati ya mutsho ya ñamusi. Ni kone u dzhenisa mutsho wa mađuvha mañanu a tshi tevhelana.

Musumbuluwo

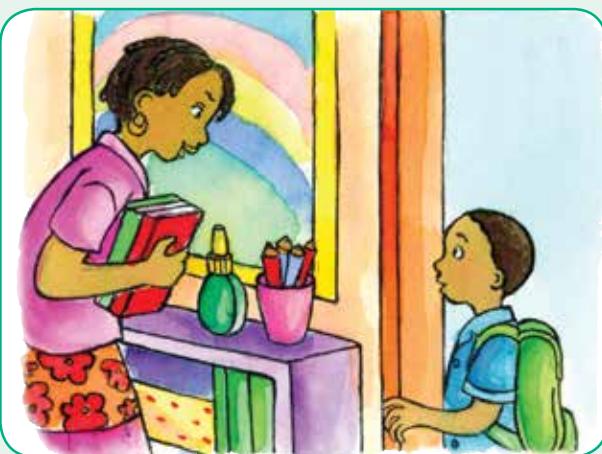
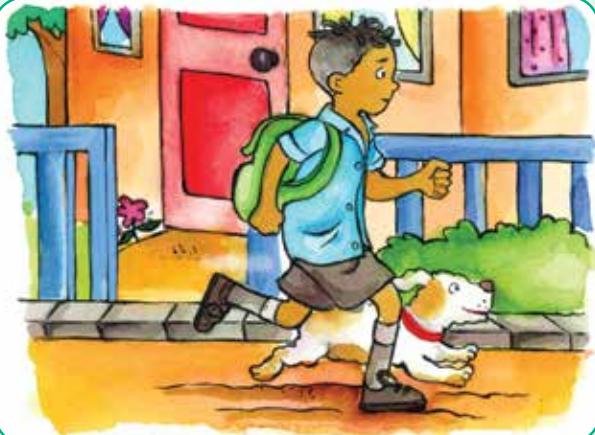
MUDEDDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri vhale

Namusi Ntakadzeni ha ngo
tavhanya u vuwa.
O edela a sa tsukunyei.
Nndinde yo lingedza u mu vusa
zwa kunda.

Mme awe vha mu vusa a kona u
vuwa.
A gidimela bisi fhedzi a wana yo
no fhira.
A tshimbila nga milenzhe a tshi
ya tshikoloni.
O swika o lenga vhukuma.
Mudededzi vha tshi mu
vhudzisa vha ri "Ndi tshone
tshifhinga tsha u da tshikoloni,
Ntakadzeni?"
Muthu u tea u ita zwithu nga
tshifhinga.

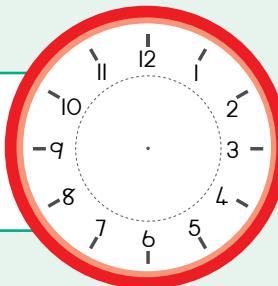

Duvha:

Kha ri ḥwale

Ndi tshifhingade?
Ntakadzeni o lenga u ya tshikoloni.

Vhalani itsho tshiṭori ni fhindule mbudziso.

Ndi nga mini Ntakadzeni o lenga u swika tshikoloni?

Ngauri

Ntakadzeni o yisa hani tshikoloni?

O

Ndi nga mini Ntakadzeni a songo ṭuwa nga bisi?

Ndi ngauri o

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi
maṭanu kha u ḥwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

ṭavhanya	kunda	vuwa	lingedza
tsukunya	kanda	vaya	fhedza
nyimbo	konda	vala	sedza

Maipfimadivhiwa

vhuse
ruma
wisa

Kha ri ḥwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.

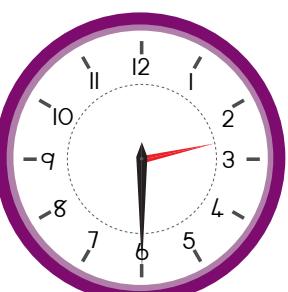
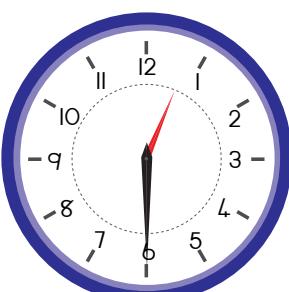
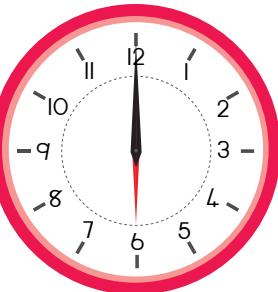
Ni kone u ḥwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni tshi shumisa maipfi
a no bva tshibogisini tsha maipfi.

Ndi tshifhingade?

Kha ri ite nyito

Vhudzani khonani yanu uri kuñanga kuñuku kwa watshi kwo sumba kha nomboro ifhio, na uri luñanga lulapfu lwo sumba kha nomboro ifhio.

Dzhenisani awara na miminete zwine luñanga luñwe na luñwe lwa khou sumba khazwo.

kuñanga kuñuku	luñanga lulapfu

kuñanga kuñuku	luñanga lulapfu

kuñanga kuñuku	luñanga lulapfu

kuñanga kuñuku	luñanga lulapfu

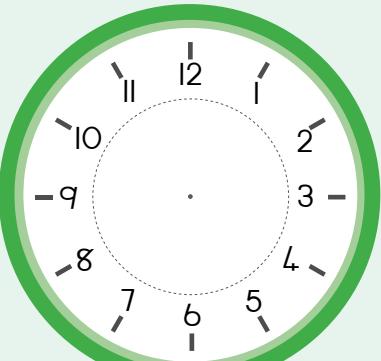

Kha ri ñwale

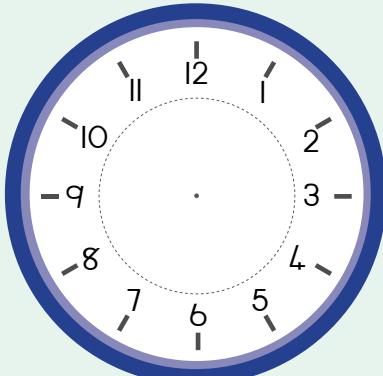
Oiani mañanga a watshi idzi.

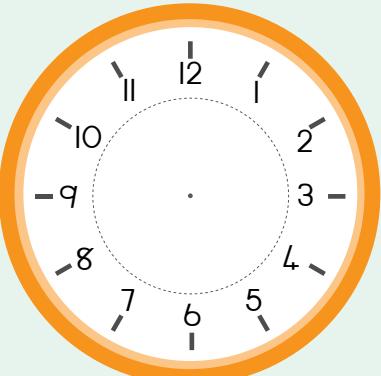
Awara ya 1

Awara ya 6

Awara ya 3

Awara ya 9

Duvha:

Kha ri nwale Nwalani nomboro dzo tshelaho.

Ndi vuwa nga awara ya _____.

Ndi edela nga awara ya _____.

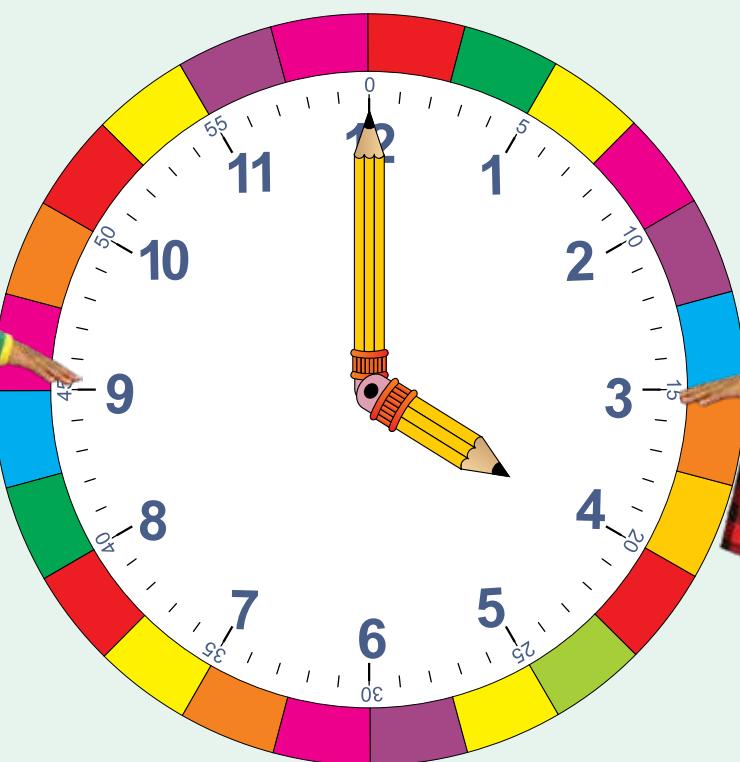

Tshikolo tshi dzhena nga awara ya _____.

Kha ri diphine

Gerani watshi kha gwati la murahu la bugu ni nambatedze mananga khalo.
Sumbedzani khonani yanu zwifhinga zwothe zwo fhambananaho.

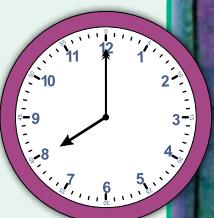
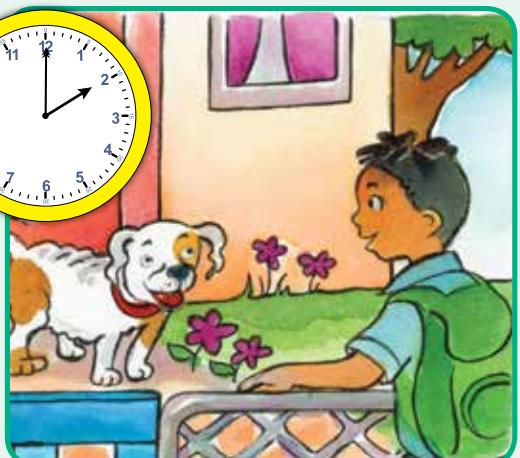
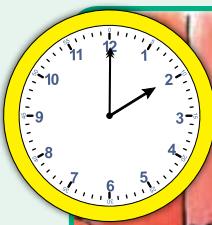
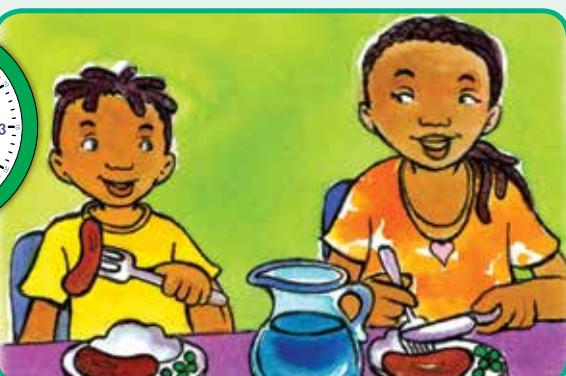
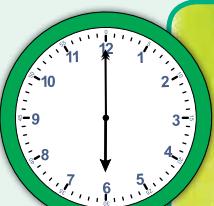
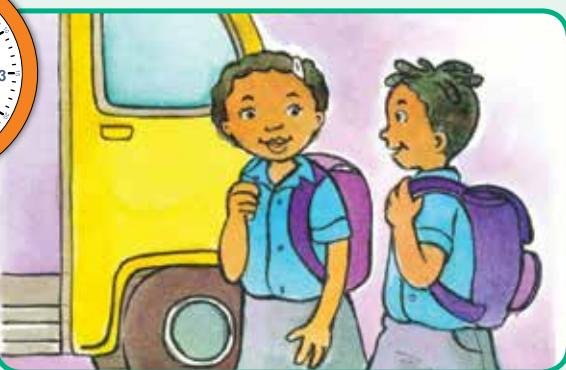
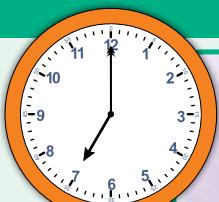
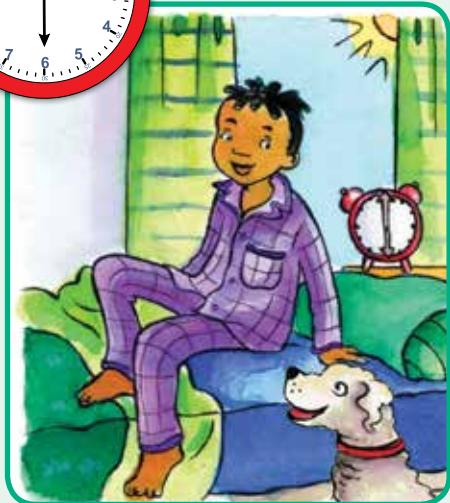
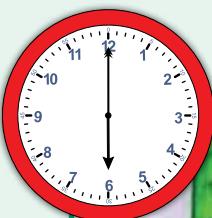

MUDEDEDZI: Tsaino

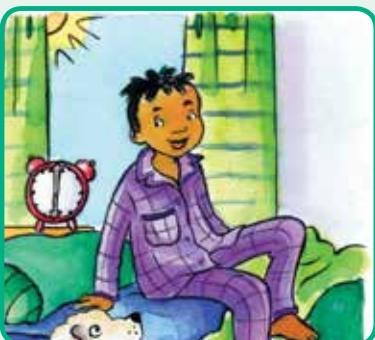
Duvha:

61 Ndi tshifhingade?

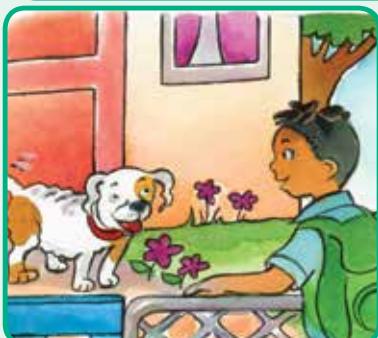
Themo ya 2 – Vhege ya 8

Kha ri vhale

Ntakadzeni u vuwa nga awara ya vhurathi.
Ntakadzeni u namela bisi nga awara ya vhusumbe.

Ntakadzeni u la
tshilalelo nga awara
ya vhurathi nga
madekwana.

Duvha:

Ntakadzeni u edela nga awara ya malo.

Ntakadzeni u la tshilalelo nga awara ya vhurathi nga madekwana.

Ntakadzeni u edela nga awara ya malo.

Kha ri nwale

Vhalani itsho tshit̄ori ni fhindule mbudziso.

Ntakadzeni u vuwa nga tshifhingade?

U vuwa nga

Ntakadzeni u namela bisi nga tshifhingade?

U namela bisi nga

Ntakadzeni u edela nga tshifhingade?

U edela nga

Divhamai^fi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo, ni kone u shumisa maipfi
mañanu kha u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo.

vuwa	vhusumbe	vhuya	madekwana	iri
wawe	vhuse	hayani	tshikwekwe	ruma
wisa	tshisibe	yawe	tshikukwana	murengi

Maipfimadivhiwa

nthihi
mbili
raru
thanu
ina

Kha ri nwale

Tshifhinga ndi

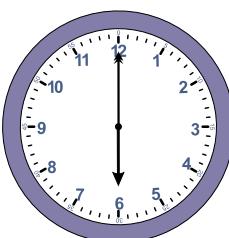
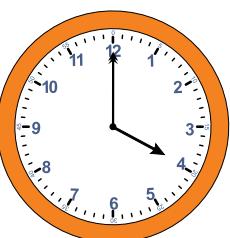
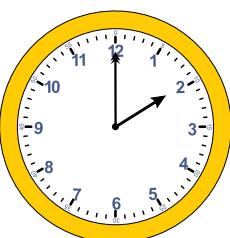
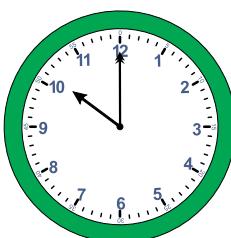
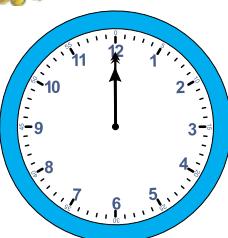
Ndi nga tshifhingade?

Themo ya 2 – Vhege ya 8

Kha ri ite nyito

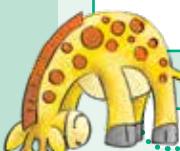
Livhanyani watshi.

Kha ri nwale

Nwalani zwifhinga ni kone u ola mañanga kha watshi ni tshi sumbedza zwifhinga zwone.

Nga tshifhingade	Tshifhinga tshi re kha watshi	Tshi nwaleni
Ndi ya tshikoloni nga		
Ndi vhuya hayani nga		
Ndi lalela nga		
Ndi edela nga		

Kha ri ite nyito

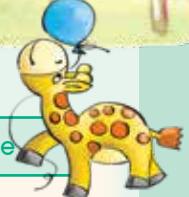

Sumbedzani zwifhinga zwe fhambananaho kha watshi yanu ye na tou gera.

ha	hama	lwanzhe	lwela	kona	fhasi		
hana	thukhu	lwone	hadzima	fholo	pata		
tharu	thonono	hola	huma	pota	puta		
muswa	maswole	khonani	khokho	e <th>e</th>	e	n <th>ha</th>	ha
tamba	tumba	pfana	pfela	muri	mare		
thumbu	muongi	pfuka	phanda	muroho	luvhondo		
mulingo	mashudu	phuphu	phakhelwa	luvhone	zwiliwa		
mashango	mushumo	khokhonya	khukhulwa	zwino	zwanda		
tshunwahaya	ñwedzi	maanda	phanda	d <u>u</u> vha	dola		
ñwana	muhulwane	vhandá	hashu	dala	vhazwala		
mulwadze	mulweli	vhashu	mashango	vhazwimi	tshizwa		
tshina	dalela	muselwa	lwala	zwinzhi	minzhi		
dina	dondo	lwanzhe	bulo	munzhi	muri		
tsa	tsini	lwanzhe	lwone	mare	murotho		
yanga	yone	lot <u>h</u> e	lin <u>o</u>	hashu	vhashu		
kona	kumba	sedza	sale	tamba	tumba		

Kha ri diphine

Mbambe ya maipfi.

Muñwe na muñwe wa vhoiwe na khonani dzanu nangani tireke kana mukwita wa mbambe. Shumisani watshi ni tshi pima uri ni dzhia tshifhinga tshingafhani musi ni tshi vhalela n ha | maipfi o e | a re kha tireke. No e |he ni nga thoma u vhala khathihi (mazha). Tshintshanani tireke ni dovhe hafhu u ita mbambe. Lingedzani u ita mbambe kha tireke dzothe ni tshi ita ndowende ya mbambe idzi u itela uri ni dowe.

Kha ri vhale

ZwifHUNGO

Mulovha Nandoni ho vhonala mvuvhu na khovhe zwi tshi khou tshimbila zwo^čhe. Ha tevhela tshidula na mmbwa yo ambara dzhasi, na mbudzi.

Vhathu vho gidima vho tovhekana vha tshi ya u vhona.

Nndinde na Kanakana na vhone vha tevhela.

Vhathu vha vhidzelela vho mangala.

Mvuvhu na khovhe zwa tshuwa zwa vhuyelela madini.

Duvha:

Kha ri nwale

Vhalani itsho tshitiori ni fhindule mbudziso.

Khovhe yo vha i tshi khou tshimbila na nnyi?

Yo vha i tshi khou tshimbila na

Vhathu vho ita mini?

Vhathu vho

Kanakana na Nndinde vho ita mini?

Kanakana na Nndinde vho

Ndi nga mini mvuvhu na khovhe zwo vhuyeleta madini?

Zwo vhuyeleta madini

Divhamaiipfi

Vhalani maipfi ni thetshelene mibvumo.

Maipfimadivhiwa

songo
vhilahela
mvuvhu
ngauri

mvuvhu	khovhe	tovhekana	vcona	tevhela	vhuyeleta
duvha	oda	boda	dada	dola	khada

Kha ri nwale

Itani ndowendowe ya maledere aya.

Ni kone u nwala mafhungo buguni yanu ya ndowedzo ni tshi shumisa maipfi a no bva tshibogisini tsha maipfi.

Mmbwa yo ambara.

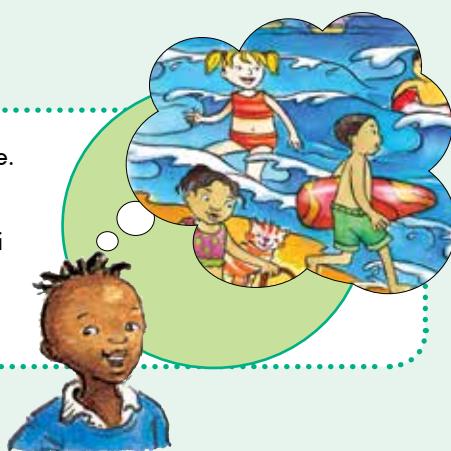
Kha ri ite nyito

ZwiHUNGO

Kha ri nwale Nwalani gurannda ya inwi mune.

Ambani nga mafhungomaitei a inwi mune.
Talutshedzani khonani dzanu
mafhungomaitei a inwi mune. Ambani uri
ndi mafhungomaitei-de ane na nga a
nwala kha gurannda yanu.

Dzina la gurannda yanu

Deithi

Mafhungomaitei anu ndi afhio?

Ha bvelela mini?

Olani tshifanyiso tsha
mafhungomaitei.

Dikishinari yanga

A

a

G

g

B

b

H

h

C

c

I

i

D

d

J

j

E

e

K

k

F

f

L

l

Dikishinari yanga

M
m

S
s

N
n

T
t

O
o

U
u

P
p

V
v

Q
q

W
w

R
r

X-Z
X-Z

